ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ 5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ

«ΕΙΡΗΝΗ»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ — ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

Ἡ «Εἰρήνη» τοῦ Ἀριστοφάνη εἶναι ἕνα πὸ τὰ πιὸ εὔθυμα καὶ τὰ πιὸ χαριτωμένα-ργα του. Τὴν παράστησε τὴν ἄνοιξη (τέλη Μαρτίου) τοῦ 421 στὰ Μεγάλα Διονύσια πὶ ἄρχοντος Ἀλκαίου. Ἐκείνη τὴ χρονιά, ετὰ τὸ θάνατο τοῦ Βρασίδα καὶ τοῦ Κλέω-α, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὴν πολιτική τοῦ πο-έμου «μέχρις ἐσχάτων», (σκοτωθήκανε κ' ι δυό τους στὴ Μακεδονία στὴ μάχη τῆς Ἀμφίπολης στὰ 422) τὰ φιλειρηνικὰ κόμ-ματα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σπάρτης θελή-σανε νὰ τερματίσουν τὸν πόλεμο. Ἡ συζή-ηση βάσταξε ἕνα χρόνο. Κατὰ τὸ διά-τημα αὐτὸ ὁ Ἀριστοφάνης «ἐδίδαξε» τὴν Εἰρήνη» καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, πὼς ὸ ἔργο εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στὸ λαὸ καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς καὶ συντέλεσε τὴν ὑπογραφὴ τῆς εἰρήνης.

Στὴν κωμῳδία αὐτὴν παρασταίνεται ὁ γεωργὸς Τρυγαῖος ἀπάνω σ' ἕνα τεράστιο καθάρι ν' ἀνεβαίνει στὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ ωτήσει τοὺς θεοὺς γιατὶ ταλαιπωροῦν τὴν Ἑλλάδα. Μὰ οἱ θεοὶ ἔχουνε φύγει πολὺ ψη-λά ,γιατὶ σιχάθηκανε τοὺς ἀνθρώπους. Κι' φήκανε μονάχα τὸν Πόλεμο, ποὺ κρυοῦσε υλακισμένη μέσα σὲ μιὰ σπηλιὰ τὴν Εἰρή-η. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἑρμῆ ὁ Χορὸς ἐλευ-ερώνει τὴν Εἰρήνη καὶ μαζί της τὴν Ὀπώ-α καὶ τὴ Θεωρία. Καὶ κατεβάζουν καὶ τὶς ρεῖς αὐτὲς θεὲς στὴν Ἀθήνα, ὅπου γίνεται ιεγάλο χαροκόπι. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἕνας αρούμενος ὕμνος στὴν εἰρήνη καὶ στὰ ἀ-αθά, ποὺ χαρίζει στοὺς ἀνθρώπους — καὶ ιάλιστα τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς χωριά-ες, ποὺ αὐτοὶ τραβᾶνε ὅλη τὴ μπόρα τοῦ ολέμου(1).

Στὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτουμε (στίχ. 08—728) οἱ χωριάτες, ἀφοῦ βγάλανε τὶς ἑτρες ποὺ φράζανε τὴ σπηλιά, τραβοῦνε ξω μὲ σκοινιὰ τὸ ἄγαλμα τῆς Εἰρήνης. Τὸ γαλμα ἀνεβαίνει σιγὰ-σιγὰ μαζὶ μὲ τὴ εὰ τῶν καρπῶν καὶ τοῦ θερισμοῦ, τὴν Ὀ-ώρα, καὶ τὴ θεὰ τῶν πανηγυριῶν καὶ τοῦ αροκοπιοῦ, τὴ Θεωρία.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

(Προσφωνώντας τὴν Εἰρήνη)

Ὦ δέσποινά μου ἐσὺ σταφυλοφόρα,
ι' ἔπιασε γλωσσοδέτης, ἅμα σ' εἶδα.
ἰοῦ νὰ βρω λόγια, ποὺ ν' ἀξίζουν χίλια
ρασιοῦ κανάτια νὰ σὲ χαιρετήσω;
τὸ σπίτι μου δὲν ἔχω τέτοιο πρᾶμα.
Ὦ γειά σου, Ὀπώρα, γειά σου, Θεωρία.
θᾶμα τὸ πρόσωπό σου, ὦ Θεωρία,
ὁ γνῶτο σου γλυκύτατο πηγαίνει
τὴν καρδιά μου κατάβαθα, γεμᾶτο
ρώματα κι' ἀστράτευτη ζωή!

ΕΡΜΗΣ

ιὰ δὲ μυρίζει σὰ γυλιὸς φαντάρου;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ὀξω ἀπὸ δῶ τὸ μισημένο πρᾶμα. (2)
ρωμάει καὶ ζέχνει κρομμυδοσπιρτάρο
ἔψιμο· αὐτὴ μοσκοβολάει ὀπώρα
αροκόπι, Διονύσια, τραγῳδίες
αὶ μελῳδίες τοῦ Σοφόκλῆ καὶ τσίχλες,
τιχάκια τοῦ Εὐριπίδη...

ΕΡΜΗΣ

(κόβοντας τὴ φόρα του)

Θὰ σὲ δείρει,
οὺ τὴν κοροϊδεύεις. Δὲ χωνεύει
ὶ δικολαβικὰ μικρόλογά του.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

(συνεχίζοντας)

σσὸ καὶ τουλουπάνι στραγγιστῆρι,
ρόβατα, ποὺ βελάζουνε καὶ κόρφους
ωναικῶν, ὁποὺ τρέχουν πάνω κάτω
τὰ χωράφια, καὶ μεθυσμένη σκλάβα
ἀναποδογυρισμένο κρασοκάνατο
ἄλλα μύρια ἀγαθά.

ΕΡΜΗΣ

Μὰ γιὰ κάμάρωσε
τὸ πῶς τὰ καλολένε οἱ πολιτεῖες
μονιασμένες καὶ πῶς γελοῦν χα-
ρούμενα—

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

κι' ἂς εἶναι ἀπ' τὶς χτυπιὲς μελανια-
σμένες
φοβερὰ καὶ βεντοῦζες σκεπασμένες.

ΕΡΜΗΣ

Γιὰ κοίτα ἐκεῖ τῶν θεατῶν τὰ μοῦτρα!
Ἀπ' τὰ μοῦτρα θένα καταλάβεις
τὶ δουλειὰ κάνουν ὁ καθεῖς.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Πωπῶ!

ΕΡΜΗΣ

Βλέπεις ἐκειὸν τὸ ζάβαλη, ποὺ κάνει
φοῦντες γιὰ κράνη, πῶς μαδιέται
τώρα;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Κι' αὐτός, ποὺ φκιάνει τὰ δικέλια, σκύβει

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

(1) Προσεχῶς ἡ μετάφραση ἐκδίδεται ἀ-τὸν οἶκο Ι. Ζαχαροπούλου στὴ σειρὰ τῶν χαίων ποιητῶν καὶ πεζογράφων.

(2) «Ἀπέπτυσ' ἐχθρὸ φωτὸς ἔχθιστον πλέ-ος» παρωδία ἑνὸς στίχου τοῦ «Τηλέφου» τοῦ ριπίδη, ὅπου ἀντὶ π λ έ κ ο ς ὑπάρχει ἡ λέ-τ έ κ ο ς.

Ἕνας μεγάλος νομοδιδάσκαλος

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Τ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΤΟΥ Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

(Δημοσιεύουμε μὲ χαρὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ συνεργάτη μας κ. Κ. Καρθαίου, ποὺ τὸ ἔγραψε γυρίζοντας ἀπὸ τὴ Βυτίνα, ὅπου παρευρέθηκε ὡς συγγενὴς στ' ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς ποὺ ἐφιλοτέχνησε ὁ κ. Τόμπρος, τοῦ νομοδιδάσκαλου Β. Οἰκονομίδη).

Εδώ και πέντε χρόνια, παίρνοντας σφορμή από την αναμνηστική πλάκα που είχε τότε εντειχίσει η εταιρία των Ελλην. Λογοτεχνών στο σπίτι που γεννήθηκε ο Ζαν Μωρεάς (οδός Φιλελλήνων 7), έγραφα στα «Νεοελληνικά Γράμματα», μαζί με άλλα, τούτα τα λόγια:

«Στο σπίτι που γεννήθηκε ο Ζαν Μωρεάς, έζησε και πέθανε ο Βασίλειος Οικονομίδης, μεγάλος νομοδιδάσκαλος και σπουδαία προσωπικότητα της νεότερης Ελλάδας. Γι' αυτόν κανένας δικηγορικός ή άλλου είδους σύλλογος δέ σκέφτηκε να κολλήσει στο ίδιο σπίτι αναμνηστική πλάκα. Οι πλάκες δέν έχουνε βέβαια μεγάλη σημασία. Τα παλιά σπίτια γκρεμίζονται, και στη θέση-τους σηκώνονται σήμερα πολυκατοικίες. Σημασία έχει ο δρόμος που ακολουθεί η σκέψη-μας όταν αποφασίζουμε να τιμήσουμε τους ανθρώπους του πνεύματος».

Πράγματι η παράλειψη εκείνη είταν τότε άξια να κατηγορηθεί. Και πράγματι εκείνο το παλιό σπίτι γκρεμίστηκε και στη θέση-του σήμερα έχει χτιστεί μιά μεγάλη πολυκατοικία. Καὶ μόλις σήμερα βλέπουμε το όνομα του Βασιλείου Τ. Οικονομίδη γραμμένο στην ισόγεια στοά που διατρέχει το καινούργιο αυτό χτίριο.

Ωστόσο η πραγματική αξία μπορεί να περιμένει. Το όριο δέν την παίρνει εύκολα. Σαρανταέξι χρόνια ύστερ' από το θάνατό-του, ο Οικονομίδης είναι πάντα ζωντανός, όσο λίγοι από όσους γεννήθηκαν υστερ' από εκείνον. Είναι πάντα ο πρώτος και ο μεγαλίτερος δάσκαλος του νομικού κόσμου-μας. Οδηγός στη σκέψη και παράδειγμα στο ήθος. Έτσι, χωρίς κανένα φόβο πως θα μπορούσε ποτέ να σβήσει προτού παραδοθεί στις ερχόμενες γενιές μαρμαρωμένη, η δόξα-του, που θα ζεί πάντα για την ελληνική επιστήμη μέσα στ' ασύγκριτα συγγράμματά-του, περίμενε ήσυχα και τούτη την τιμή που έγινε φέτος σε κείνον και στην Βυτίνα, την ιδιαίτερη πατρίδα-του.

Στίς 14 του περασμένου μήνα, έγιναν τα αποκαλυπτήρια της μαρμαρένιας προτομής-του, που έχει στηθεί σε μια μικρή πλατεία της Βυτίνας. Η πλατεία βρίσκεται απάνω στον κέντρικό δρόμο που ακολουθούν τ' αυτοκίνητα φτάνοντας από την Τρίπολη στην ωραία αυτή ορεινή πολίχνη. Η προτομή έγινε μ' έξοδα των δικηγορικών συλλόγων της Ελλάδας και είναι έργο του κ. Τόμπρου που την τεχνούργησε στηριγμένος σε παλιές φωτογραφίες του μεγάλου νομοδιδασκάλου και βοηθούμενος από τις πληροφορίες των συγγενών-του. Στ' αποκαλυπτήρια πρωτοστάτησε ο υπουργός της Δικαιοσύνης κ. Α. Τσμπακόπουλος, που ξεσκέπασε την προτομή για να την παραδώσει στην κοινότητα της Βυτίνας, συνοδεύοντας την επίσημη αυτή πράξη με μιά ομιλία αντάξια του τιμημένου νομοδιδασκάλου. Μεσ' από την ομιλία αυτή και μεσ' από τους λόγους των άλλων δέκα αντιπροσώπων του ελληνικού νομικού κόσμου (δημοσιεύονται στο φύλλο 14 του περιοδικού «Θέμις»), εξεχώρισε στη φαντασία όλων-μας η εικόνα του Β. Οικονομίδη, μιά εικόνα ακόμη πιό ωραία και πιό επιβλητική από κείνη που βλέπαμε καμωμένη από μάρμαρο μπροστά-μας. Ήθος, νούς, εργατικότητα, παιδεία, σεμνός πατριωτισμός. Όλες αυτές οι αρετές έχουν μείνει για τις σημερινές και τις μελλούμενες γενιές, ζωντανή κληρονομιά κλεισμένη, τώρα πιά, μονάχα μέσα στα συγγράμματά-του. Και συλλογιέμαι πως αυτή την κληρονομιά τη χρωστούμε πρώτα απ' όλα στην εκφραστική τελειότητα που είχε δώσει στα κείμενά-του και που άκουσα να την παινεύουν όλοι οι ομιλητές. Γιατι όλες οι αρετές του κόσμου δέν μπορούνε να κρατηθούνε στη ζωή (δέν εννοῶ στις βιβλιοθήκες) παρά μονάχα όταν πάρουν την τέλεια μορφή που τις εκφράζει. Επήρα πράγματι και διάβασα μερικές σελίδες από τα βιβλία-του. Καὶ μολονότι δέν έχω καμιά είδηση από τα νομικά, καὶ μολονότι τα βιβλία του Οικονομίδη είναι, φυσικά, γραμμένα σε υψηλή αρχαιόπρεπη καθαρεύουσα, εθαύμασα τη σιγουράδα με την οποία

Ἡ Βηθλεὲμ τῆς Ἀπολλώνιας θρησκείας

ΔΗΛΟΣ

ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

Πρέπει νάναι κανεὶς ἀληθινὰ ὁραματιστὴς γιὰ νὰ νοιώσει τὴ σημασία τοῦ Ἱεροῦ Νησιοῦ, ὅπου μιὰ μέρα ἡ Λητώ, κυνηγημένη ἀπὸ τὴ ζηλεια τῆς Ἥρας, ἐπῆγε κι' ἐγέννησε τὸν Ἀπόλλωνα.

Κι' ἀπὸ τότε ἡ Δῆλος ἐντύθηκε μὲ τὴν ἱερότητα τῆς πιὸ ὡραιας θρησκείας ποὺ ἐγνώρισε ποτὲ ἡ ἀνθρωπότης!

Γιατὶ ἂν ὁ Δίας, ὁ Ποσειδών, ὁ Ἄρης, ἀντιπροσωπεύουν φοβερὲς δυνάμεις κι' ἐμπνέουν τὸ δέος στοὺς θνητούς, ωσὰν ἄγρια στοιχεῖα τῆς Φύσεως, ὁ Ἀπόλλων ἀντιπροσωπεύει τὸ φῶς καὶ τὴν ἁρμονία κι' ἐμπνέει τὸ τραγούδι καὶ τὴν ὁμορφιά.

Νὰ γιατὶ ὁ βράχος ὁ ξερὸς αὐτός, ποὺ μοιάζει μ' ἀγοράκι περικυκλωμένο ἀπὸ τὶς ἀδελφές του, τὶς ὁμορφες παιδοῦλες τὶς Κυκλάδες, ἔγινεν ὁ τόπος τῶν προσκυνητῶν τῶν τριῶν ἠπείρων κι' ἔκρυψε βαθειὰ στὰ στέρνα του τὸ σπόρο μιᾶς ἀθάνατης θρησκείας.

Κι' ἦταν γλυκειὰ ἡ βραδυὰ τοῦ Μάη σὰν ξεκινήσαμε ἀπὸ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιῶς, ὅπως καὶ τὸν παλιὸ καιρό, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι ξεκινοῦσαν γιὰ τὴν ἐτήσια Θ ε ω ρ ί α, κουβαλῶντας μαζί τους διαλεγμένα βώδια τῆς Ἀττικῆς γιὰ νὰ τὰ προσφέρουν θυσία στὸ βωμὸ τοῦ ξανθοῦ θεοῦ. Κι' οἱ παιᾶνες ποὺ ἐτόνιζαν ἐπάνω στὶς λύρες τους, διασχίζοντας τὰ γαλανὰ νερά, ἀνακατευόντουσαν μὲ τὰ μελτέμια καὶ τὰ κύματα.

Ὅμως οἱ Δηλιάδες ἱέρειες δὲν ἤρθαν πρὸς τὰ ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ, τυλιγμένες μὲ τοὺς ὁλόασπρους πέπλους των, σύμβολα τῶν ἀφρῶν, νὰ μᾶς ψάλλουν ὅπως τὸ πάλαι, τὰ κλητικὰ ἄσματά τους κι' οἱ ναοὶ δὲν ἐπρόβαλαν μὲ τὰ μάρμαρά τους ὁλόρθα, νὰ μᾶς τραγουδήσουν τὸ ἀρχαῖο τους μεγαλεῖο.

Ἡ ἄκρα τῶν τάφων σιωπὴ καὶ ἡ σιγαλιὰ τῶν συντριμμάτων μᾶς ζώνει μόνον ἀπὸ παντοῦ. Καὶ θαρεῖ κανεὶς πὼς ὅλ' αὐτὰ τὰ μάρμαρα ποὺ κοίτονται σπασμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὴ γῆ, εἶναι κόκκαλα τῶν πεθαμένων ναῶν, ποὺ τὰ φρουροῦνε τωρα τὰ λίγα ποὺ ἀπόμειναν, πληγωμένα ἀρχαϊκὰ λιοντάρια, ποὺ ἔχουν τὰ στόματά τους ἀνοιχτα σὰ νὰ γυρεύουν νὰ ξεσπάσουν σὲ σταραχτικὸ βρυχηθμὸ γιὰ τὴν τραγικὴ καταστροφὴ ποὺ ἔγινε στὴν ἱερὴ πατρίδα τοῦ Φοίβου.

Νησὶ ποὺ ἔχει γίνει ρυθμὸς τῶν Ὕμνων τοῦ Ὁμήρου, ποιὰ νάταν τὰ μυστικά του θέλγητρα ποὺ ἔσερναν, ὅπως τὸ φῶς τῆς λάμπας τὶς νυχτοπεταλοῦδες, ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Μεσογείου;

Αἰγύπτιοι, Ἀσιᾶτες, Αἰγαιοπελαγῖτες, Ἀθηναῖοι, Μακεδόνες, Ρωμαῖοι καὶ πόσοι ἄλλοι δὲν τὸ ἔκαναν γιὰ ἕναν καιρὸ δικό τους κι' ἔστησαν ἐπάνω του τὰ μνημεῖα τους, τοὺς ναοὺς των καὶ τ' ἀγάλματά των νὰ τραγουδοῦν τὸ πέρασμά τους.

Γιατὶ ἡ Δῆλος ἦταν Ἰδέα, μὰ ὄχι θλιμμένη σὰν τὴν Ἱερουσαλὴμ τῶν Χριστιανῶν Εἶταν ἡ αἰώνια ἡ Βηθλεὲμ κι' ὁ κόσμος ἐ-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

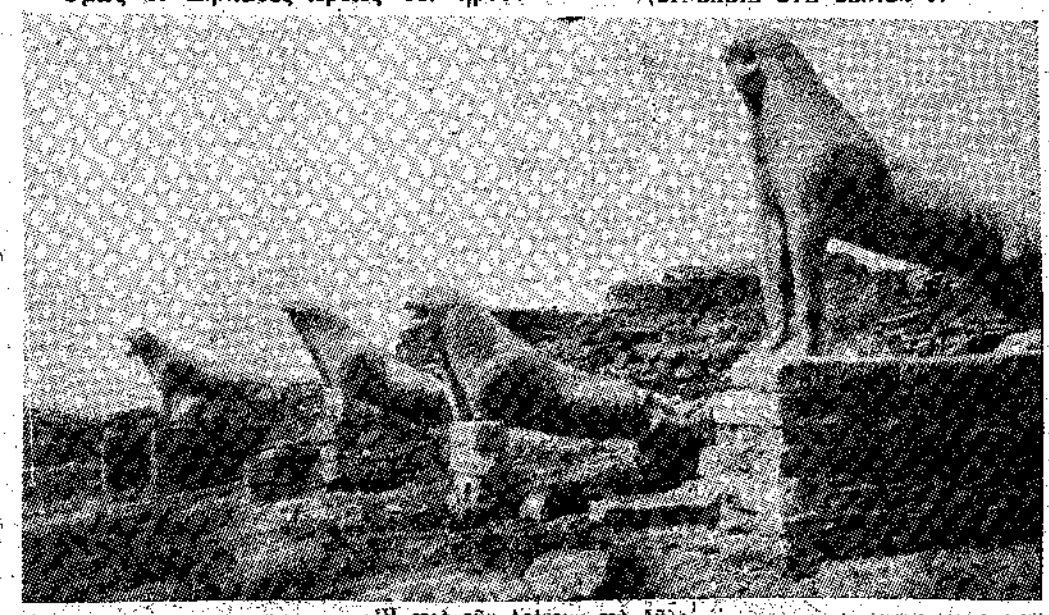

Ἡ στοὰ τῶν Λεόντων στὴ Δῆλο

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΚΩΣΤΑΣ ΦΡΙΛΙΓΓΟΣ

ΤΟΥ κ. ΣΤ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝΑΣ ΖΩΝΤΑΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Πέρσυ είχα πάρει από ένα ἀγαπημένο πρόσωπο ἀπ' τὸ νησί, ἕνα γράμμα, ποὺ ἀνάμεσα σ' ἄλλα, ἔγραφε: «...Πρέπει νὰ πᾶς νὰ τὸν δεῖς καὶ νὰ γνωριστεῖς μαζί του. Νὰ μὴ διστάσεις. Θὰ σὲ δεχτεῖ μὲ χαρὰ κι' ἀγάπη. Πῆγαινε καὶ θὰ δεῖς μὲ πόσο φῶς θὰ σὲ γεμίσει. Θὰ φύγεις ἀπὸ κοντά του, ὅλος αἰσιοδοξία καὶ ὁρμή, γιὰ δημιουργίες καινούργιες...»

Πῆγα ὕστερα ἀπὸ κάποιους δισταγμούς, γεννημένους ἀπὸ τὶς πρῶτες ἀπογοητεύειες, ἀπ' ὁρισμένους δημιουργοὺς καὶ διανοητές, ποὺ ἡ ἀπόσταση καὶ τὰ ὅραία λόγια τους ποὺ διάβαζα, τοὺς ἔντυναν μὲ μιὰν ἀνύπαρκτη αἴγλη κι' ἀνθρωπιά.. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως, ἦταν ὁ Φριλίγγος! Ὁ Φριλίγγος, ὅπως τὸν φαντάζομουνα ἀπ' τὸ ἔργο του κι' ἀπ' τὰ λόγια τοῦ γράμματος. "Ενας ἄνθρας ἴσος, στὴν κορμοστασιά καὶ στὸ φέρσιμο, ζωντανός, μὲ πρόσωπο ἀργασμένο ἀπ' τὴ ζωὴ κι' ἀπ' τὴ συλλογή, μὲ μάτια ἐρευνητικά, ἀνήσυχα, μὰ γιομάτα στοργή. Μιὰ φωτεινὴ καρδιά! Νὰ ἡ πρώτη κ' ἡ μόνιμη πιὰ αἴσθηση, ποὺ μοῦδωσε ἡ γνωριμιά του.

Μέσ' στὸ χρόνο ποὺ πέρασε μοῦ δόθηκε ἀρκετὲς φορὲς ἡ χαρὰ νὰ κουβεντιάσω μαζί του ἀντάλλαντας καὶ δίνοντας αἰσιοδοξία καὶ πίστη, τὸν ἑνοιωσα πάντα, τόσο κοντὰ στὰ νειάτα καὶ στοὺς πόθους τους, τόσο κοντὰ στὶς ἀλήθειες ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐξέλιξη, ποὺ σήμερα παρουσιάζοντάς τον, σὰν ἄνθρωπο καὶ σὰ δημιουργό, μ' αὐτὰ τὰ λίγα λόγια, σ' ὅσους δὲν εἶχαν τὴν τύχη νὰ τὸν γνωρίσουν ἀπὸ πιὸ κοντά, αἰσθάνουμαι μιὰν ἐξαιρετικὴ ἱκανοποίηση καὶ χαρά.

Ὁ Φριλίγγος βαδίζει σήμερα, σὰν στοχαστὴς καὶ σὰν ἐργάτης τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ, πάνου στὴν ἴδια φωτεινὴ γραμμὴ ποὺ χάραξαν στὰ γράμματά μας, ὁ Ψυχάρης, ὁ Πάλλης, ὁ Ἐφταλιώτης καὶ μὲ δυὸ-τρεῖς μόνο ἀκόμα ἀπ' τοὺς παλιούς, μὴ ὄντας ὅμως αὐτὸς καὶ τόσο παλιός, στέκεται πάνου στὶς ἐπάλξεις τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ μας καὶ γιὰ τὴ λύτρωσή του, δίχως καμμιὰν ὑποχώρηση, δίχως καμμιὰν ἠττοπάθεια καὶ συμβασμό.

Τὸ ὄφος του, σ' ὅσους τὸ πρόσεξαν, δίνει τὴν ἐντύπωση μιᾶς παράξενης ζωντάνιας καὶ πλαστικότητας. Ἔχει κεῖνη τὴ δροσιὰ καὶ τὴν ἁπλότητα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ λαϊκοῦ λόγου, ὅπως τὰ νοιώσαν καὶ τ' ἀπόδωσαν, οἱ πρωτοπόροι τῆς γραφῆς δημοτικῆς. Τὸ ἔργο τοῦ Φριλίγγου — τὸ μεταφραστικὸ ἔστω μόνο, ποὺ ξέρουμε καλλίτερα ὡς τώρα — μὲ τὴν πρωτοτυπία του, γιὰ τοὺς Ἑλλαδικούς, προγονοκρατούμενους πνευματικοὺς ὁρίζοντες τῆς ἐποχῆς του, μὲ τὴν πλούσια ποίησή του, ποὺ κατορθώνει νὰ παραουσιάσει σὰν αὐτούσια δημιουργία, μιὰ πολύμοχθη καὶ σοφὴ μεταφραστικὴ δουλειά, ἔχει πάρει κιόλας μιὰ ζηλευτὴ θέση στὰ γράμματά μας ποὺ οἱ χρόνοι δὲν θὰ τὴν σκεπάσουν, μ' ἀντίθετα, θὰ σωριαστοῦν ἀπὸ κ' ἐπτω της, ψηλώνοντάς της.

Κάνει ἀλήθεια ἐντύπωση, σ' ὅποιον ἔχει· κοντέψει τὸ ἔργο του, τὸ ὅτι αὐτὸς ὁ ἐξαιρετικὸς ποιητής, μὲ τὴν τέλεια ὁλοκληρωμένη ψυχικὴ προδιάθεση, ἀπὸ μιὰ βαθειὰ κατανόηση τῆς οὐσίας καὶ τῶν μορφῶν τῆς ποίησης, διατέθηκε, ἀποκλειστικὰ σχεδόν, στὸ νὰ μεταπλάσει στὴ γλῶσσα μας τὰ Βιβλικὰ ἀριστουργήματα, διαχύνοντας ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς καρδιᾶς του καὶ τοῦ μυαλοῦ του, στὸ ἔργο αὐτό.

Κάνει ἐντύπωση, σὰν μιὰ παράξενη ἐξαίρεση πολιτισμοῦ κι' ὁριμότητας, ποὺ φυσικὰ λείπει ἀκόμα ἀπ' τὸν τόπο μας, τὸ ν' ἀφιερωθεῖ μιὰ ὁλόκληρη ζωή, ἐνὸς πλούσιου δημιουργοῦ ὄχι τόσο σ' ἀτομικὲς δημιουργίες, ποὺ προσπορίζουν ἴσως μιὰ πιὸ ἄμεση ἱκανοποίηση κι' ἐπιτυχία, μὰ σ' ἕνα πιὸ βαθὺ πλουτισμὸ τῶν γραμμάτων μας, ποὺ ἀναγκαῖο καὶ πιὸ μόνιμο, ποὺ δὲν ἀποτείνεται σὲ μιὰ γενιά, ἢ σ' ἕνα κάποιο κοινό, μὰ μένει σὰν ἔργο πολιτισμοῦ, περισσότερο ἀπρόσωπο, καθολικότερο καὶ γι' αὐτὸ πιὸ χρήσιμο καὶ πιὸ ἀνθρώπινο.

...Καὶ σὰν ἀλλάξουν οἱ καιροί, κι' ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκοντας τοὺς ὁρίζοντες τῶν ματιῶν «...κατορθώσε νὰ ἔγεῖ καὶ νὰ ζουνοιγεῖ λινάκι πέρα, ἀπ' τὸ θεοκρατιμένο Βιβλικὸν ὁρίζοντα... καὶ νὰ ξεχωρίσει μέσα στὸ ἀπλὸ καὶ μονάτονο καὶ πηγαῖο κι' ἀσμίλευτο Ἰώβειο δράμα τὴ μεγάλη τὴν Ποίηση...» (εἰσαγωγὴ στὸν «Ἰώβ»). Θὰ δεῖ μ' ἐκπληξη καὶ μὲ χαρά, πόσο ἀνθρώπινα καὶ πόσο δικά μας. εἶναι τὰ θάματα αὐτὰ τῆς ἐβραϊκῆς ποίησης. ποὺ μιὰ στεῖρα ἀντίληψη, τὰ περιόριζε καὶ τ' ἀφέρωνε μονάχα στὸ Θεό, ἀφαιρῶντας τα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ «Ἰώβ», τὸ «Ἆσμα», οἱ «Ψαλμοί» εἶναι ἔργα ποὺ ζήσανε καὶ δώσανε τὴν ἐποχή τους. καὶ γι' αὐτὸ θὰ ζοῦνε πάντα καὶ θὰ δίνουνται σὲ κάθε ἐποχή.

Κι' ἐδῶ βρίσκεται ἡ πιὸ μεγάλη ἀξία τοῦ ἔργου τοῦ Φριλίγγου. "Εσκισε μὲ τὸ παθὶ τοῦ λόγου του καὶ τὴ ζωντάνια τῆς ποίησής του, τὸν πέπλο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. ποὺ μᾶς χώριζε ἀπ' αὐτά. καὶ μᾶς τ' ἀποκάλυψε τέτοια ποὺ εἶναι: "Εργα ποὺ τὰ φτιάσαν ἀνθρωποι, μὲ πρωτόγονη πλούσια τέχνη, μὲ ψυχή, μὲ σάρκες κ' ὑπόσταση ἀνθρώπινη.

Γιὰ μᾶς, τοὺς πιὸ νέους, θ' ἀναφέρω ἐδῶ μερικὰ σημεῖα τῆς πνευματικῆς του ἐκδήλωσης. γιατὶ οἱ πιὸ παλιοὶ ἔερουν καλά, ὁλόκληρο τὸ ἔργο του, τὸ γνωστὸ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Πρωτόγραψε γύρω στὸ 1903, καὶ πρωτοεκδηλώθηκε στὴ «Βοσπορίδα» τῆς Πόλης κ' ὕστερα στὰ «Χρονικά». "Εγραψε στὸ «Ἡμερολόγιο» Σκόκου καὶ στὸ «Ἡμερολόγιο τοῦ Αἰγαίου», ποὺ τυπωνότανε στὴ Σάμο. Στὰ 1906 ἔβγαλε μιὰ συλλογὴ μὲ ποιήματα, «Τὰ τραγούδια τῆς σκιᾶς». Συνεργάστηκε σὲ περιοδικὰ τῆς Σμύρνης κ' ὕστερα τῆς Ἀθήνας, στὸ «Νουμᾶ» κλπ. Μίλησε πρώτη φορὰ γιὰ τὸ «Ἆσμα» στὴ Φοιτητικὴ Συντροφιὰ καὶ ἐξακολούθησε ὕστερα νὰ γράφει, μὰ νὰ δημοσιεύει σπάνια, στίχους καὶ πεζά. Ἀπὸ τὴν ἀδημοσίευτη πνευματικὴ του δουλειὰ ἐντύπωση κάνουν τρεῖς μεταφρασμένοι τόμοι: τοῦ Π. Ἰστράτι, ἀπ' ὅπου μερικὰ κομμάτια δημοσιεύτηκαν στὶς «Λεσβιακὲς Σελίδες» τῆς Μυτιλήνης. Πέρσι, ὁ οἶκος Ζαχαρόπουλου, τύπωσε δυὸ μεταφράσεις του, τοῦ Ἑλληνοεβραίου Ἰστορικοῦ Ἰώσηπου. Κ' ἡ ἱστορικὴ αὐτὴ μετάφραση ἄφησε σταθμὸ στοὺς μεταφραστικοὺς κύκλους, ὅπως τόσο ὡραῖα κι' ἐνθουσιαστικὰ τὸ διατύπωσε κ' ὁ Π. Λεκατσᾶς στὴ «Ν. Ἑστία».

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Μὰ εἶναι νομίζω ὥρα ν' ἀφήσω νὰ μιλήσει κι' ὁ ἴδιος, κι' ἀρχίζω νὰ τοῦ ὑποβάλλω τὰ ἐρωτήματά μου, τὰ πιὸ κύρια, μιὰ ποὺ τ' ἄλλα μαζί μὲ τὶς ἀπαντήσεις, χωνεύτηκαν στὴν εἰσαγωγή.

Βρισκόμαστε στὸ γραφεῖο του, πάνω στὴν πολυδοιὴν ὁδὸ Γιεραιῶδς, Κυριακὴ πρωί. Γύρω μας — τὶ ἄλλο — βιβλία, ποὺ ἀνάμεσά τους ξεχωρίζω γραφές, κριτικές, ξευόγλωσσες μελέτες γι' αὐτές, «Γ' ἄνθη τοῦ κακοῦ» κλπ.

"Υστερα ἀπὸ λίγο κουβέντιασμα, ἔχει πιὰ σχηματιστεῖ ἡ κατάλληλη ἀτμόσφαιρα κι' ἀρχίζω, παρὰ κάποια παράπονα τοῦ... «ἀπολογούμενου» γιὰ τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν καιρῶν... «καὶ τὰ τοιαῦτα»:

—Ποιὲς εἶναι οἱ ἰδέες σας γενικὰ γιὰ τὴν τέχνη;

—Ἡ τέχνη, ἡ καλὴ καὶ μεγάλη, δὲν ἤταν ποτὲς ἀνάτερη κ' ἀνεξάφαικη. Παντοῦ σ' ὅλες τὶς ἐποχές. εἶχε τὶς ρίζες τῆς βαθειὰ μέσα στὴν «ἐκάστοτε» κοινωνία, μ' ὅλες τὶς τῆς ροπὲς καὶ τὶς ἐκδηλώσεις. Ἐξάλλου αὐτὸ εἶναι ὁλότελα φυσικό. "Αν ἡ τέχνη εἶναι ἡ ἀνώτερη ἐκδήλωση τῆς πολλαπλῆς σύνθεσής μας, δὲ μπορεῖ οὔτε δέξω ἀπὸ μᾶς νὰ εἶναι, οὔτε ὅξω ἀπ' τὴν κοινωνία. Ἡ φράση «Ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη», νομίζω πὼς ἔχει ἐπικίνδυνα παρεξηγηθεῖ. Ὅλοι οἱ μεγάλοι ποιητὲς δὲν κάνανε οὔτε «ἄβολη», οὔτε «ἀφηρημένη» Τέχνη. Κάνανε μέσα στὰ ζωτικὰ καὶ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐποχῆς τους Τέχνη. Στέφηκαν σὰ νέοι ἀντίκρυ σ' αὐτὰ καὶ τάδανε τίμια, καὶ μᾶς τὰ μεταδόσανε μὲ τέχνη. Τὸ κατόρθωμά τους, πολεμᾶμε ἐμεῖς νὰ βρέψουμε ἀνεξαφικά, νὰ τὸ ἀπομονώσουμε, ἀν εἶναι δυνατό, καὶ νὰ τὸ παρουσιάσουμε σὰν τέχνη, δίχως ἀσθρο κι' ὑπόσταση. "Υστερα ἀπ' αὐτά, εἴκολα μπορεῖ νὰ καταλάβει κοινεὶς πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀφορισμοί, ἀγαίνουνε στὴ μέση, σ' ἐποχὲς νέκρας καὶ παρακμῆς. Ἡ Τέχνη, μπορεῖ νὰ μὴν τὸν διακηρύττει τὸν σκοπό της καὶ νὰ μὴ γίνεται μανιφέστο τῆς ἐποχῆς της, ὅμως, μὲ τὰ μέσα της καὶ μὲ τὸν τρόπο της τὴν ἐκφράζει. Ὁ ποιητὴς δὲ φεύγει ἀπ' τὴν ἐποχή του. «Ἀναχωρητὴς» κι' «Ὀμφαλοσκόπος» δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ καλλιτέχνης!..

—Ποιὸ νομίζετε πὼς θὰναι τὸ μέλλον της;

—Γιὰ νὰ μὴν κάνω προφητεῖες, θὰ κάθαρα, μὲ τὴ γλῶσσα του, ὅπως ἐκεῖνος τὴν ἄκουσε ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς μούσας. Γι' αὐτό, κι' ὁ σκοπός τῆς τέχνης δὲν εἶναι ἀτομικιστικός οὔτε μεταφυσικός, εἶναι ζωντανός, ἀνορθωτικὸς καὶ παγκανθρώπινος. Ἡ Πύλη τῆς Τέχνης πρέπει ν' ἀνοίξει διάπλατα καὶ νὰ περάσουν ὅσο μποροῦν περισσότεροι, γιατὶ ἀπὸ κεῖ θ' ἀντικρύσουν τὸ πιὸ δικό τους καὶ τὸ πιὸ καθάριο φῶς.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ

Ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὰ τόσο ἀνθρώπινά του αὐτὰ λόγια, μπαίνω στὴν τρίτη ἐρώτησή:

—Τὶ σᾶς ἔκανε πιότερη ἐντύπωση ἀπ' τὴν παγκόσμια Λογοτεχνία;

—Χωρὶς νὰ θέλω ν' ἀρχίσω ἔτσι, ἀπὸ συνήθεια καὶ πατρογονικὴ ὑπερχρέωση, τὸ ἐγκώμιο τῆς ἀρχαίας ποίησης, δὲ μπορῶ νὰ μὴν πῶ, ὅτι τὸ πρῶτο ποιητικὸ καὶ λογοτεχνικὸ ξάφνιασμα καὶ θάμα, μοῦ τὸ προξένησε ἐκεῖνο... "Υστερα, τὶ πρέπει νὰ πῶ, γιὰ ὅσα κατάντησαν χιλιοεπιμένα πιά, γιὰ τὰ παγκόσμια λογοτεχνικὰ ἀριστουργήματα; Τὰ ὀνόματα ποὺ γέμισαν τὸν ὁρίζοντα, ἀπ' τὸ Βοριδ κ' ἀπὸ τὴ Δύση, ὡς καὶ τὴν πιὸ μακρυνὴ καὶ τροπικὴ Ἀνατολή, μοῦ ἔφαστοῦν τὴ ζωὴ καὶ μοῦ συνεχίζουν τὴ χαρὰ καὶ τὸ πάθος τῆς Τέχνης.

—Κ' ἡ ποίηση τῆς Γραφῆς; Γιατὶ σᾶς τρίθηξε τόσο;

—Εἶναι βαθειὲς καὶ πολὺ παλιὲς οἱ ρίζες, κ' οἱ αἰτίες ποὺ μ' ἔρριξαν πάνου στὴ Βιβλικὴ Ποίηση. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ μ' Ἐκανε σοβαρὰ ν' ἀσχοληθῶ μαζί της. ἦταν ποὺ ἔθλεπα ἕναν τόσο σπουδαῖο λογοτεχνικὸ θησαυρό, ποὺ, ἔστω καὶ ξένος μὲ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, κληρονομήθηκε ἀπὸ μᾶς, νἆναι παρεξηγημένος κ' ἀπολιτογράφητος μέσα στὴ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία. Ὁ πόθος μου ἦταν σ' αὐτήν, νὰ φυσικὸ κληρονόμο του, νὰ τὸν παραδώσω, ὅσο μπορῶσα δημιουργικὰ καὶ λογοτεχνικά.

—Πότε προτοκαταλιαστήκατε μὲ τὴ Βιβλικὴ Ποίηση;

—Γύρω στὰ 1912 μὲ τὸ «Ἆσμα». "Υστερα, μὲ χρόνια, ἄρχισα νὰ διαβάζω τὴ Γραφὴ ἀπὸ. τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ τύπωσα τὸν «Ἰώβ» καὶ τὸ «Ἆσμα» σὲ δεύτερη Ἔκδοση.

—Τὶ ἄλλα Ἔχετε ἔτοιμα ἀπ' τὴ Βιβλικὴ ποίηση;

—Τοὺς «Ψαλμοὺς» τοῦ Δαυΐδ, ποὺ ὅλο καὶ ὑπόσχουμαι τὴν Ἔκδοσή τους κ' ὅλο οἱ καιροὶ μὲ κάνουν νὰ τὴν ἀναβάλλω, καὶ μιὰ Βιβλικὴν Ἀνθολογία, ἀπὸ τὰ λυρικότερα πεζὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα τοῦ ποιητοῦ μ' αὐτὴν — τόμο ἀπὸ 25 τυπογραφικὰ φύλλα— νὰ κλείσω τὸ Βιβλικὸ κύκλο, ὁλοκληρώνοντας τὴν ποιοπάθειά μου καὶ δίνοντάς τα ὅπως εἶπα καὶ πρίν, στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία.

—Πῶς βλέπετε τὰ γράμματα τοῦ τόπου μας;

—Ἀνεξάρτητα ἀπ' ὅλα τὰ παρὰ ποινα ποὺ ἀκούγονται δεξιὰ κ' ἀριστερά, γιὰ τὰ ἑλληνικὰ τὰ γράμματα, εἴτε «μᾶς γνωρίζουν», εἴτε ὄχι στὴν Εὐρώπη, ἐμένα, ἀτομικά, μ' ὅσες ἐπιφυλάξεις κι' ἂν ἔχει κανείς, μὲ γεμίζει χαρὰ καὶ περηφάνεια ὁλόκληρη πέρα καὶ πέρα. ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Μπορεῖ ὄχι τόσο ὀάν ἀποτέλεσμα, παρὰ σὰ ζωντάνια καὶ κίνημα, τὸ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸ καὶ τὸ πιὸ γνήσιο. ποὺ ἔχει νὰ δεῖξει ὁ τόπος μας. ἂν τὸν πάρουμε μιὰ συνέχεια, ἀδιάσπαση, ἀπ' τὰ πιὸ παλιά τοῦ χρόνια ὡς τὴ σημερινὴ τὴ μέρα. Κι' ὅλο αὐτὸ τὸ θᾶμα μ' νηκε, γιατὶ ἡ τέχνη μας, μλῆσε μὲ τὴ φυσική της γλῶσσα. αὐτὴ ποὺ πάει, μ' ὅλες τὶς λιποταξίες καὶ τὶς λιποψυχίες, νὰ ποτίσει ὁλόκληρη τὴν πνευματικὴ μας ὑπόσταση. Καὶ χωρὶς αὐτήν. Ἑλλάδα νὰ μὴ μπορεῖ νὰ νοηθεῖ.

—Πῶς βλέπετε τὴ σημερινὴ ποίηση, καὶ ποιὲς νομίζετε πὼς θᾶναι οἱ προεκτάσεις της;

—Ἡ ποίηση, δὲ χρειάζεται συζήτηση, πὼς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ περιόδευσε μιὰ κρίσιμη καμπή, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. «Ἡ παγὰ λαλέουσα» δὲ φτάνει πιά, δὲ μᾶς γιομίζει τὴν καρδιά, οὔτε μπορεῖ νὰ μᾶς ναυοῦρίσει τὸν ὕπνο.... ἕναν ὕπνο τόσο ἐφιαλτικό καὶ τόσο κολασμένο. Σίγουρα ἀνασυντάσσεται καὶ ζητιάει νέες πηγὲς καὶ νέους προσανατολισμοὺς Γι' αὐτὸ ποιὲς θᾶναι οἱ προεκτάσεις, εἶναι δύσκολο νὰ τὸ καθορίσει κανεὶς μαθηματικά, βέβαιο εἶναι ὅμως, πὼς θὰ κινήσουν μέσ' ἀπὸ τὴ Νέα Ζωή, κ' ὄχι ἀπὸ κεῖνους, ποὺ δὲν ἔχουν πιὰ τὴ δύναμη ν' ἀνοίξουνε καὶ ν' ἀνασάνουνε τὸ νέον ἀγέρα. ποὺ φυσάει ἀπ' ὅλα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης!... Κι' ὀὔτε εἶναι νὰ μᾶς παραξενέουν τὰ νειάτα. ποὺ ἔχουν ὅλα τους τὰ αἰσθητήρια κ' νωπὰ καὶ πιὸ πρόθυμα στὴ φωνὴ τῆς μούσας. "Ενα ἄς τοὺς ποῦμε Νὰ μὴ λείψει ἀπ' ὀ,τι μᾶς δίνει γιὰ ποίηση, ἡ ποίησή κ' ἡ πνοή, κι' ὅλα τ' ἄλλα ὀστερα θᾶνα: δικά τους.

Η ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΗΣΑΪΑ

—Σᾶς ἀρέσουν τὰ ταξίδια; Τί ἐντυπώσεις σᾶς ἔχουν μείνει;

—Ἂν ὄχι πάρα πολύ, ὅμως δὲ μπορῶ νὰ πῶ πὼς δὲν ταξίδεψες κ' ἀρκετά. ἔμεινα στὸ Παρίσι καὶ στὸ Βερολίνο γιὰ σπουδές, πέρασα ἀπ' τὴν Ἀγγλία, γνώρισα τὰ Βαλκάνια, καὶ πιότερο ἀπ' ὅλα, τὴ Βουλγαρία, ὅπου ἔμεινα ἀοκετά. Οἱ ἄνθρωποι, ὅπου κι' ἂν τοὺς εἶδα. μοῦ φάνηκαν τόσο καλοί, ποὺ σὲ κάνει, σὰ διαβάζεις ὕστερα τὶς ἔχτρες τους καὶ τὶς ἱστορίες τους, ν' ἀπορεῖς καὶ ν' ἀχαρωτιέσαι τί φταίει.... τί σταίει μέσ' σ' αὐτὴ τὴν τοιμαχτικὴ ἀντίφαση... Μιὰ μεγάλη ἐντύπωση στὴ ζωή μου μοῦ ἔχει κάνει ἡ δισμονή μου στὴ Βουλγαρία καὶ τελευταῖα ἡ Σμύρνη, ποὺ τὸ ἔπος της τὸ κρατῶ στὴν ψυχή μου καὶ λαχταρῶ κάποτε νὰ τὸ γράψω...

—Τὶ σκέφτεστε γιὰ τὴν ἐποχή μας, καὶ πὼς ὀνειρεύεστε τὴν αὔριανή ἀνθρωπότητα;

—Περνᾶμε μιὰ τέτοιαν ἐρείπωση, ὅπου τὸ πνεῦμα τῆς ἐρημώσεως, ἀτροκοπάει πάν' ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο, κ' ἔχει κάνει συντρίμμια ὅλα μας τὰ ἰδεῶλα καὶ τὶς ψυχές μας μαζί...Γι' αὐτὸ καὶ στεκόμαστε ἴσως, μὲ σιγὴ καὶ μὲ τρόμο ἀπάνου ἀπ' τὸ μεγάλο αὐτὸ χαλασμό... "Οτι ἡ ἀνθρωπότητα εἶτανε ἀξιοτερη γιὰ μιὰ πιὸ ἀκαιρη ζωή, αὐτὸ δὲν πιστεύω νὰ θέλει κανεὶς νὰ τὸ συζητήσει. Μέσα ὅμως σ' αὐτὴ τὴν ἀπελπισία, ἴσως μᾶς βαστᾶ στὴ ζωή, ἡ χαρὰ κι' ἡ ἐλπίδα μιᾶς νέας ἀνθρωπινότητας ἀναδημιουργίας. Γι' αὐτὸ, γιὰ μιλήσω καὶ κομμάτι Βιβλικά, ἐνῶ ἐμένα ποὺ φαντάζουμαι κ' ὀνειρεύομαι κ' ἐπιθυμῶ καὶ θέλω, εἶναι ἐνῶ ποὺ λέει ὁ Ἡσαΐας:

«Ἐπὶ ξανακουστεῖ ἡ κιθάρα κι' ἡ ἄρπα, καὶ τὸ ντέφι κ' ὁ αὐλός, μέσα στὰ σπίτια μας καὶ στὰ συμπόσιά μας. Καὶ τὰ ἔθνη νὰ σφοροκοπιοῦνε τὰ μαχαίρια τους καὶ νὰ τὰ σπιοῦνε ὀνιὰ γιὰ τ' ἀλέτρια τους, καὶ τὶς λόγχες τους δρεπάνια. Κι' ἔθνος πιά, νὰ μὴ σηκώσει ὅπλο ἐνάντια σ' ἔθνος!..» (Ἡσαΐας 6' καὶ ε').

"Ηταν ἡ ἀπάντηση ποὺ περίμενα ἀπ' τὸ βαθὺν σὐτὸν ἄνθρωπο, ποὺ πάνεσε καὶ λαχτάρησε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη μοῖρα, ποὺ εἶδε καὶ πέρασε τόσα κι' ὅμως καθάριο κι' ἀκούραστο στηλώνει τὸ μάτι του στὸ χάος τοῦ αὔριο, κ' δραματίζεται τὰ ἐξαίσια ἐκεῖνα δράματα, ποὺ ἀτσαλώνουν τὰ νειάτα κ' κρατοῦν στὴ ζωὴ τὰ σκεφτόμενα γερατειά... Καὶ ξέροντας τὴ σίγουρη κ' ἄπειρη ἀγάπη ποὺ τρέφει γιὰ τὰ νειάτα, τοῦ ὑποβάλλω τὴν τελευταία μου ἐρώτηση:

—Τὶ σκέφτεστε γιὰ τὰ σημερινὰ νειάτα καὶ γιὰ τοὺς πόθους τους;

—Οὔτε καὶ θᾶταν ἀνάγκη νὰ μὲ ρωτήσεις, γιατὶ δὲν πιστεύω, μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀναδημιουργία, τὰ μάτια ὅλων ποὺ γράφουν καὶ σκεφτουνται, νὰ μὴν εἶναι στὰ νειάτα. Αὐτά, ποὺ χαρὰ τους ὅλων τῶν παλιῶν καὶ τῶν μπασμένων πιὰ στὰ χρόνια, εἶναι ἄν τάχουν φυλαγμένο, μέσ' στὴν παλιά τους καρδιά, σὰ φῶς ἀκοίμητο καὶ λαμπερό, ποὺ μόνο αὐτό, μ' ὅλη τοὺς τὴν πεῖρα τοὺς φέγγει καὶ περπατοῦνε καὶ τώρα στὸν κόσμο. Παράξενό τους, τίποτα δὲν εἶναι στὰ νειάτα κι' ἂς εἶμαστε σίγουροι πὼς ἄν κάτι τὸ σωστὸ καὶ τὸ τέλειο ἔχουμε ἐμεῖς οἱ περασιένοι, θὰ τὸ προσέξουν καὶ θὰ τὸ συνεχίσουν. Τὸ φέρσιμό μας μπροστὰ τοὺς πρέπει νᾶναι γιομάτο ἀγάπη, γιατὶ ἀπὸ κεῖ ξαναρχίζει ὁ κόσμος!..

Φεύγω, γιομάτος ἀπ' τὰ πιὸ ἀνθρώπινα αἰσθήματα ποὺ μποροῦνε νὰ πλημμυρίσουν μιὰ νέα ἀνθρώπινη καρδιά. Οἱ κουβέντες ποὺ πήρα ἀπ' τὸ Φριλίγγο, ὁμολογίες σοφίας κι' ἀγάπης, μπορεῖ ν' ἀντιπροσωπέψουνε σίγουρα τὶς ἀλλθειες τοῦ καιροῦ μας.

Εἶν' ἀλήθεια, θρίαμβος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γνώσης αὐτό, τὸ νὰ βρίσκεται ἕνα κεφάλι ποὺ ἄρχισε ν' ἀσπρίζει, τόσο κοντά, ἴσως καὶ πιὸ μπρὸς ἀκόμα, ἀπ' τ' ἄλλα ἀνήσυχα δικά μας κεφάλια, ποὺ φλέγουνται ἀπ' δράματα καὶ προσδοκίες!...

ΣΤ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Συμπληρωματική ἀπάντηση στὸν καθηγητὴ S. BAUD-BOVY

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΤΗΣ

ΤΟΥ ΕΛΙΣΑΙΟΥ ΓΙΑΝΝΙΔΗ

Ἀξιότιμε φίλε,

Στὴ συζήτηση ποὺ εἴχαμε κάποτε ἀπάνω στὴν ἐναρμόνιση τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς («Ν. Γρ.» 7 Ὀκτωβρ. 1939) σᾶς ὑποσχέθηκα νὰ σᾶς ἐξηγήσω ποιὰ εἶναι ἐκεῖνα τὰ γεγονότα ποὺ μοῦ ἔδωκαν τὸ θάρρος νὰ πιστεύω πὼς στὴν ἐναρμόνιση τῆς μουσικῆς αὐτῆς ἔχω προσφέρει μιὰ μικρὴ συμβολὴ ποὺ ἀξίζει νὰ τὴν προσέξουν οἱ εἰδικοί. Ἀλλὰ εἴτε ἀπὸ λησμοσύνη, εἴτε ἀπὸ βία, γιὰ νὰ συντάξω γρήγορα τὴν ἀπάντησή μου στὸ γράμμα σας, εἴτε καὶ γιὰ νὰ μὴν παραφορτώσω τὶς στῆλες τῶν «Ν. Γρ.» περιόρισα πολὺ τὴν ἔκθεση αὐτῶν τῶν γεγονότων. Τώρα ὅμως, ἀναπολώντας τὴν Ἱστορία τῶν τριῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, βρίσκω πράγματα ποὺ ἐνισχύουν τόσο σημαντικὰ τὴν ἄποψή μου, ὥστε ἀποφάσισα νὰ παρακαλέσω τὴ διεύθυνση τῶν «Ν. Γρ.» νὰ κάμει αὐτὴν τὴν παιοατυπία νὰ τὰ δημοσιεύσει ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο.

Νὰ ἔχει κανεὶς ὅπλα καὶ νὰ τὰ κρύβει εἶναι παράλογο πράγμα, τόσο μᾶλλον ποὺ μοῦ ἔχετε δώσει ἕναν τιμητικὸ τίτλο, πὼς εἶμαι «ἐπικίνδυνος ἀντίπαλος» καὶ ἔχω χρέος νὰ δείξω πὼς τὸν ἀξίζω,

Τὰ ὅπλα μου εἶναι διάφορα ἀπεισοειὰ σχετικὰ μὲ τὴ δράση μου ἄλλα σημαντικά, ἄλλα ἀσήμαντα. Θὰ τὰ ἀναφέρω ὅλα μὲ χρονολογικὴ σειρά.

Τὰ πρῶτα Βήματα. Περὶ τὰ 1900. Ricardo Bonicioli, 'Ο θαυμάσιος διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς μουσικῆς ἑταιρίας. Παρακολουθοῦσε τὰ πρῶτα μου βήματα καὶ μοῦ ἔδινε ὁδηγίες. Δὲν μοῦ εἶπε ποτὲ οὔτε αὐτὸς οὔτε κανεὶς ἄλλος κατόπι πὼς πρέπει νὰ ἀποφεύγω τὴν συγχορδία τῆς ἑνάτης ἀπάνω στὴ δεσπόζουσα ἐπειδὴ εἶναι «ξεζουμισμένη». Ἴσως στὴν ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἤταν ἀκόμη ξεζουμισμένη. Ξεζουμίστηκε ἀργότερα.

Δοκιμὰ μου ἔτυχε νὰ ἰδεῖ καὶ ὁ ἀντεπιστὲ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας τῆς Μουσικῆς Ἑταιρίας Καμιλιέρης, καθὼς καὶ ὁ φίλος μου Γ. Λαμπελέτ. Καὶ οἱ κύριοι αὐτοὶ δὲν μὲ συμβούλεψαν νὰ ἐγκαταλείψω αὐτὴν τὴν προσπάθεια καὶ νὰ κάμω ἄλλη δουλειά.

Τώρα ἀλλάζει ἡ σκηνογραφία. Κωνσταντινούπολη 1910. Ἀφοῦ πῆρα τὴν συγκατάθεση τοῦ Πατριάρχη Ἰωακεὶμ κα

ΙΣΤΟΡΙΑ

(ΒΙΒΛΙΟ 5ο)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

εὐνοϊκοί, τότε, μόλις ἔλαβαν τὸ σύνθημα, οἱ Ἀθηναῖοι ὁρμησαν τρεχατοι ἀπάνου στοὺς Βαρβάρους. Καὶ τὸ διάστημα ποὺ τοὺς ἐχώριζε δὲν εἶτανε λιγώτερο ἀπὸ ὀχτὼ σπάδια(14). Οἱ Πέρσες, βλέποντάς τους νάρχουνται τρεχάτοι, ἑτοιμάζουνταν νά τοὺς ἀντιμετωπίσουν. Καὶ πίστευαν πὼς τοὺς εἶχε πιάσει τρέλα τοὺς Ἀθηναίους, τρέλα ἀφανισμοῦ, καθὼς τοὺς βλέπαν λίγους καὶ μάλιστα νά προχωροῦν τρεχάτοι, χωρὶς νά ἔχουν οὔτε ἄλογα οὔτε τοξότες. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἔβγαζαν οἱ βαρβαροι. Ὅσο γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, μόλις ἤρθαν σ' ἐπαφὴ κατὰ ὁμάδες μὲ τοὺς βαρβάρους, ἀρχίσανε νά πολεμοῦν παληκαρίσια. Καὶ πρῶτοι αὐτοὶ ἀπ' ὅσους Ἕλληνες γνωρίζουμε ἐπιτέθηκαν τροχάδην στοὺς ἐχθρούς των καὶ πρῶτοι πάλι δὲν ταράχτηκαν βλέποντας τὴ μηδικὴ στολὴ καὶ τοὺς πολεμιστὲς ποὺ τὴ φοροῦσαν. Ἴσαμε τότε, καὶ τ' ὄνομα τῶν Μήδων ν' ἀκούγαν, τοὺς ἔπιανε φόβος τοὺς Ἕλληνες(15).

113. Ἡ μάχη αὐτὴ στὸ Μαραθώνα βάσταξε πολύ. Καὶ νικοῦσαν οἱ βάρβαροι στὸ κέντρο τοῦ στρατεύματος, ὅπου εἶχαν τοποθετηθεῖ οἱ ἴδιοι οἱ Πέρσες καὶ οἱ Σάκες(16). Ἐκεῖ λοιπὸν νικοῦσαν οἱ βάρβαροι κι ἀφοῦ σχημάτισαν ρῆγμα, κυνηγοῦσαν τοὺς ἀντιπάλους των πρὸς τὰ μεσόγεια, στὴ μιὰ ὅμως πτέρυγα καὶ στὴν ἄλλη νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Καθὼς ἐνικοῦσαν τοὺς βαρβάρους ποὺ τὸβαλαν στὰ πόδια, τοὺς ἄφησαν νά φεύγουν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἑνώνοντας τὰ δυό τους ἄκρα στράφηκαν ἐνάντια σ' ἐκείνους ποὺ εἶχαν προξενήσει τὸ ρῆγμα στὸ κέντρο τους. Ἔτσι τὴ νίκη τὴν κέρδισαν οἱ Ἀθηναῖοι. Κι ἔτρεχαν πίσω ἀπὸ τοὺς Πέρσες πούφευγαν πετσοκόβοντάς τους, ὥσπου ἐφτασαν στὴ θάλασσα, ὅπου ζητοῦσανε φωτιά κι ἔσαλαν χέρι στὰ καράβια.

114. Σ' ἐκεῖνο τὸ μακελιὸ σκοτώθηκε κι ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, ποὺ ἀγωνίστηκε γενναῖα. Ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς ἔπεσε νεκρὸς καὶ ὁ Στησίλαος, ὁ γιὸς τοῦ Θρασύλου. Ἀκόμα σκοτώθηκε ἐκεῖ ὁ Κυναίγειρος, ὁ γιὸς τοῦ Εὐφορίωνα(17) ποὺ ἄβραξε ἕνα καράβι ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς πρῴμνης του καὶ τοῦ κόψανε τὸ χέρι μὲ τσεκούρι, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ξακουστοὶ Ἀθηναῖοι.

115. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι αἰχμαλώτισαν ἑφτὰ καράβια(18). Οἱ βάρβαροι ἑξ ἄλλου, ἀφοῦ μπήκανε στὰ ὁπόλοιπα πλοῖα καὶ πῆραν ἀπὸ τὸ νησί(19) ὅπου εἶχαν ἀφήσει τοὺς σκλάβους τῆς Ἐρέτριας, ἔκαναν τὸ γύρο τοῦ Σουνίου θέλοντας νά φτάσουν στὴν Ἀθήνα, πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Καὶ διαδόθηκε ἡ κατηγορία πὼς σοφίστηκαν μιὰ τέτια πράξη ἀπὸ μηχανορραφία τῶν Ἀλκμεωνιδῶν (20)· γιατὶ λένε πὼς αὐτοὶ ἔψωσαν ὡς σημεῖο ἀσπίδα στοὺς Πέρσες, ὅταν ἀκόμα ἐκεῖνοι εἶτανε παραθαλάσσιο, ἀντίκρυ στὴ Χαλκίδα. Ὁ Δάτης, ἀφοῦ ἄφησε τὴν παραγγελία αὐτή, ἀναχώρησε. Οἱ Δήλιοι δὲ μεταφέρανε τὸν ἄνδριάντα (30) τότε, παρὰ ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι χρόνια οἱ ἴδιοι οἱ Θηβαῖοι τὸν κουβάλησαν στὸ Δήλιο ἔπειτ' ἀπὸ ἕναν χρησμό.

119. "Οσους ἀπὸ τὴν Ἐρέτρια εἶχαν πιαστεῖ σκλάβοι, ὁ Δάτης καὶ ὁ Ἀρταφέρνης (31), μόλις ἐπιασαν μὲ τὸ στόλο τους στὴν Ἀσία, τοὺς ἀνέβασαν στὰ Σοῦσα (32). Ὁ Δαρεῖος, ὁ βασιλιάς (33), πρὶν πιαστοῦν αἰχμάλωτοι οἱ Ἐρετριεῖς, εἶταν φοβερὰ ὀργισμένος μαζί τους, ἐπειδὴ πρῶτοι οἱ Ἐρετριεῖς ἄρχισαν τὶς ἐχθροπραξίες. Ὅταν ὅμως εἶδε νά τους κουβαλοῦν μπροστά του καὶ νά εἶναι ὑποχείριοί του, σὲ τίποτε ἄλλο δὲν τοὺς πείραξε, παρὰ μόνο τοὺς ἔβαλε νά κατοικήσουν στὴν περιφέρεια τῆς Κισσίας (34), σ' ἕνα τσιφλίκι δικό του, λεγόμενο Ἀρδέρικκα, ποὺ ἀπέχει διακόσια εἴκοσι στάδια ἀπ' τὰ Σοῦσα καὶ σαράντα ἀπ' τὸ πηγάδι ποὺ δίνει τριῶν λογιῶν προϊόντα. Ἀπὸ κεῖ βγάζουν κατράμι, ἄλατι καὶ λάδι μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο. Ἡ ἀντλησή γίνεται μὲ τὸ μαγγάνι, στὴ θέση ὅμως τοῦ κουβᾶ ἔχουν δεμένο μισὸ ἀσκί. Ἀντλοῦν δουτωντας τὸ μέσα κι ὕστερα τὸ ὑγρὸ χύνεται σὲ δεξαμενή. Ἀπὸ κεῖ μεταβιβάζεται σὲ ἄλλη καὶ παίρνει τριῶν εἰδῶν μορφές. Τὸ κατράμι καὶ τὸ ἄλατι πήζουν μονομιᾶς, ἐνῶ τὸ λάδι,... (35) Οἱ Πέρσες τὸ λέν αὐτὸ τὸ ραδινάκη. Ἔχει μαῦρο χρῶμα καὶ βγάζει βαρειὰ μυρουδιά. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔβαλε ὁ βασιλιὰς Δαρεῖος τοὺς Ἐρετριεῖς νά κατοικήσουν κι ἐξακολουθοῦσαν νἀ μένουν στὸ μέρος ἐκεῖνο ἴσαμε τὶς μέρες μου διατηρώντας τὴν πολιά τους γλώσσα.

120. Ὕστερ' ἀπὸ τὴν πανσέληνο πῆγαν στὴν Ἀθήνα δυὸ χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι, δείχνοντας μεγάλη βιασύνη γιὰ νά προλάβουν, ἔτσι ποὺ βρέθηκαν ἀπὸ τὴ Σπάρτη στὴν Ἀττικὴ τὴν τρίτη μέρα. Ἂν καὶ φτάσανε ὕστερ' ἀπ' τὴ μάχη, ὅμως τόσο ἐπιθυμούσανε νά ἰδοῦν τοὺς σκοτωμένους Μήδους. Πήγανε λοιπὸν στὸ Μαραθώνα καὶ τοὺς εἶδαν (36). Ὕστερα, παινεύοντας τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸ κατόρθωμά τους, γυρίσανε στὴ Σπάρτη.

Ἀπὸ τὸ ἐρχόμενο φύλλο θὰ δημοσιευτεῖ ὁλόκληρο

τὸ 8ο βιβλίο

τῆς ἱστορίας τοῦ Ἡρόδοτου

(1). Αὐτὸ ἔγινε τὸ ἔτος 519 π. Χ.

(2) Οἱ Ἰωνές εἶταν βοιωτικὴ πολίχνη, ἀνατολικὰ τῶν Πλατειῶν, στοὺς πρόποδες τοῦ Κιθαιρῶνα. Λείψανα τῶν τειχῶν της σῴζονται ἀκόμα ἀνάμεσα στὰ χωριὰ Κρεκούλα καὶ Κατσούλα. Ἀπὸ τὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ παραπάνω βουνοῦ πηγάζει καὶ ὁ βοιωτικὸς Ἀσωπός.

(3) Ἡ δόνομη τῶν Πλατειῶν δὲν εἶταν παρατάξω ἀπὸ χίλιοι ὁπλίτες. Αὐτοὶ φοβοῦνταν μήπως, ἂν νικηθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι, ξαναπέσουν οἱ ἴδιοι στὴν ἐκδίκηση τῶν Θηβαίων.

(4) Ὁ πολέμαρχος εἶταν, στὴν ἀθηναϊκὴ πολιτεία, ὁ δεύτερος ἀπὸ τοὺς 9 ἄρχοντες. Σ'αὐτὸ πόλεμο διοικοῦσε τὸ στρατὸ καὶ προπάντων τὸ δεξιὸ κέρας.

(5) Ὁ δῆμος αὐτὸς τῆς Ἀττικῆς βρισκόταν ἀνάμεσ' ἀπὸ τὴ Δεκέλεια καὶ τὸ Μαραθώνα. Ἀνῆκε στὴν Αἰαντίδα φυλή.

(6) Οἱ περίφημοι «τυραννοκτόνοι». Αὐτοὶ εἶχαν δολοφονήσει κατὰ τὰ Μεγάλα Παναθήναια τὸ ἔτους 514 π. Χ. τὸ γιὸ τοῦ Πεισιστρατου «Ἵππαρχο. Ὁ Ἀριθμὸς σκοτώθηκε τότε ἐπιτάφιο· ἐνῶ ὁ Ἀριστογείτονας θανατώθηκε ἔπειτ' ἀπὸ βασανιστήρια, γιὰ νά μαρτυρήσει καὶ τοὺς συνενόχους του. Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν τοὺς ἔτιμησε μὲ ἕναν ὀνομαστὸ ἀνδριάντα καὶ τοὺς ἐλευθερίαζε ὡς ἐθνικοὺς ἥρωές του.

(7) Ἐννοεῖ τάση προδοσίας.

(8) Κυριολεκτικά, τὴν ἀρχιστρατηγία.

(9) Αὐτὸ ἔγινε τὴ δέκατη μέρα τῆς ἑξόδου των ἀπ' τὴν Ἀθήνα, στὶς ἀρχὲς τοῦ Σεπτέμβρη, τοῦ ἔτους 490 π. Χ.

(10) Μὲ τὴ σειρὰ κατὰ τὴν ὁποία εἶχαν ἀλληλωθεῖ. Ἡ ἀλλήρωση τῶν φυλῶν γινόταν κάθε χρόνο.

(11) Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Πλατειέων λεγόταν Ἀείμνηστος.

(12) Ἐννοεῖ τὰ Μεγάλα Παναθήναια, τὰ λαγήμενα πενταετηρικά, ποὺ βκαστοῦκαν πιθανώτατα δύδεκα μέρες. Ἔξυν ἀπ' αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι γιόρταζαν καὶ τὰ Μικρὰ ἢ «κατ' ἐνιαυτόν», ποὺ γίνοταν κάθε χρόνο.

(13) Ἐκεῖ εἶταν τοποθετημένες, ἀντίκρυ στοὺς Πέρσες καὶ τοὺς Σάκες, οἱ φυλὲς Ἀντιοχίδα καὶ Λεοντίδα μὲ στρατηγὸ τὸν "Αριστείδη.

(14) Ἀγλαδὴ 1500 μέτρα περίπου.

(15) «Ἴσαμε τότε—γράφει ὁ Ἱστορικὸς Μπαικρᾶ—οἱ Μῆδοι πιστεύοναν σὰν οἱ μόνοι ἀνίκητοι στρατιῶτες μᾶς στὸν κόσμο καὶ τ' ὄνομά τους ἀπρακλεῖδοε τρόμο ἀνάκατο μὲ σεβασμό».

(16) Αὐτοὶ εἶταν οἱ γενναιότεροι καὶ οἱ καλύτερα δπλισμένοι ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴ παράταξη. Πέρσες ἐνοεῖ τοὺς θωρακεῖς τῆς Περσίας. Οἱ Σάκες εἶταν νομάδες τῆς Σκυθίας ποὺ εἶχαν νικηθεῖ ἀπὸ τὸν Κῦρο τὸ Μεγάλο καὶ τώρα διατελοῦσαν ὑποτελεῖς τῶν Περσῶν. Αὐτοὶ ὑμιλοῦσαν γιὰ τὴ γενναιότητά τους.

(17) Ἀδερφὸς τοῦ Αἰσχύλου. Τὸ κατόρθωμά του αὐτὸ ἀπεικονίστηκε ἀργότερα στὴν Ποικίλη Στοά.

(18) Ἀπὸ σύνολο ἑξακοσίων. ἔξυν ἀπὸ τὰ φορτηγά.

(19) Τὴν Αἰγίλεια ποὺ εἴδαμε στὴν προηγούμενη συνέχεια.

(20) Ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες καὶ ἰσχυρότερες οἰκογένειες τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ βρίσκονταν ἔμμεσ σε ἀδιάκοπη διαμάχη μὲ τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς παράγοντες τοῦ τόπου. "Οταν καταλύθηκε ἡ τυραννία τῶν Πεισιστρατιδῶν, αὐτοὶ τοὺς διαδέχτηκαν στὴν ἐξουσία.

(21) Ποῦ εἶχε μείνει ἀνυπεράσπιστη. Ἡ ἀπόσταση Ἀθηνῶν—Μαραθῶνα εἶναι 40 χιλιόμετρα καὶ θὰ χρειάστηκαν τουλάχιστο ἑφτὰ ὧρες, οἱ κατάσκοποι πολεμιστές, γιὰ νά τὴ διανύσουν.

(22) Ἀπὸ τὸ τέμενος τοῦ Ἡρακλῆ, ποὺ εἶβαμε.

(23) Τὸ Κυνόσαργες εἶταν ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα γυμνασιστήρια τῶν Ἀθηνῶν, στὶς ὄχθες τοῦ Ἰλισοῦ.

(24) Ὁ στόλος τῶν Περσῶν ἔφτανε νόχτα στὸ Φάληρο, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν φτάσει στὸ Κυνόσαργες ἀπ'τὸ ἀνωρόπιμα.

(25) Τὸ σύνολο τοῦ περσικοῦ στρατοῦ δὲν ἀναφέρεται πόσο εἶταν. Φαίνεται ὅμως πὼς θὰ ξεπερνοῦσε τοὺς ἑκατὸ χιλιάδες, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς Πλαταιεῖς μόλις ἤφταναν τὶς ἑκατὸν χιλιάδες... (26) Ὁ Ἀγκυλοῦς ἔφτασε τὸ φῶς τοῦ, χωρὶς νά χτυπηθεῖ πουθενὰ στὸ σῶμα μὲ ὅπλο ἢ μὲ βέλος, κι ὅλη τὴ ζωή του ἀπὸ τότε κι ὕστερα τὴν πέρασε τυφλός. Ἄκουσα πὼς ὁ ἴδιος μολογοῦσε γιὰ τὸ πάθημά του κάτι τέτιο. «Μοῦ φάνηκε, Ἔλεγε, πὼς στεκόταν ἀπέναντί μου ἕνας ἄντρας μεγαλόσωμος, ποὺ τὰ γένεια του ἰσκιωναν ὅλη τὴν ἀσπίδα. Τὸ φάντασμα τοῦτο ἐμένα μὲ προσπέρασε, ἐνῶ τὸ διπλανό μου τὸν θανάτωσε. Αὐτὰ μοῦ εἶπανε πὼς διηγόταν ὁ Ἐπίζηλος.

118. Ὁ Δάτης (27), καθὼς ἐγύριζε μὲ τὸ στρατὸ του στὴν Ἀσία, φτάνοντας στὴ Μύκονο, εἶδε στὸν ὕπνο του ἕνα ὄνειρο. Καὶ ποιὸ εἶταν τ' ὄνειρο, δὲν τὸ ἀναφέρνουν· ἐκεῖνος ὅμως, ἀμέσως μολις ξημέρωσε, ἔκαμε ἔρευνα στὰ πλοῖα. Σὲ κάποιο σκάφος φοινικιὸ βρῆκε ἕνα ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνα ἐπίχρυσο καὶ ρώτησε ἀπὸ ποῦ τὸ εἶχαν ἀρπαγμένο. Ἀφοῦ ἔμαθε ἀπὸ ποιὸ ἱερὸ τόχανε πάρει, τράβηξε μὲ τὸ πλοῖο του στὴ Δῆλο. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Δηλιοι εἶχαν γυρίσει τότε πίσω στὸ νησί, τοποθέτησε τὸ ἄγαλμα στὸ ἱερὸ (28) καὶ παράγγειλε στοὺς κατοίκους τῆς Δήλου νά μεταφέρουν τὸ ἄγαλμα στὸ Δήλιο(29) τῶν Θηβαίων· αὐτὸ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ νά μπορεῖ κανεὶς νά κρίνει τὴν περιουσία αὐτ[illegible] Ἀθηναῖοι βρίσκουνται στὸν πιὸ μεγάλο κίνδυνο ποὺ γνώρισαν ἀφότου ὑπάρχουν. Κι ἂν ὑποταχτοῦν στοὺς Μήδους, φαντάσου τό τί θὰ πάθουν, πέφτοντας στὰ χέρια τοῦ Ἱππία. Ἂν ὅμως νικήσει στὸν ἀτανε πολυ ασυνατη, ενω η καθε μιὰ ἀπ' τὶς δυὸ πτέρυγες περιλάβαινε πολλοὺς ἄντρες καὶ βαστοῦσε γερά.

112. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐπαρατάχτηκαν καὶ οἱ οἰωνοὶ τοὺς φανήκαν ὡς καὶ τ' ὄνομά τους ἀπρακλεῖδοε τρόμο ἀνάκατο μὲ σεβασμό».

(29) Θοβαῖοι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ εἶχαν ἀναλάβει τὴν ἡγεμονία τῶν Βοιωτῶν καὶ ἐπιβάλανε τὴ θέλησή τους σὲ ὅλες τὶς πόλεις τῆς Βοιωτίας. Ἡ ἡγεμονία αὐτὴ κράτησε ὡς τὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας (338 π. Χ.) ὅπου ἡττήθηκαν ἀπὸ τὸ Φίλιππο τὸ Β' τοῦ Μακεδόνα.

(30) Ἀνδριάντες λέγονταν κυρίως τὰ κι ἀποσκευές τῶν ἐχθρῶν.

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ

«ΕΙΡΗΝΗ»

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

καὶ ξεφυσᾶ στοῦ γύφτου τὴ μουσούδα
κεινοῦ, ποὺ φτιάνει τὰ σπαθιά.

ΕΡΜΗΣ

Γιὰ κοίτα
τὸ δρεπανᾶ πόση χαρὰ τὴν ἔχει!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καὶ τὸν κονταροξύστη φασκελώνει.

ΕΡΜΗΣ

Ἔλντε πές στοὺς ζευγίτες νὰ τοῦ δίνουν.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ἀκοῦτε ἀνθρῶποι: ἂς φύγουν οἱ ζευγῖτες
κι' ἂς πᾶνε στὰ χωράφια τους πηλάλα
μὲ τῆς δουλειᾶς τὰ σύνεργα ὁ καθένας
χωρὶς ἀκόντιο, σπάθα καὶ κοντάρι,
γιατὶ τώρα βασιλεύει ἡ παλιὰ στὸν κόσμο εἰρήνη.
Ἔλντε τώρα στὴ δουλειὰ σας τραγουδῶντας τὸν παιᾶνα.

ΧΟΡΟΣ
(ὁ κορυφαῖος)

Ἅγια μέρα, σὲ ποθοῦσαν χρόνια δίκαιοι καὶ ξωμάχοι!
Μιὰ κι' ἀξιώθηκα καὶ σ' εἶδα, κουβεντούλα πάω νὰ στήσω
μὲ τ' ἀμπέλια, τὶς συκιές μου, ποὺ τὰ φύτευα, ὄντας νέος.
Ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια λαχταρῶ νὰν τὰ φιλήσω!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Πρῶτα, φίλοι, στὴ θεά μας πρέπει νὰ προσευκηθοῦμε
ποὺ μᾶς γλύτωσε ἀπὸ φοῦντες καὶ γοργόνες τῶν ἁρμάτων
κι'ὕστερα στὰ χτήματά μας γοργοπόδαροι νὰ πᾶμε,
ἀφοῦ πρῶτα θὰ φωνίσει τ' ἀπαραίτητο παστό του
γιὰ τὴν ἐξοχὴ ὁ καθένας.

ΕΡΜΗΣ

Ὄχου, Ποσειδῶνα, ὡραῖο
καὶ σφιχτὸ ποὺ ναι τὸ πλῆθος τῶν ξωμάχων σὰν καρβέλι!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Τὰ καλομανικωμένα τὰ τσαπιὰ τὶ ὡραῖο πρᾶμα
καὶ ν' ἀστράφτουνε στὸν ἥλιο τ' ἀτσαλένια τα δικέλια.
Τὰ σπαρμένα τους αὐλάκια τὶ καλὰ θὰ βοτανίσουν!
Δὲ βαστιέμαι! Κ' ἐγὼ θέλω στὸ χωράφι μου νὰ τρέξω
κ' ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ ζαμάνια νὰν τὰ σκάψω

(πιὸ γρήγορα)

Θυμηθεῖτε τὴν παλιά μας
καλοπέραση καὶ γλῶκα,
ποὺ μᾶς χάριζε ἡ θεά μας
τὶς τσαπέλλες μὲ τὰ σῦκα
καὶ τὰ σῦκα τὰ νωπά,
μύρτα, μενεξέδες πλάϊ
στὸ πηγάδι, τὸ κρασί
τὸ γλυκο. ποὺ δὲ χτυπᾶ
καὶ τὶς θροῦμπες τὶς ἐλιές,
ποιός δὲν τὶς πολυαγαπᾶ;
Γι' αὐτὲς ὅλες τὶς δουλειές
ὁ καθένας ἂς φροντίσει
τὴ θεὰ νὰ χαιρετήσει.

ΧΟΡΟΣ

Χαῖρε καὶ καλῶς ὥρισες, ὦ πολυαγαπημένη,
χρόνια ὁ κατμός σου μᾶς πεθαίνει.
Καθένα μας τὸν ἔτρωγε δαιμονισμένη σφῖξη
στ' ἀμπελογώραφά του νὰ λακήσει.
Ἐσύ σουνα γιὰ κάθε μας ζευγίτη καὶ ξωμάχο
τὸ μέγα καὶ μονάχο
τῆς ζήσης ἀγαθό,
γιὰ τοῦτο σὲ ποθῶ!
Μᾶς ἔκανες πολλά
κι' ἀνέξοδα καλὰ
καὶ βόηθες τὸν καθένα
πολὺ στὰ περασμένα.
Καοβέλι ἀπὸ νωπὸ κριθάρι ἐσύ γιὰ τὸ χωριάτη
καὶ σωτηρία γεμάτη!
Γι' αὐτὸ συκιές, ἀμπέλια
καὶ λάγανα καὶ δέντρα
μὲ προθυμιὰ καὶ γέλια
θὰ σὲ δεχτοῦν, ἀφέντρα!

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ
(στὸν Ἑρμῆ)

Μὰ ποῦ μακρυὰ μας τόσα χρόνια βρίσκοντουν ἡ Εἰρήνη,
τώρα γιὰ λέγε μας ὁ πιὸ καλόβουλος Θεός μας.

ΕΡΜΗΣ

Βάλετε βάση, ὦ γνωστικοὶ ζευγῖτες μου, κ' ἀκοῦτε,
ἂν θέλετε νὰ μάθετε πῶς γάθηκε ἡ θεά μας.
Πρώτη ἀφορμὴ τὸ πάθημα (3) στάθηκε τοῦ Φειδία
κι' ὁ Περικλῆς γιὰ νὰ γλυτώσει ἀπ' τὴν παρόμοια τύχη
(σᾶς ἐφοβόταν, ἤξερε τὶ δαγκανιάρικοι εἴστε!)
πρὶν πάθει ἀτός του, πυρκαγιὰ σᾶς ἔβανε στὴν πόλη
καὶ σπίθα τὸ μεγαρικὸ τὸ ψήφισμα (4) τοῦ ἐστάθη
καὶ φύσηξε καὶ φούντωσε τρανοῦ πολέμου ἀντάρα,
ποὺ ἀπ'τὴν καπνιὰ δακρύσανε δῶθε καὶ κεῖθες ὅλοι.
Κι' ἄμα τὸ πρῶτο κούτσουρο φωτιὰν ἐπῆρε κ' ἔσκασε,
ἕνα πιθάρι ἐχτύπησε καὶ τοῦτο ἄλλο πιθάρι
ἐκλώτσησε καὶ πιὰ κανεὶς δὲν ἠμποροῦσε τότε
νὰ σταματήσει τὸ κακὸ καὶ χάθηκεν ἡ Εἰρήνη.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Αὐτά, μὰ τὸν Ἀπόλλωνα, δὲν τάξερα οὔτε ἀκόμα
εἶχ' ἀκουστὰ πὼς εἴχανε Εἰρήνη καὶ Φειδίας
κάποια συγγένεια.

ΧΟΡΟΣ

Μὰ κι' ἐγὼ πρώτη φορὰ τ' ἀκούω.
Γι' αὐτὸ ναι ὁμορφοπρόσωπη γιατὶ ναι συγγενής του!
Πόσα πολλὰ μυστήρια ἐμεῖς δὲν ξέρουμε οἱ χωριᾶτες!

ΕΡΜΗΣ

Κι' ὄντας οἱ ὑποταγμένες σας οἱ πολιτεῖες σᾶς εἶδον
νὰ στε ἀγριεμένοι ἀλλήλως σας καὶ σὰ σκυλιὰ ὀργισμένα
νὰ δείχνετε τὰ δόντια σας, τὰ πάντα ἐσοφιζόνταν
ἐνάντια σας νὰ μὴν πλερώνουν δόσιμο καὶ νὰ τους
ἀγόραζαν μὲ χρήματα τοὺς πιὸ τρανοὺς Σπαρτιᾶτες,
κι' ἐκεῖνοι παραδόπιστοι, μπαυπέσικοι ἀπὸ κούνια,
τὸν Πόλεμο ἀγκαλιάσανε καὶ διῶξαν τὴν Εἰρήνη.
Κι' ὅλ' αὐτῶνῶν τὰ κέρδητα οἱ ζευγῖτες τὰ πλερώναν!
Κι' ὅταν ἐκεῖ γιὰ γδικιωμὸ πήγανε τὰ καράβια μας,
κόβαν ἀράδα τὶς συκιὲς τῶν ὅσων δὲν ἐφταῖγαν(5).

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Δίκια! Μοῦ κόψανε κ' ἐκεῖνοι τὴ μαυροσυκιά μου,
ποὺ ἐγὼ τὴ φύτεψα κ' ἐγὼ τὴν εἶχα μεγαλώσει.

ΚΟΡΥΦΑΙΟΣ

Δίκια πολύ! Μοῦ σπάσανε κ' ἐκεῖνοι μὲ κοτρώνα
ἕνα πιθάρι μου γεμᾶτο ἔξι «κιλά» σιτάρι.

ΕΡΜΗΣ

Κι' ὅταν ὁ ἐργάτης ὁ λαὸς μαζεύτηκε στὴν πόλη(6)
δὲν ἔνοιωθε, πὼς τόνε πουλοῦσαν οἱ ἄρχοντές του πάλι
χωρὶς σταφύλια καὶ χωρὶς τ' ἀγαπημένα σῦκα
κοιτάζανε τοὺς ρήτορες στὰ μάτια (7). Ἐκεῖνοι ὡστόσο
κι' ἂς ξέραν πὼς δὲν εἶχανε μπουκιὰ οἱ φτωχοὶ νὰ φάνε (8)
καὶ δυστυχοῦνε, τὴν Εἰρήνη ἀλύπητα προγκοῦσαν
μὲ τὶς ἀγριοφωνάρες τους λὲς κ' εἶτανε δικράνια
καὶ τὴν ἐδιῶγναν ἀπὸ δῶθε, ἂν καὶ πολλὲς ὧς τώρα
φορὲς προσπάθησε νά ρθεῖ στὴν πόλη ποὺ ἀγαπάει (9)
καὶ κάθε πλούσιο καὶ παγὴν καὶ παραλὴ βουτοῦσαν
μὲ πρόφαση, πὼς εἶτανε ἀπ' τὸ κόιμα τοῦ Βορασίδα
καὶ σεῖς τόνε σπαοάζατε σὰν σκύλοι μὲ τὰ δόντια.
Χλωμὴ ἀπ' τὴν πεῖνα ἡ πολιτεία καὶ κατσφοβισμένη
ἔναφτε κάθε κατηγόρια ποὺ τῆς ἐπετοῦσαν.
Βλέποντας τὶ κατατσεγυμὸν οἱ σύμμαγοι παθαίναν,
μπουκώναν μὲ μάλαμα τὸ στόμα τῶν ρητόρων
καὶ πλούσιους τοὺς ἐκάνανε κ' ἔτσι κανεὶς δὲν πῆρε
γαυπάρι, πὼς ἐρήμαξεν ἡ Ἑλλάδα πέρα ὧς πέρα.
Κ' αἴτιος ἐστάθη τοῦ κακοῦ ὁ δερματᾶς ὁ Κλέων.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ἀχ! πάψε, πάψε, ἀφέντη μας Ἑρμῆ, κι' ἄλλο μὴν κραίνεις
κι' ἄσε τὸν ζάβαλην ἐκεῖ ποὺ βρίσκεται στὸν Ἅδη (10).

(πιὸ γρήγορα)

Νἀν τοῦ πεῖς καὶ νἀν τοῦ σούρεις:
στὴν παλιανθρωπιὰ εἶσουν μάνα,
δόλιος κι' ἀνακατοσούρης,
χουλιαρᾶς, γλωσσοκοπάνα,
συκοφάντης — σὲ δικό σου
θάν τὰ ψάλλεις ἀνθρωπό σου.

(στὴν Εἰρήνη)

Ἀλλὰ γιατὶ σωπαίνεις. δέσποινά μου;

ΕΡΜΗΣ

Δὲ θὰ μιλήσει δὰ στοὺς θεατές:
τοὺς ἔχει πίκα γιὰ ὅσα τῆς ἐκάναν.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Τουλάχιστο σὲ σένα ἄς πεῖ δυὸ λόγια.

ΕΡΜΗΣ

Σὲ μένα πές, ὦ τρισαγαπημένη,
ὅ,τι γι' αὐτοὺς μέσ' στὴν καρδιά σου κρύβεις,
ἐσύ, ποὺ μέσα σ' ὅλες τὶς γυναῖκες
τ' ἄρματα πιὸ πολὺ μισεῖς κι' ὀχτρεύεσαι.

(πλησιάζει τ' αὐτί του στὸ στόμα τῆς Εἰρήνης)

Ἐμπρός! Ἀκούω!

(Περνάνε λίγα δευτερόλεπτα)

Αὐτὰ παραπονιέσαι;
Κατάλαβα!

(γυρίζοντας στοὺς θεατές)

Καὶ τώρα ἀκοῦστε, ἐλόγου σας,
γιατὶ σᾶς ἔχει κάκια. Ἀκάλεστ' ἤρθε,
στὴν Ἀθῆνα μετὰ ἀπὸ τὰ συμβάντα
τῆς Πύλος, φοιτωμένη ἕνα πανέρι
γεμᾶτο ἀπὸ σπονδίσματα καὶ εἰρήνη
κ' ἐσεῖς ἐδῶ στὴ λαοσύναξή σας
ἄπονα τρεῖς φορὲς φωνάξανε ὄχι (11)

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Σφάλαμε! Τώρα, θεά, συνώρεσέ μας!
Τοῦ δερματᾶ μᾶς κυβερνοῦσε ὁ φόβος!

ΕΡΜΗΣ

Ἄκουσε τώρα τὶ μὲ ξαναρώτησε:
ποιός ἀπὸ σᾶς ἐδῶ τὴν ὀχτρευόταν
καὶ ποιὸς νὰ πάψουν οἱ πολέμοι ἐζήτα;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ὁ Κλεώνυμος τήνε παραγαποῦσε. (12)

ΕΡΜΗΣ

Καὶ τὶ σκάμπαζε τάχα μας ὁ μαῦρος
ἀπ' τὰ πολεμικά;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καρδιὰ μεγάλη!
Μὰ δὲν εἶτανε τέκνο τοῦ πατέρα του,
κεινοῦ ποὺ λέει. Σὰν ἔβγαινε στὴ μάχη,
ἔρριχνε χάμου τ' ἄρματα καὶ τὸ σκαζέ (13).

ΕΡΜΗΣ

Ἄκουσε ἀκόμα τὶ ρωτάει : στῆς Πνύκας
ποιὸς βασιλεύει σήμερα τὸ βοάχο; (14)

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Τοῦ Ὑπέρβολου εἶναι σήμερα τσιφλίκι! (15)

(Στὴν Εἰρήνη)

Τὶ κάνεις; Ποῦ γυρίζεις τὸ κεφάλι;

ΕΡΜΗΣ

Γυρνᾶ μακρυὰ ἀπὸ σᾶς τὰ βλέμματά της.
Λυπᾶται, ποὺ μονάχοι φορτωθῆκατε
ἕνανε τόσο ἀνάξιον ἀρχηγό.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Γρήγορα θὰ τὸν διώξουμε· μὰ τώρα
μὴν ἔχοντας προστάτη ἡ πολιτεία
καὶ γυμνὴ τὸν μπλαστρώθηκε ἀπ' ἀνάγκη.

ΕΡΜΗΣ

Ὠφέλεια ποιὰ θὲ νἄγετε; ρωτάει.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Τώρα πιὸ φωτισμένη θά ναι ἡ κοίση μας.

ΕΡΜΗΣ

Καὶ πῶς;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Γιατὶ

Ἀριστοφάνη

«ΕΙΡΗΝΗ»

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

ΕΡΜΗΣ

Πάρα πολλὰ καὶ μάλιστα γιὰ κεῖνες
τὶς παλιὲς γνωριμιές, ποὺ τὶς ἀφῆκε
φεύγοντας. Πρῶτα πρῶτα, σὲ ρωτάει
πῶς τὰ περνάει ὁ Σοφοκλῆς.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Περίφημα,
ἀλλὰ κάτι ἀναπόντεχο ἔχει πάθει

ΕΡΜΗΣ

Τί πρᾶμα;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ξαφνικὰ ἀπὸ Σοφοκλῆς
ἔνινε Σιμωνίδης. (17)

ΕΡΜΗΣ

(μὲ ἀπορία)
Σιμωνίδης;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καὶ πῶς;

ΕΡΜΗΣ

Καὶ τὶ κάνει ὁ σοφὸς Κρατῖνος, ζεῖ;

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Πάει καλιά του, ἄμα μπῆκαν οἱ Σπαρτιᾶτες
στὴ χώρα μας.

ΕΡΜΗΣ

Καὶ πέθανε ἀπὸ τί·

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ἀπὸ τί; Νά, σὰν εἶδε μπρὸς στὰ μάτια του
ἕνα πιθάρι μὲ κρασὶ γεμᾶτο
νὰ τὸ σπάζουν, ἐκόπηκε ἡ χολή του! (19)
Καὶ πόσα τέτοια ἐγίνηκαν ἀκόμα
στὴν πόλη μας! Γιὰ τοῦτο, δεσποινά μου,
δὲ σ' ἀφήνουμε πιὰ νὰ ξαναφύγεις.

ΕΡΜΗΣ

Ἄϊντε τώρα νὰ πάρεις γιὰ γυναῖκα
τὴν Ὀπώρα καὶ στὰ χωράφια, ἀντάμα
κοιμάμενοι, νὰ φκιάνετε... σταφίλια!

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

(στὴν Ὀπώρα)
Ἀγαπημένη, ἔλα κοντά μου· στάσου
νὰ σὲ φιλήσω!

(Στὸν Ἑρμῆ)
Ἀφέντη, θὰ μὲ βλάψει,
ἂν, ὅπως εἶμαι ξενηστεικωμένος,
στὴν Ὀπώρα μου πέσω μὲ τὰ μοῦτρα;

ΕΡΜΗΣ

Νὰ πάρεις πρῶτα ἕνα ζεστὸ φλησκοῦνι. (20)
Ἄϊντε σύρε νὰ πᾶς τὴ Θεωρία
γρήγορα στὴ Βουλή. Ἐκεῖ ναι ἡ θέση της. (21)

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καλότύχη Βουλὴ νὰ χεις δικιά σου
τὴ Θεωρία! Πόσο ζουμὶ τρεῖς μέρες
θὰ ρουφᾶς, πόσα κρέατα θενὰ χάφτεις
καὶ βρασμένα σπληνάντερα βοδιῶν!
Ἀλλὰ γειά σου, τὶ φεύγω, Ἑρμῆ μου ἀφέντη.

ΕΡΜΗΣ

Ἀλλὰ καὶ σύ· γειὰ μου, γειὰ χαρά σου!
Κ' ἐκεῖ ποὺ πᾶς νὰ μᾶς θυμᾶσαι, φίλε.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Μπρός, σκαθάφ , ἂς πετάξουμε στὸ σπίτι.

ΕΡΜΗΣ

Λὲν εἶν' ἐδῶ κι-ημένε.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καὶ ποῦ πάει;

ΕΡΜΗΣ

Στὸ ἅρμα τοῦ Δία ζεμένο κουβαλάει
τὶς ἀστραπές. (22)

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Κι' ὁ ζάβαλης τὶ τρώει;

ΕΡΜΗΣ

Τὴν ἀμβροσία, ποὺ κάνει ὁ Γανυμήδης.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Καὶ πῶς, λοιπόν, θὰ κατεβῶ στὸν κόσμο;

ΕΡΜΗΣ

Κουράγιο! Στάσου δίπλα στὴ θεά.

ΤΡΥΓΑΙΟΣ

Ἄϊντε, κορίτσια, γρήγορα ἀκλουθᾶτε,
Κάτω σᾶς περιμένουν ἀναμμένοι.

ΜΕΤΑΦΡ. ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ

(17) Δηλ., ἔγινε τσιγκούνης καὶ παραδόπιστος, ὅπως ὁ Σιμωνίδης ὁ Κεῖος. «Ὁ Σιμωνίδης διεδέθλητο ἐπὶ φιλαργυρίᾳ. Καὶ Σοφοκλέα οὖν διὰ φιλαργυρίαν ἐοικέναι τῷ Σιμωνίδῃ» (Σχολ.)

Γιὰ τὸ Σιμωνίδη λέγεται πῶς εἶπε στὴ γυναῖκα τοῦ τυράννου Ἱέρωνος ὅτι ὁ πλοῦτος εἶναι προτιμότερος ἀπὸ τὴ σοφία.

(18) Παρωδία τῆς παροιμίας «Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ρηπὸς πλέοις». Δηλ. ὅταν θέλει ὁ Θεός, τ' ἀδύνατα γίνονται δυνατά.

(19) «Ὡς οἰνοπότην διαβάλλει πλὴν τὸν Κρατῖνον» (Σχολ.)

(20) «Οἱ γὰρ πολλὴν ὀπώραν ἐσθίοντες, ἐὰν κυκεῶνα θλιγχωνίαν λάβωσιν, οὐ βλάπτονται» (Σχολ.)

(21) «Ἡ γὰρ βουλὴ τὰς θεωρίας ἐξέπεμπεν». (Σχολ.) Οἱ θεωρίες εἶταν ἐπίσημες ἀντιπροσωπεῖες ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη εἴτε γιὰ νὰ διαπραγματευθοῦν εἰρήνη, εἴτε γιὰ νὰ λάβουν χρησμοὺς, εἴτε γιὰ νὰ κάνουν θυσίες κλπ.

(22) Παρωδεῖ κάποιον στίχο τοῦ «Βελερεφόντη» τοῦ Εὐριπίδη.

Συζητήσεις καὶ ἀπόψεις

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΜΕΙΣ

ΤΟΥ Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

Ὁ πολὺς κόσμος—αὐτὸς ποὺ παρακολουθεῖ—ἀπόρησε κ' ἴσως ἀγανάχτησε κιόλας μὲ τὴ νέα γλωσσικὴ συζήτηση: πάλι γλωσσικὰ ζήτημα; δὲν ἤπρε ἐνὰ τέλος ἀκόμα αὐτὴ ἡ ἀτέλειωτη γλωσσικὴ ἱστορία;

Ἂν ξεχωρίζω τὴ συμπάθεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρο τῶν πολλῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦνε τὴν ἀγωνία τοῦ νεοελληνικοῦ προβλήματος, δὲν παύουν νὰ μὲ ξαφνίζουν οἱ ἑτοιμοι ν.ἀγαναχτήσουν καὶ νὰ ξεστομίσουν τὸ ἀαρὺ τους λόγο, οἱ ἀαρετοὶ καὶ οἱ μακάριοι, ὅσους τὰ γεράματα εἶτε ἡ ἀδράνεια τῆς ἡσυχης ζήσης, τοὺς κάνει νὰ ἀωρεῦνε μὲ μισερὸ μάτι τὸν πόλεμο τῆς ζωῆς. Ὁ μεγάλος πόθος τους εἶναι νὰ μένουν ἀνέγγιχτα τὰ πράματα νὰ κυλήσουν μόνα τους καὶ κάποτε θᾶρθουν οἱ καλύτερες μέρες ἀπὸ μονάχες τους. Οἱ ἄνθρωποι χώρισαν σὲ νέα στρατόπεδα κι' ἀπὸ νέες θέσεις θλέπουνε σήμερα τὸ ζήτημα ποὺ ἔκλεισε μέσα του τὸ πνευματικὸ πρόβλημα τῆς νέας Ἑλλάδας. Γενιὲς καὶ γενιὲς Ἑλλήνων ἔζησαν τὸ σάλο τῶν γλωσσικῶν ἀγώνων στὰ τελευταῖα πενῆντα χρόνια, ἄλλοι ἀπὸ κοντὰ κι' ἄλλοι ξέμακρα, καὶ κορωμένοι φανατικοὶ εἴτε ἁπλοῖ θεατὲς πολεμήσαν νὰ ποῦνε τὸ λόγο τους, νὰ χύσουν τὸ μελάνι τους ἢ νὰ ρίξουν τὰ βόλια τους στὶς περίφημες μάχες γιὰ τὴ γλῶσσα ποὺ ἔκρυβαν στὸ θάθος τῶν τῶν προκοπῆ τοῦ τόπου.

Ὕστερα τὰ χρόνια κύλησαν, περισσοτερὰ ἄλλα μεσολάθησαν, οἱ ὡραῖοι φανατισμοὶ ἔγιναν ὑπόθ:ση ἐποχῆς περασμένης, ἄλλοι ἀλλαξοπίστησαν κι' ἄλλοι, ἀδιάφοροι τράθηξαν τὸ δρόμο τους. Πολλοὶ θάρεψαν πῶς ὕστερ' ἀπὸ τόσους ἀγῶνες τὸ ζήτημα εἶχε λυθεῖ εἴτε προχωροῦσε, σὲ δρόμους σίγουρους γιὰ νὰ λυθεῖ κάποτε κι' ἀπομείναν ἡσυχασμένοι στὴ γνωτὰ τους.

Ξαφνικά, ἤρθε τὸ κακὸ μαντᾶτο. Δὲν τὸ πρόθλεψε κανείς, ἐὲν τὸ περίμενε κανείς. Μιὰ ἐπέτειος κ' ἔνας ἀπολογισμὸς (1) στέθηκαν ἀφορμὴ νὰ δειχτεῖ ἡ φοβερὴ γύμνια. "Ὅσοι ἔὲν ἐζαλίστηκαν ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς νίκης — πόσο μᾶς κούρασαν αὐτές οἱ φωνές .. — κ' εἶχανε κὴ δύναμη νὰ πετάξουν μακρυὰ τους τὸ θαμπὸ γυαλὶ τοῦ ἁπλοϊκοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς εὐκολης κρίσης, εἶδαν καὶ τρόμαξαν. Ποῦ εἶνε, λοιπόν, ἀναρωτήθηκαν με τρόμο, ἡ νίκη τοῦ Δημοτικισμοῦ ὕστερ' ἀπὸ μισὸν αἰῶνα σκληρῶν ἀγώνων, σ' ἕναν τόπο ποὺ κολυμπάει θεόστραθος στὸ πέλαγος τοῦ καθαρευουσιανισμοῦ; Κάποιος θα θιαστεῖ νὰ προεᾶλει τὴ λογοτεχνία. Αὐτὴ, λοιπὸν; "Ω, αὐτὴ ἡ καϋμένη δὲν ἀποσώνει τὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου κ' εἶναι τόσα τὰ πνευματικὰ πόστα ποὺ κατέχει ἡ καθαρεύουσα, ὥστε τὸ βάρος της στέκει ἀνήμπορο νὰ σιγουρέψει μόνο του τὴ νίκη. Ἀλλὰ κι' αὐτῆς (τῆς λογοτεχνίας) ἡ γερωσύνη δὲν εἶναι περίφημη καὶ ἡ ἀρρώστεια — κάτι σὰ μαράζι καὶ σὰ χτικιὸ—ἄρχισε νὰ τῆς σιγοτρώει τὸ νεανικὸ κι' ὁλόβρεσο κορμί της.

Τί μένει λοιπὸν σήμερα ὕστερ' ἀπὸ τόσους ἀγῶνες καὶ τόσες θυσίες; Τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν κλειστὴ περιοχὴ τῆς λογοτεχνίας. Τὸ ἐπιστημονικὸ σύγγραμμα, ἡ παιδεία, ὁ τύπος, ἀπὸ τὰ γερώτερα φρούρια τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἑνὸς τόπου, μένουν στάχι χέρια τοῦ ἐχθροῦ, τό μπαϊράκι του κυματίζει περήφανα ἀπάνω στὰ πεντένια τους κι' ὁ Δημοτικισμὸς βρέθηκε ἀνήμπορος νὰ τὸ ρίξει κάτου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ τέχνη τοῦ λόγου, ὁ θούρι ποὺ δὲ δύσκολεύτηκε καὶ πολὺ ὁ Δημοτικισμὸς στὸ πάρσιμό του, ἀφοῦ ἔγραψε στὸ στερέωμα τὴ λαμπρὴ τροχιά της, τώρα προχωράει κουτσαίνοντας. Εἶναι φανερὸ πως ὑποφέρει, πῶς ἡ ἀρρώστεια, κρυφὴ εἴτε φανερή, πάει νὰ μαραζώσει τὴν ὕπαρξή της. Ὁ νεοδημοτικισμὸς καὶ τὸ κίρυμα τῆς ἐπιστροφῆς καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς προσαρμογῆς ἀποτελοῦνε τὰ σημάδια τῆς ἀρρώστειας — κ' εἶναι τέτοια λήγη του μπρὸς στοὺς στοὺς φανεροὺς κινδύνους, μικροὺς ἢ μεγάλους, καταδικάζει σὲ ἀχρηστία τὴ ἀποδοκιμασία του, ἀφοῦ χαλᾶ στὰ χέρια τοῦ Δημοτικισμοῦ τὸ μέσο ποὺ τοῦ ἀσφάλισε τὴ ζήσι του: τὸ ὅπλο τῆς πάλης.

Οὔτε αὐτός, ὅπως κι' ἄλλοι μαζί του, κατάλαθε πῶς τὸ ζήτημα ἀπὸ πως γεννήθηκε σήμερα δὲν εἶναι συζήτηση γιὰ τὴν ἀξία τῆς μιᾶς τῆς ἄλλης γλώσσας, μὰ ἡ μεγάλη ἀνάγκη τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ἴδιας τῆς Δημοτικῆς. Ἀκήπος της γέμισε τριθόλους, ὁ ἑὼθρὸς ἀπὸ τὴν ὑποχώρηση στράφηκε στὴν ἐπίθεση, πηθηξε τὰ γραικόματά της καὶ πάει ν' ἀνοίξει νέα μάχη μέσα στὶς ἴδιες τὶς γραμές της.

Πῶς νὰ μὴ γεμίσει ἀπὸ ἀγωνία ὁ τίμιος μαχητὴς ποὺ πίστευε τὸ Δημοτικισμὸ ὑπόθεση ζωῆς τοῦ τόπου ποὺ καὶ τοῦ Λαοῦ τοῦ;

Βρίσκονται πάντα οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὴν ἀγωνία τοῦ ἄλλου θὰ τὴ προθάλουν γιὰ πλάσμα τῆς φαντασίας καὶ θὰ πολεμήσουν νὰ τὴ ρεζιλέψουν στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Βρίσκονται πάντα οἱ ἄνθωποι ποὺ θὰ χλευάσουν τὸν πόνο γιὰ λαϊκὴ δημιουργία, ἐπειδὴ εἶν' λαϊκή, καὶ θὰ καλοκαθίσουν τὴν νάερη ὑπαρξή τους στοὺς πουπουλένιους κόσμους τοῦ αἰσθητικοῦ οὐρανοῦ τους, πέρα καὶ μακρὰ ἀπὸ τὶς πεζότητες τῆς χαμηλῆς κοσμικῆς ζωῆς. Βρίσκονται πάντα οἱ ἀνθρωποι ποὺ τὴ λαχτάρα τὴ ἀδιάκοπου πολέματος τῶν ζωντανῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, ἡ ὁδηγεῖ κάθε φορὰ στὰ ποθητὰ ἀλη, τὴν παίρνουν γιὰ μάταιη κ' ἔκοπη προσπάθεια θορύθου καὶ χίλιους τρόπους θὰ φανερώσουν τὸ θυμὸ ἢ τὴ δυσφορία τους, βαρεμένοι καὶ μακάριοι, ἀφοῦ ἀποφασισμένοι μὴ ταράξουν τὴ γαλήνη τῆς ζωῆς τους.

Βρίσκονται, λοιπόν, πάντα οἱ ἄνθρωποι. Ἀλλὰ ὅσο κι' ἂν βρίσκονται κι' ὅσοι, τίποτα δὲ θ' ἀλλάξει τὴν πορεία τῆς ζωῆς, ἀφοῦ εἶν'

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 11)

(1) Θὰ παρακαλοῦσα τὸν ἀναγνώστη μου ποὺ ἐνδιαφέρεται, ἂν θέλει νὰ ἰδεῖ τὶς σκέψεις μου γιὰ τὸ πεσιμιστικὸ ζήτημα πλατύτερα διατυπωμένες, νὰ ρίξει μιὰ ματιὰ στὸ ἄρθρο μου «Ἡ κρίση τοῦ Δημοτικισμοῦ» στὸ φ. 165: τῶν «Νεοελ. Γραμ.».

Ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας καὶ θεατρικὸς κριτικὸς τοῦ περιοδικοῦ μας κ. Σωκρ. Καραντινός λείπει, γιὰ λίγες μέρες ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ἔτσι ἡ κριτική του γιὰ τὴν «Ἀντιγόνη» θὰ δημοσιεύουμε σ' ἐρχόμενο φύλλο.

Ὁ κ. Γιώργος Παππᾶς στὸ ἔργο τοῦ Ζὰν Ἀνούγ, «Ἕνας φυλακισμένος» παίζεται στὸ θέατρο Κοτοπούλη.

Γύρω ἀπὸ τὸ γαλλικὸ δρᾶμα

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΤΟΥ ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Μὲ τὸν πιὸ τραγικὸ τρόπο, τὸ φοβερὸ ἀτύχημα τῆς Γαλλίας, ποὺ ἀκόμα δὲ μποροῦμε νὰ τὸ πιστέψουμε, ὀρθώνει ξανὰ στὴ συνείδησή μας, τὸ πρόθλημα τῆς εὐθύνης τοῦ πνεύματος καὶ εἰδικότερα τῆς λογοτεχνίας. Εἶναι σωστὸ νὰ ζητοῦμε εὐθύνες ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ δὲ χειρίστηκαν ἄμεσα καὶ ὑπεύθυνα τὶς ὑποθέσεις ἑνὸς ἔρατους καὶ εἶναι δυνατὸν ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος νὰ ἀνακατωθεῖ κάπως οὐσιαστικὰ καὶ γόνιμα στὰ πολιτικὰ πραγματα τῆς πατρίδας του, χωρὶς νὰ παραμελήσει ἐπικίνδυνα τὸ κύριο ἔργο του, ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖον ἔχει φτιαχτεῖ καὶ μὲ τὸ ὁποῖον προσφέρει τὶς πιὸ πολύτιμες ὑπηρεσίες; Ἀλλὰ καὶ γενικότερα, μπορεῖ νὰ ἀνοηθεῖ πρόοδος,πορεία, κατάκτηση τοῦ πνεύματος, ἂν ὁ λογοτέχνης ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὰ μεγάλα φτιαγμένα τῆς ὁμάδας ὅπου ἀνήκει, καὶ ποὺ αὐτὰ θέέαια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τ' ἀγνοεῖ, πρέπει νὰ τὰ ὑπηρετεῖ, ὑποχρεώνεται νὰ ζυγίζει κάθε στιγμὴ, τὴν ἐπιρροὴ ποὺ πιθανὸν νὰ ἐχει στοὺς ἄλλους τὸ ἔργο του, νὰ ξέρει, μὲ σιγουριὰ καὶ ἀκρίθεια ἂν τὸ ἔργο του θλάπτει ἢ ὠφελεῖ, καὶ ἂν θλέπει ὅτι θλάπτει, νὰ τὸ σταματᾶ ἢ νὰ ἀλλάξει τὸ δρόμο του;

Ἀποφεύγοντας ν' ἀντικρύσουν ἀπευθείας τὰ ρωτήματα αὐτά, ρωτήματα ποὺ ἀποτελοῦν ὅλο τὸ πρόθλημα τῶν σχέσεων πνεύματος καὶ ἠθικῆς, ἀνθρώπου καὶ πολίτη, ὅλη τὴν ἀντίθεση, αἰώνια καὶ ἀκατάλυτη ἴσως, Ἀθήνας καὶ Σπάρτης, μερικοὶ Γάλλοι διανοούμενοι, μέτριοι καὶ ὄχι ἐντελῶς λογοτέχνες, ἀλλωστε, βάθηκαν διαστικά καὶ ἀπλουστευτικά,καὶ ὑπακούοντας ποιὸς ξέρει σὲ τί «συμπλέγματα», γὰ γυρεύουν ὑπευθύνους καὶ στὸν τομέα τοῦ πνεύματος. Συγγραφεῖς ποὺ πλούτισαν τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση, ποὺ πλάτυαν τὴν εὐαισθησία μας, ποὺ ἀνανέωσαν τὰ ἐκφραστικά μέσα μας, κατηγοροῦνται,σὰν κορυφὲς ποὺ φαίνονται περισσότερο καὶ ποὺ αὐτὲς βλέπει περισσότερο ὁ κόσμος, θίαια, δριμύτατα,γιὰ τὸν ἀμοραλισμό, τὸν εἰρηνισμο, τὸν πεσιμισμό, τὸν ἐντελλεκτουαλισμό, τὸν ἀτομικισμό τους. Καὶ μὲ τὴν ἴδια βία καὶ μὲ τὸν ἴδιο ἁπλοστευτικὸ τρόπο δείχνονται οἱ βρόμοι ποὺ πρέπει ν' ἀκολουθήσουν ἡ ποίηση, τὸ μυθιστόρημα, τὸ θέατρο, ἔτσι ποὺ νὰ δουλεύουν στὸ ἐξῆς γιὰ τὴν ἐξευγίανση καὶ τὴν κάθαρση καὶ τὴν ἠθικὴ ἄνοδο τῆς Γαλλίας καὶ ὄχι γιὰ τὴ φθορὰ κ' τὸν ὀλεθρό της.

"Οποιοι καὶ ἂν κάνουν καὶ ὅπως καὶ γιὰ ὅ,τι καὶ ἂν γίνονται τὰ κατηγορητήρια αὐτά, γίνονται σὲ ὥρα τόσο δραματικὴ, ποὺ δὲ μποροῦμε νὰ μὴν τὰ προσέξουμε καὶ νὰ μὴν ἐξετάσουμε,μ' ἕνα, μάλιστα πνεῦμα ἀμεροληψίας, τόσο χρήσιμο στὴν περίσταση καὶ ποὺ δὲ μποροῦν νὰ τὸ ἔχουν, τούτη τουλάχιστον τὴ στιγμή, οἱ Γάλλοι διανοούμενοι. Ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει νὰ περιορίσουμε τὸ πρόθλημα ποὺ ὀρθώνει μὲ τέτοια βιαιότητα, στὴ συνείδησή μας, τὸ δράμα τῆς Γαλλίας, στὴ Γαλλία μονάχα. Εἶναι πρόθλημα ὅλων τῶν τόπων καὶ ὅλων τῶν καιρῶν. Στὴ Γαλλία, ὡστόσο, ὅπου, ἄλλωστε, παρουσιάστηκε τόσο πλατὺ καὶ ἀνάγλυφο, εἴδαμε κάμποσες φάσεις καὶ κάμποσες μορφές του. Ἐδῶ καὶ πέντε ἑξὴ χρόνια, ἴσως καὶ λιγώτερα, τὸ ἑβδομαδιαῖο «Κεντέντ» ὀργάνωσε μιὰ ἔρευνα μὲ θέμα: τί γνώμη ἔχουν οἱ Γάλλοι λογοτέχνες γιὰ τοὺς Γάλλους πολιτικούς; "Ολοι σχεδὸν οἱ λογοτέχνες ποὺ ρωτήθηκαν μίλησαν γιὰ τοὺς πολιτικοὺς τῆς πατρίδας των, περιφρονητικὰ ἢ ἀγανακτισμένα, πράμα ποὺ ἔδειχνε ὅτι ἀντίθετα μὲ τὶς ὑποδείξεις, τὶς πολύκροτες καὶ σωστές, ἄλλωστε, ἀπὸ ὁρισμένες πλευρές, τοῦ Benda, οἱ Γάλλοι λογοτέχνες δὲν ἦσαν «ἀπολιτικοί», ἀλλ' ἴσα ἴσα ἔθειχναν τὸ πιὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολιτικὴ πορεία τοῦ τόπου των. Καὶ θὰ ἦταν περίεργο ἂν γινόταν τὸ ἀντίθετο, ὄχι μόνο γιατὶ ἀπὸ τότε ἀκόμα εἶχε ἀρχίσει νὰ σκουραίνει ὁ πολιτικὸς οὐρανὸς μὰ καὶ γιατὶ διανοούμενοι μιᾶς χώρας μὲ τόσο πλούσια πνευματικὴ ζωή, μὲ τόσο μακρὸ πολιτικὸ βίο καὶ μὲ τόσο σύνθετη κοινωνικὴ διαμόρφωση δὲ μποροῦσαν νὰ μὴν ἀνήκουν, κατὰ κάποιο τρόπο, σὲ πολιτικὰ συγκροτήματα, νὰ μὴν πιστεύουν, λίγο ἢ πολύ, σὲ πολιτικὲς ἰδεολογίες, τόσο σφιχτὰ ἑνωμένες, στὴ Γαλλία, μὲ τὶς θρησκευτικὲς, μὲ τὶς φιλοσοφικὲς ἰδέες, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ λογοτεχνία, νὰ μὴν παρακολουθοῦν, συνεπῶς, σταθερὰ καὶ ἀπὸ κοντὰ καὶ ὄχι μὲ ψυχρὸ καὶ ἀδιάφορο μάτι, σκεπτικά, τὴν πολιτικὴ πορεία τοῦ τόπου των. Χωρὶς, φυσικά, νὰ λογαριάσουμε, ὅλους τοὺς λογοτέχνες κάθε ἀλλο παρὰ τυχαίους ἴσα ἴσα ἐξαιρετικὰ σημαντικούς, ποὺ χρόνια τώρα εἶχαν πιστέψει καὶ ἔθεταν ἀπαρέγκλιτα σ' ἐφαρμογὴ τὸ θεμελιακὸ δόγμα, «πρώτα ἡ πολιτικὴ» τοῦ Μωρράς.

Τέτοιοι λογοτέχνες, παλιοὶ καὶ νεώτεροι, πόσοι δὲν ἦσαν! Μαστίγωσε ποτὲ συγγραφέας κέντρισε ποτὲ πιὸ βίαια, πιὸ βάναυσα τοὺς γύρω του πεσμένους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς ξυπνήσει, γιὰ νὰ τοὺς σταματήσει, ἔστω καὶ στὸ χείλος τοῦ γκρεμοῦ, ὅσο ὁ Μοντερλὰν τοὺς Γάλλους τοῦ 1925, τοῦ 1930, τοῦ 1938; Καὶ ἕνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀντιπροσωπευτικοὺς μεταπολεμικοὺς λογοτέχνες, ὁ Drieu la Rochelle, δὲν ἔγραφε, χρόνια τώρα, τὰ ἀαρυσήμαντα τοῦτα λόγια: «je suis un homme en prose au temps et au probleme total», λόγια ποὺ φαίνονται σὰ μακρυνὴ ἀλλὰ πιστὴ παράφραση τῶν λόγων τοῦ Περικλῆ, στὸν ἐπιτάφιο του γιὰ τοὺς πεσμένους Ἀθηναίους, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πολίτες δὲν ἀφήνουν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πράγματα τοῦ τόπου των, ὁ Valéry ἐξ αἰτίας τοῦ κριτικοῦ πνεύματός του, τόσο αἰχμηροῦ, τόσο ἀναλυτικοῦ, ποὺ ἔφτανε νὰ βλέπει χοντρὴ καὶ «τυχαία», κάθε πολιτικὴ πράξη, καὶ ὁ Gide, γιατὶ στὰ ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ δράματα, προέκταση τοῦ ἀτομικοῦ δράματός του, ἔδινε ἕνα βάρος ποὺ δὲν πίστευε, γιὰ καιρό, ὅτι μποροῦσε νὰ τὄχει ἡ πολιτική. Θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ λέγαμε ὅτι ἡ «ἀπολιτικὴ» αὐτὴ στάση —«ἀπολιτικὴ» ἡ στάση τοῦ Ζὶντ ὡς ἐδῶ κ'ἔξη ἑφτὰ χρόνια—τῶν δυὸ συγγραφέων ἐπηρέασε βλαθερὰ τὶς συνειδήσεις τῶν Γάλλων. Ἐκεῖνο ποὺ θὰ μποροῦσαν πιὸ καθαρὰ νὰ γίνουν ἀφορμὴ ὁ Ζὶντ καὶ ὁ Βαλερὶ γιὰ νὰ ἐξετάσουμε, εἶναι τὸ ἂν ἐπιτρέπεται ἢ ὄχι στὸ λογοτέχνη ἡ τέλεια ἀποχή, ἡ τέλεια ἀποξένωσή του ἀπὸ τὴν πολιτική.

Θὰ μποροῦσε, ἴσως, γιὰ νὰ διαιολογήσει τὴν «ἀπολιτικότητά» του νὰ ἐπικαλεστεῖ τὸν Πτὰ Βίντσι, ὁ Βαλερύ, ἄνθρωπο, λέει ὁ Γουῶλτερ Πέϊτερ, ποὺ ἐξέπρασε κάθε ἄλλον στὴν ἀδιαφορία πρὸς τὴν πολιτική. Ὡστόσο, ἂν τὴν ἔκανε ὁ Βαλερύ, ἡ ἐπίκληση αὐτὴ φοβοῦμαι ὅτι δὲ θὰ ἦταν πέρα ὡς πέρα σωστή. Γιατὶ ἄλλο νὰ μὴ νοιάζεσαι ἂν ὁ Σφόρτσα ἢ ὁ Βοργίας ἢ ὁ Λαυρέντιος Μέδικος θὰ εἶναι ὁ πιὸ δυνατὸς καὶ ἐπικρατέστερος τὲ τὴ μιὰ πότε τὴν ἄλλη φορὰ θὰ σ' ἔχει στὴ δούλεψή του, σὲ μιὰ πατρίδα ὑποταγμένη, ἔτσι ἢ ἀλλοιώς, σὲ ξένο ζυγό, καὶ ἄλλο νὰ ξέρεις ὅτι κινδυνεύει ἐξ αἰτίας καὶ τῆς δικῆς σου ἀδιαφορίας, νὰ ὑποταχθεῖ ἡ πατρίδα σου σὲ ξένο ζυγό. Ἀκόμα λιγότερο σωστὰ νομίζω θὰ μποροῦσε, ὅσο ἤταανε «ἀπολιτικός» νὰ ἐπικαλεστεῖ ὁ Ἀντρὲ Ζίντ, τὸν Μονταίνιο. Γιατὶ ὁ Μονταίνιος, ὡς μιὰ ἡλικία τουλάχιστον, ὡς τὴν ἡλικία ποὺ μπορεῖ ὁ ἄντρας νὰ δίνεται σὲ μιὰ δράση γόνιμη γιὰ τὴν ὁμάδα, ἐξαιρεῖς τὸ κοινωνικὸ αὐτὸ ἔργο, τὸ πολιτικό, ἀπὸ τὸ ἀτομικό, τοῦ φιλόσοφου. Μονταίνιος, δήμαρχος τοῦ Μπορντὼ καὶ Μονταίνιος ἄνθρωπος τοῦωπουδαστηρίου.

Οἱ δυὸ αὐτοὶ Μονταίνιοι συμβιάζονται καὶ ὡς ποῦ ἁπλώνεται ὁ συμβιασμός; Νὰ ὅλο τὸ πρόθλημα. Πρόθλημα τῶν σχέσεων, τοῦ ἁρμονικοῦ συνταιριάσματος ἀνθρώπου καὶ πολίτη,ἐρευνεγνώσης, ἀτομικῆς καλλιέργειας καὶ ἐξύπνητήσης τῶν ὁμαδικῶν συμφερόντων, τοῦ χρέους μας ἀπέναντι στὸν ἑαυτό μας καὶ τοῦ χρέους ἀπέναντι στοὺς ἄλλους. Πολλοὶ Γάλλοι συγγραφεῖς κατηγοροῦνται ὅτι δὲν πέτυχαν, ὅτι δὲν ἐπιδίωξαν κὰν τὸ ἁρμονικὸ συνταίριασμα πολίτη καὶ συγγραφέα, ὅτι «πρόδωσαν» μὲ τὴν ἀντίθετη ἀκριθῶς ἔννοια, ποὺ ἔδωσε στὴ λέξη ὁ Benda, ὅτι θέλησαν νὰ εἶναι ἀποκλειστικὰ ἄνθρωποι τοῦ σπουδαστηρίου καὶ καθόλου δήμαρχοι τοῦ Μπορντώ, πράμα πιὸ ἀσυγχώρητο γιὰ ἕνα Γάλλο, παρ' ὅ,τι γιὰ ὁποιονδήποτε ἄλλον, γιατὶ κανένας ἄλλος λαὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς "Ελληνες, δὲν ἦταν καὶ δὲν εἶναι, σὲ ὅλα τὰ φανερώματά του ἀκόμα καὶ στὰ πιὸ πνευματικά, τόσο «κοινωνικός», τόσο «πολιτικὸς» ἄρα, μὲ τὸ ἀριστοτελικὸ νόημα τῆς λέξης, ὅσο ὁ γαλλικός. Δὲν εἶναι προπάντων μοραλίστες καὶ ψυχολόγοι οἱ Γάλλοι, οἱ καλλίτεροι ψυχολόγοι τοῦ κόσμου, καθὼς ἔλεγε ὁ Νίτσε;

Θὰ μποροῦσαν ν' ἀπαντήσουν πολλὰ στὶς μομφὲς αὐτές οἱ «κα-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10)

Ὁ Ραμπιτρανὰδ Ταγκὸρ μπροστὰ στὸ μικρόφωνο. Κατὰ τηλεγραφήματα ἀπὸ τὶς Ἥθλες, ὁ Ταγκὸρ εἶναι ἀαρειὰ ἀρρωστος. Στὶς διπλανὲς στῆλες δημοσιεύουμε μερικὰ χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς ποίησής του.

Ποιήματα τοῦ

Ραμπιτρανὰδ Ταγκὸρ

I

"Ολοι οἱ δεσμοί μου κόπηκαν·
τὰ χρέη μου πληρωμένα·
διάπλατη ἀνοίγει ἡ πόρτα μου
καὶ φεύγω γιὰ τὰ ξένα.

"Οσοι περνοῦν τὴν ἄχαρη
ζωή: νὰ λογαριάζουν
στὴ σκόνη τὸ χρυσάφι τους
γύρισε! μοῦ φωνάζουν.

Μὰ ἐγὼ ἔχω ζώσει τ' ἅρματα
καὶ τὸ σπαθὶ ἀκονίσει,
τὸ χῶμα σκάφτει ὁ μαῦρος μου
μὲ βιὰ νὰ ξεκινήσει.

Καταχτητὴς ἀκράτητος
στὴ σκοτεινιά, στὸν ἥλιο
θὰ πάω νὰ βρῶ τὸ θρόνο

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΛΝΤΓΟΥΕΛ

ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. ΤΟΥ κ. Ν. ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

13.

Χρειάστηκαν κάπου δυό ὧρες γιά νά φτάσουν στό Φοῦλερ, γιατί ἡ Μπέσσι ἀναγκάστηκε νά σταματήσει πολλές φορές στό δρόμο γιά νά ξεκουραστεῖ. Ὁ ἥλιος ἔκαιγε πολύ, γιατί εἶχαν φύγει ἀπό τό σπίτι κατά τίς δέκα. Ἐπί πλέον ἡ πορεία εἶταν νά δύσκολη πάνω στόν παχύ ἄμμο, κι' ἰδίως γιά τή Μπέσσι. Εἶταν μέρη πού ὁ ἄμμος εἶχε ἔνα πόδι πάχος. Τά πόδια τῆς Μπέσσι χώνονταν μέσα κι' ὁ ἄμμος τῆς γύμιζε τά παπούτσια. Ὁ Ντιοὺντ δέν ἤθελε νά κάθεται καί νά περμένει τή Μπέσσι ὥσπου νά ἐτοιμαστεῖ. Περίμενε πολλά μέτρα μπροστά καί τῆς ἔλεγε νά βιαστεῖ.

Στήν ἀρχή ὁ Ντιοὺντ ἔβαζε δυνατά ἀργά γιά νά μπορεῖ ἡ Μπέσσι νά τόνε φτάνει, ἀλλά ὅσο ζύγωναν στό Φοῦλερ ὁ Ντιοὺντ δέν μποροῦσε νά κρατηθεῖ. Ἔτρεχε πολλά μέτρα μπροστά κι' ὕστερα ξαναγύριζε γιά νά' ἀνταμώσει τή Μπέσσι. Δίχως αὐτήν θά εἶχε φτάσει κιόλας στήν πόλη, ἀλλά δέν ἤξερε τί νά κάμει κεῖπερα, σάν ἔφτανε. Κι' ἀκόμα φοβόταν, μήπως, χάνοντας ἀπ' τά μάτια του τή Μπέσσι, ἐκεῖνη γύριζε πίσω δίχως ν' ἀγοράσει τό καινούργιο αὐτοκίνητο.

Ὅστ' ὁ ἕνας οὔτ' ὁ ἄλλος μιλοῦσαν σ' ὅλη τή διαδρομή. Ἡ Μπέσσι μουρμούριζε ἕνα τροπάρι, σηκώνοντας πότε-πότε τή φωνή της ὅς τήν ψηλή ἐκείνη νότα ποῦ τόσο τῆς ἄρεσε' ἀλλά δέν ἤθελε νά κουβεντιάσει μέ τό Ντιοὺντ. Εἶταν καί ὁ ἄνδρας πολύ ἀπορροφημένος ἀπό τίς δικές τους σκέψεις ὁ κυθένας γιά νά μποροῦσεν νά συζητήσουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Ὁ Ντιοὺντ περίμενε μπροστά στό γκαράζ καί κοίταζε τ' αὐτοκίνητα ποῦ εἶταν στή θιτρίνα. Ἡ Μπέσσι εἶχε μπεῖ μέσα. Ὁ Ντιοὺντ τῆς εἶχε πεῖ πῶς θά περίμενε στό δρόμο καί πῶς θά χάζευε στή θιτρίνα λιγάκι. Ἡ Μπέσσι χρειάστηκε νά περμένει λίγες στιγμές στή μέση τῆς αἴθουσας. Ὕστερα νά πάει κάποιος νάν τήνε ρωτήσει τί ἤθελε. Τέλος, ἕνας πουλητής πῆγε κοντά της καί τήνε ρώτησε τί ἐπιθυμοῦσε. Μόλις τήν κοίταξε, ἡ ἀνωμαλία τῆς μύτης της τοῦ νύτσησε στό μάτι.

—Ἤρθα ν' ἀγοράσω μιά καινούργια Φόρντ, εἶπεν ἡ Μπέσσι.

Ὁ πουλητής εἶταν τόσο ἀπασχολημένος νά περιεργάζεται τά ρουθούνια της, πού γονεάστηκε νά τήνε ξανασωτήσει τί ἤθελε.

—Ἤσθα ν' ἀγοράσω μιά καινούργια Φόρντ.

—Ἔχετε λεφτά;

"Ἐροιξε ἕνα θλέμμα γύρα του, γιά νά δεῖ ἄν εἶταν κανένας ἄλλος ὑπάλληλος μέσα στήν αἴθουσα. Πολύ θέλελε νά τοῦ δείξει τή μύτη τῆς Μπέσσι.

—Ἔχω ἀρκετά γιά ν' ἀνορά'σω ἕνα καινούργιο αὐτοκίνητο, ἀν αὐτό δέν κάνει παραπάνω ἀπό ὀχτακόσια δολλάρια.

Τήνε κοίταξε στά μάτια γιά πρώτη φορά. Ἡ Μπέσσι ἔμοιαζε τόσο λίγο γιά πλούσια.

—Ἀπό ποῦ τάχετε αὐτά τά χρήματα; τή ρώτησε.

—Ὁ Κύριος μοῦ δίνει γιά τίς ἀνάγκες μου. Δέν ἐγκαταλείπει ποτέ Αὐτός τά τέκνα Του.

—Ἐμένα, ὡστόσο, δέ μοῦστειλε ποτὲς τίποτε, κι' εἶμαι τριάντα χρόνια πάνου-κάτου δῶ μέσα.

Ὁ πουλητής γέλασε καί θύθισε ἄλλη μιά φορά τό θλέμμα του στά ρουθούνια τῆς Μπέσσι.

—Αὐτό ὀφείλεται στό ὅτι δέν ἔχετε ἐμπιστοσύνη στόν Κύριο.

—Δέν ἔχετε ὅσα λεφτά λέτε, ψέματα;

Ἡ Μπέσσι ἔθναλε τό καρνέ μέ τά τσέκια ἀπ' τήν τσέπη τοῦ φουστανιοῦ της καί τοῦ τό δόσιε.

Ἐνῶ ἐκεῖνος ἐξέτασε τό ὄνομα τῆς Τράπεζας καί τό ποσό, μέ τό ὁποῖο εἶτανε πιστωμένη, ἡ Μπέσσι πῆνε στήν πόρτα κι' ἔκαμε νόημα στόν Ντιοὺντ νά μπεῖ μέσα.

—Ποιός εἶν' αὐτός ὁ ἄνθρωπος; Εἶναι παιδί σας;

—Εἶν' ὁ Ντιοὺντ Λέστερ. "Ολος ὁ κόσμος ξέρει τοὺς Λέστερ, πού μένουνε στό δρόμο τοῦ καπνοῦ. Ὁ Ντιοὺντ κι' ἐγώ θά παντρευτοῦμε σήμερα. Μόλις ἀγορά'σουμε τό καινούργιο μας αὐτοκίνητο, θά πᾶμε στή δημαρχία νά θγάλουμε τίς ἄδειες.

Ὁ πουλητής τῆς ἔθαλε τό καρνέ στό νέοι κι' ἔτρεξε στήν πόρτα τοῦ γραφείου.

—Χάρρυ!.. Χάσου!... Ἕλα γρήγορα, εἶπε. Θά σοῦ δείξω κάτι ποῦ ἀξίζει τόν κόπο.

"Ενας σαραντάρης κύριος ὄνθκε ἀπό τό νοαοεῖο καί πῆνε ὀτό ἡέρος ποῦ θρίσκονταν ἡ Μπέσσι καί ὁ πουλητής.

—Τί τόενει:εἶπε κοιτάζοντάς τους.

—Αὐτή ἡ γυναῖκα πρόκειται νά παντρευτεῖ μ' αὐτό τό αὐξιάρικο. Χάρρυ.. Τό γνωνεῖει αὐτό, τό ψυαλό σου:... Εἶδες ποτέ κάτι τέτοιο;

"Ο πιό ἡλικιωμένος ἀπό τοὺς δυό ἄντρες, ρώτησε τόν Ντιοὺντ νά τοῦ πεῖ πόσων χρόνων εἶτανε.

—Ὁ Ντιοὺντ ἐτοιμαζόταν νά τοῦ ἀπαντήσει πῶς εἶτανε δεκάξη νοῦνον, ὅταν ἡ Μπέσσι τόν τράθηξε πίσω της.

—Μή σᾶς νοιάζει γιά τά χρόνια του. Ἤρθα γιά ν' ἀνορά'σω ἕνα καινούργιο αὐτοκίνητο. Γι' αὐτό ἤρθα. Χωώς νά λεγαιάσουμε πῶς ἔκσιμα πέντε μίλια ἀπ' ὁ πρῶ γιά νά σπάσω δῶ πέρα.

"Οταν ἐκεῖνο σώπασε, οἱ δυό ἄντρες κουφομ'λοῦσαν μεταξύ τους. Ὁ πιό ἡλικιωμένος τήν κοίταξε καταύουτρα κι' ὅταν εἶδε τίς δυό στοογυυλές τούπες τῆς μύτης της, ζύνωσε ἐπιθέντας νά μπορέσει νά δεῖ ὅς τό ἄθθος τῶν ρουθουνιῶν της. Ἡ Μπέσσι ἔθναλε τό χέρι της μπροστά στό μοῦτρο της.

—Ἀφοῦλη μου!... Ἔκαμε ἐκεῖνος.

—Τί σπήλαιο εἶν' αὐτό! εἶπε ὁ πουλητής.

—Ἔχει λεφτά; ρώτησε ὁ Χάρρυ. Μή νάνει τόν καιοό σου μὲ δούτυχα ἄν δέν ἔχει. Εἶναι γιλυθές σάν αὐτή ποδρογυνται ἀπ' τά γωράφια καί δέν ἀνοοάζουν τίποτε.

—Ἔνει ἕνα κασνὲ ἐπιτανῶν τῆς «Τοσπέζης Φάομεο» τῆς Ὠνκόσια καί λέει πῶς ἔχει ὀντακόσια δολλάρια στό λογαριασό τῆς. Αὐτό φαίνεται καί στό καρνέ.

—Λύτερα θάκανες νά τηλεφωνήσεις πρῶτα στήν Τράπεζα, γιά νά σ' ὀνοουευτεῖς, εἶπ' ὁ Χάρρυ. Μπορεῖ αὐτή ἡ γυναῖκα νά λέει κι' ψέματα. Αὐτοί οἱ χωρίάτες κάνουνε συχνά παράξενα πράγματα. Μπορεῖ νά θοῆκε αὐτό τό καρνέ καί νά τό συμπλήοσσε ἡ ἴδια.

Πῆγαν στό γραφεῖο, μιλῶντας γιά τή μύτη τῆς Μπέσσι κι' ἔκλεισαν τήν πόρτα. Ὅταν ὁ πουλητής τηλεφώνησε στήν Τράπεζα, θγῆκε ἀπ' τό γραφεῖο καί πῆγε στόν Ντιοὺντ καί στή Μπέσσι.

—Πόσο θέλετε ν' ἀξίζει τό αὐτοκίνητό σας; ρώτησε.

—Ὀχτακόσια δολλάρια, ἀπάντησεν ἡ Μπέσσ:.

Ὁ Χάρρυ ἔδωσε μιά μέ τόν ἄγκωνά του στόν πουλητή.

—Νά, ἕνα ὀραῖο ἀμάξι, εἶπε ἐκεῖνος ἀκουμπῶντας τό χέρι του στό φτερό ἑνός πενταθέσιου ἀμαξιοῦ. Αὐτό στοιχίζει ὀχτακόσια δολλάρια. Μπορεῖτε νά τό πάρετε καί νά φύγετε.ἄμα θέλετε, ἀμέσως τόρα. Δέ χρειαζόεται νά περιμένετε τά χαρτιά. Ἐγώ θά φροντίσω γι' αὐτές τίς διατυπώσεις τήν ἄλλη ἑβδομάδα. Μπορεῖτε νά πάτε σ' ὁποιοδήποτε μέρος τῆς Πολιτείας, γιά ἐχτώ μέρες, περιμένοντας τά χαρτιά νάρθουν ἀπό τήν Ἀτλάντα.

Οἱ δυό ἄντρες ἀντάλλαξαν ἕνα θλέμμα. Κάθε φορά ποῦ θθελαν νά πετύχουν μιά γρήγορη πούληση, τότ' τά τά ψέματα ἔλεγαν γιά τίς διατυπώσεις τῆς δήλωσης.

Ὁ Ντιοὺντ πῆγε κοντά στό ἀμάξι κι' ἔθαλε μπροστά τήν κόρνα. Τ' ἄρεζε ὁ ἦχος της. Καί κοίταξε τή Μπέσσι γαυαγελῶντας.

—Σ' ἀεσεσι Ντιοὺντ;

—Δέ θλέπω νάν τοῦ λείπε τίποτε, ἀπάντησε ἐκεῖνος, κορνάροντας πάλι..

—Τότε ἄς πάρουμε αὐτό, εἶπε ἡ Μπέσσι. Δείχνοντας τό αὐτοκίνητο.

—Δῶσε μου νά δῶ τό καρνέ τῶν ἐπιτανῶν σου. εἶπε ὁ ἄλλος, ἀρπάζοντάς το ἀπό τά χέρια της, χωρίς νά τῆς δώσει τόν καιρό νά τοῦ τό δείξει μόνη της.

Τό πῆρε, λοιπόν, κι' ἔκοψε μιάν ἐπιταγή πού τήν συμπλήρωσε γιά ὀγκτακόσια δολλάοια.

Ἐνῶ ἐκεῖνος ἐτοίμαζε τό τσέκι γιά νά τό ὑπογράψει ἡ Μπέσσι, ποὶν ἐκεῖνη λύθει τόν καιρό ν' ἀλλάξει γνώμη ἡ νά φύγει ἀπό τό γκαοάζ, ὁ πουλητής πάοχι'σ πάλι νά δεῖ μέσα στό ἐσωτερικό τόν ρουθουνιῶν της. Δέν εἶχε δεῖ ποτέ του κάτι τέτοιο.

—Ὑπογράψτε δῶ, τῆς εἶπε.

—Θά ὑπογράψω μ' ἕνα σταυρό, εἶπ' ἐκεῖνη.

—Πῶς λέγεστε;

—Ἀδερφή Μπέσσι Ράϊς.

—Εἰγνος ἄλλο εἶσαστε εδαγγελίστρια. Ψέματα;

—Κηρύγνω καί προσεύχουμαι. Κάνω καί τά δυό.

Πῆνε τήν πέννα καί ὑπόγραψε.

—Τό αὐτοκίνητο εἶναι δικό σας, τῆς ἔκανε. Ὁ νέος αὐτός θά τό ἀδηγήσει;

—Περιμένετε ἕνα λεφτό, εἶπ' ἡ Μπέσσι. Ἔξχασα νά ποσσευχηθῶ... Ἄς γονατήσουμε κι' ἄς κάμουμε μιά μικρή προσευχή, πρίν ἡ ἀγορά τελειώσει.

—Μά τέλειωσε, εἶπε ὁ ἕνας.

—Ὄχι, ἐπέμενε ἡ Μπέσσι. Δέ ἐτελειώσει, πρίν ὁ Κύριος τήν εὐλογήσει.

Ἡ ἐπιμονή της ἔκαμε τοὺς δυό ἄντρες νά γελάσουν, ἀλλά ἤδη ἡ Μπέσσι εἶχε γονατίσει καί ὁ Ντιοὺντ γονάτιζε κι' αὐτός, κοντά στ' αὐτοκίνητο. Οἱ δυό ἄντρες πῆγαν καί στάθηκαν πίσω τους γιά νά μήν ὑποχρεωθοῦνε νά γονατίσουνε. κι' αὐτοί.

—Θεέ μου, γονατισμένοι μέσα σ' αὐτό τό γκαράζ, ἐμεῖς οἱ φτωχοί ἁμαρτωλοί, σοῦ ζητοῦμε νά ἐπιδοκιμάσεις αὐτό ποῦ κάνουμε, ἐγώ κι' ὁ Ντιοὺντ. Αὐτό τό ἀμάξι θάν τό χρησιμοποιήσουμε, ὁ Ντιοὺντ κι' ἐγώ, γιά νά διατρέξουμε τή γῆν καί νά κάνουμε αὐτό ποῦ Σύ θέλεις νά κάνει ὁ καθένας σ' αὐτή τή χώρα τῶν ἁμαρτωλῶν. Προφύλαξέ μας ἀπό τά δυστυχήματα, γιά νά μή μᾶς ὀταθεῖ τίποτε κακό. Δέ θάθελες νά σκοτωθοῦμε, δέν εἶν' ἔτσι, ἀκριθῶς; τή στιγμή ποῦ θά ξεκινήσουμε γιά νά κηρύξουμε τό Εὐαγγέλιό Σου. Κι' αὐτοὺς τοὺς δυό ἀνθρώπους ποῦ μᾶς πούλησαν τό καινούργιο αὐτό αὐτοκίνητο πρέπει κι' αὐτούς νάν τούς εὐλογήσεις γιά νά πουλοῦν κι' ἄλλα αὐτοκίνητα γιά τό καλό ὅλων. Εἶναι κι' αὐτοί ἁμαρτωλοί σάν ἐμᾶς, ἀλλά ἔξρω ὅτι δέν ἁμαρταίνουν θέλοντάς το. Καί Σύ πρέπει νά εὐλογήσεις τή δουλειά τους καί νάν τούς μάθεις νά πουλοῦν αὐτοκίνητα γιά τό καλό ὅλων, ὅπως θάκανες καί ἄν ὁ Ἴδιος ἤσουνα αὐτοκινητέμπορας; ἐδῶ, στό Φοῦλερ. Τίποτε ἄλλο. Φύλαξέ μας ἀπό τόν διάμονα, καί κράτησέ μας μιά θέση στόν Ἅγιο Παράδεισό Σου. Ἀμήν!

Πρῶτος ὁ Ντιοὺντ σηκώθηκε. Πήδησε καί κοιάρησε ἑξ ἑφτά φορές καί γιά πολύ. Οἱ δυό ἄντρες πῆγαν καί στάθηκαν μπροστά στήν Μπέσσι. Σφούγγισαν τόν ἱδρῶτα ποῦτρεχε στό πρόσωπό τους καί γελοῦσαν κοιτάζοντας τόν Ντιοὺντ καί τή Μπέσσι. "Οταν ἐκείνη εἶδε πῶς ἐξέταζαν ἀκόμα τή μύτη της, τή ἔκρυψε πίσω ἀπό τό χέρι της.

"Ο Ντιοὺντ κ' ἡ Μπέσσι ἀνέθηκαν στ' αὐτοκίνητο καί κάθησαν. Ὁ Ντιοὺντ κορνάρησε ἀρκετές φορές.

—Μιά στιγμή, εἶπε ὁ πουλητής. Πρέπει νά τό τσουλήσουμε ἔξω καί νά δίλουμε θενζίνα στήν ἀποθήκη τοῦ. Δέ μπορεῖτε νά φύγετε ἔτσι.

Ἡ Μπέσσι κατέθηκε, ἀλλά ὁ Ντιοὺντ δέ θέλησε νά φύγει ἀπ' τό τιμόνι καί τήν κόρνα. "Εμεν' ἐκεῖ, κιθισμένος στή θέση του καί δδηγοῦσε τ' ἀμάξι, καθώς οἱ ἄλλοι τσοπρωχναν ἔξω.

"Οταν ἡ ἀποθήκη γιομισε, ὁ Ντιοὺντ ἔθαλε μπρός κι' ἐτοιμάστηκε νά ξεκινήσει. Ἡ Μπέσσι ἀνέθηκε σ' ἀμάξι καί κάθησε στή μέση τοῦ πιοινοῦ καθίσματος.

—Ποῦ πάτε τώρα: ρώτησε ὁ πουλητής τήν Μπέσσι. Νά παντρευτεῖτε;

—Θά πᾶμε νά θγάλουμε τήν ἄδεια, εἶπ' ἐκείνη. "Υστερα θά πᾶμε νά παντρευτοῦμε.

Οἱ δυό ἄντρες κρυφκουθέντιασαν.

—Εἴδες ποτέ σου τέτοια μύτη, Χάρρυ;

—Ποτέ, παρά ὅταν εἶμαι μεθυσμένος.

—Κατά αὐτές τίς δυό μεγάλες στρογγυλές τρύπες ποῦ χώνουνται στό μοῦτρο της. Ἀναρωτιέμαι —ἤ κάνει αὐτή ἡ γυναῖκα γιά νά μή θρέχει ἐκεῖ μέσα.

—Μά τό διάολο, οὔτε ξέρω. Μπορεῖ καί νά θίνει τάπες γιά ν' ἀμποδίξει τό νερό νά μπαίνει μέσα. Σίγουρα κάτι πρέπει νά κάνει, ὅταν θρέχει πολύ.

Ἡ Μπέσσι ἔσκυψε μπροστά κι' ἔσπρωξε τόν Ντιοὺντ μέ τό δάχτυλο.

—Λοιπόν, πᾶμε, Ντιοὺντ, εἶπε. Δέν ὑπάοχει λόγος νά μένουμ' ἐδῶ.

Ὁ Ντιοὺντ ἄνοιξε τό ρομπινέ τῆς θενζίνας. Ἀλλά καθώς δέν εἶχε συνηθίσει στά καινούργια μοντέλα, δέν ἤξερε νά κανονίζει τή θενζίνα καί ἔκαμε τό ξεκίνησε τόσο ἀπότομα, ποῦ σχεδόν πήδησε. Οἱ δυό ἄντρες μόλις πρόφτασαν νά παραμερίσουν. γιά νά μή χτυπηθοῦν ἀπό τό φτερό.

Ἡ Μπέσσι ἔθειξε στόν Ντιοὺντ τό δρόμο πρός τό δικαστήριο. "Οταν ἔφτασαν, ὁ Ντιοὺντ κατέθηκε ἀπρόθυμα κ' ἀκολούθησε τή Μπέσσι στό ἐσωτερικό τοῦ χτίσιου. Θάθελε πολύ νά μείνει πάνω στό ἀμάξι καί νά κορνάρει, ἀλλά ἡ Μπέσσι τοῦ εἶπε πῶς ἔπρεπε νά πάει κοντά της γιά νά πάρουν τήν ἄδεια.

Τό γραφεῖο τοῦ ἀρμόδιου ὑπάλληλου θρισκόταν στό ἰσόγειο, στην ἄκρια τοῦ διαδρόμου. Ἡ Μπέσσι ἀνοιξε τήν πόρτα καί μπήκανε μέσα. Πάνω στήν πόρτα εἶτανε μιά καρτέλλα, ποὺ ἡ Μπέσσι θυμότανε πῶς τήν εἶχε δεῖ ὅταν εἶχε ἔρθει μέ τόν πρῶτο τῆς ἄντρα.

—Ἤθελα μιάν ἄδεια, γιά νά παντρευτῶ τόν Ντιοὺντ, εἶπε.

Ὁ ὑπάλληλος τήνε κοίταξε κι' ἔθαλε μπροστά της ἕνα μισοτυπωμένο φύλλο χαρτιοῦ. Τῆς ἔδωσε μιά πέννα καί τῆς εἶπε νά συμπληρώσει τά κενά.

—Πρέπει νά γράψετε σεῖς γιά μένα, τοῦ εἶπε. Δέν ξέρω νά γράφω γράμματα.

—Δέν ξέρετε νά γράφετε; Ξέρετε τουλάχιστο νά ὑπογράφετε;

—Δέν ἔμαθα ποτέ μου, ἀποκρίθηκε.

Ἐκεῖνος κάτι θέλησε νά πεῖ, ὅταν σήκωσε τά μάτια του καί εἶδε τή μύτη της. Τά μάτια του πετάχτηκαν ἔξω.

—Καλά, θά γράψω 'νὰ γιά σᾶς. Ἀλλά αὐτό δέν εἶναι δουλειά μου. Ἐσεῖς ἔπρεπε νά τό κάμετε. Δέν πληροῦνουμαι γιά νά γράψω τά ὀνόματα τοῦ ἑνός καί τοῦ ἄλλου.

—Θά σᾶς εὐγνωμονῶ. ἄν θελήσετε νά τό κάμετε γιά μένα.

—Πῶς λέγεστε;

—Ἐἰσαστε ἡ χῆρα τοῦ πάστορα Ράϊς. ψεματα;

—Ναί, εἶταν ὁ πρῶτος μου ἄντρας.

—Ποιόν θά παντρευτεῖτε, ἀδερφή Ράϊς;

—Αὐτόν ἐκεῖ κάτω, στήν πόρτα.

—Ποιός εἶν' αὐτός;

—Ὁ Ντιοὺντ. Λέγεται Ντιοὺντ Λέστερ.

—Δέν πιστεύω νά θέλετε νά παντρευτεῖτε μ' αὐτόνε;

—Γί' αὐτό ἤρθα. γιά νά πάρω τή ἄδεια. Ἐμεῖς οἱ δυό θά παντρεοῦμε.

—Τί.... αὐτό τό μωρό; Αὐτό θά παντρευτεῖτε;

—Ὁ Ντιοὺντ λέει ναί...

—Αὐτό τό παιδάκι δέν εἶναι ἡ ἡλικία γιά νά παντρευτεῖ, ἀδερφή Ράϊς.

—Ὁ Ντιοὺντ εἶναι δεκάξη χρόνων καί θά χρειαστεῖ νά περμένετε λνγάκι καί νά ξαναγυρίσετε σ' ἕνα χρόνο πάνου-κάτου.

—Θεέ μου, εἶπ' ἡ Μπέσσι, γονατίζοντας στή μέση τοῦ γραφείου. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος λέει πῶς δέ θέλει νά μοῦ δώσει ἄδεια γιά νά παντρευτῶ τόν Ντιοὺντ. Θεέ μου πρέπει νάν τόνε κάμεις νά μοῦ δώσει. Χθές τό θράδυ μοῦ εἶπες νά παντρευτῶ τόν Ντιοὺντ καί νά τόν κάμω ἱερά κήρυκα. Πρέπει νά δοηθήσεις ὅς τέλος. Αὐτός ὁ γάμος πολύ μέ πειράζε. Ἄν δέν τόνε κάμεις νά μοῦ δώσει τήν ἄδεια, δέν ξέρω σέ τί μάρτυρια θά μπορόδσα....

—Στάσου, στάσου, φώναξε ὁ ὑπάλληλος. Καλύτερα τθχω νά σοῦ δώσω τήν ἄδεια παρά ν' ἀκούω αὐτά τά πράγματα. Θά τακτοποιηθεῖ ἡ δουλειά.

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

Ἐκυκλοφόρησε τό τεῦχος τοῦ Ὀκτώβρη τοῦ περιοδικοῦ

«ΝΕΟΕΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ»

Μὲ ἐκλεκτὴ συνεργασία. Ἐπίσης στὸ φύλλο ἐτοῦτο δημοσιεύουνται καὶ τ' ἀποτελέσματα τοῦ φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ του.

Πωλεῖται σ' ὅλα τὰ περίπτερα δραχ. 5.

(Γραφεῖα Φιλελλήνων 4)

Ἀλεξαντρινὰ ἐπιγράμματα

ΤΟΥ ΡΟΥΦΙΝΟΥ

Παλ. Ἀνθ., V, 9

Ἐγώ ὁ Ρουφῖνος στὴν πολὺ γλυκειά μου Ἐλπίδα στέλνω
χαῖρε πολλά, ἄν χωρὶς ἐμὲ μπορεῖ χαρὰ νὰ νιώσει.
Δὲν τὴ βαστάω—σ' ὀρκίζομαι στά μάτια σου—ἄλλο, φῶς μο
τὴ μοναξιά, τὸ χωρισμὸ καὶ τ' ἀδειανὸ κρεβάτι.
Μὰ κάθε τόσο ξεκινῶ στὴν Κορησσὸ (1) νὰ πάω
ἢ στὸ ναὸ τῆς Ἔνδοξης Ἄρτεμης (2). Αὔριο ὅμως
θὰ μὲ δεχτεῖ ἡ πατρίδα μου (3). Μὰ ἐγὼ θὰ-φτερουγίσω
στὰ μάτια σου νὰ σοῦ εὐκηθῶ χίλιες φορὲς τὸ γειά σου.

Παλ. Ἀνθ., V, 12

Ἐμπρὸς, ἄς γίνουμε ἕτοιμοι, Προδίκη, ἀφοῦ λουστοῦμε
κ' ἄς πιοῦμε ἀνέρωτο (4) κρασὶ μὲ κοῦπες πιὸ μεγάλες.
Τῶν χαροκόπων ἡ ζωὴ λίγη εἶναι· γιὰ κατόπι
θὰ μᾶς μποδᾶν τὰ γερατιά, κ' ὁ θάνατος στὸ τέλος.

(1) Ἡ Κορησσὸς εἶταν ἕνας λόφος στὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἐφέσου, που εἶχε χτιστεῖ ὁλόκληρη συνοικία.

(2) Δὲν ἐννοεῖ τὸν ἴδιο τὸ ναό, ἀλλὰ κι' ἐδῶ τὴ συνοικία ποὺ ἐ χτισμένη στὸ «τέμενος» τῆς θεᾶς.

(3) Εἶναι ἀγνωστη ἡ πατρίδα τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ. Φαίνεται μως πὼς θὰ καταγόταν ἀπὸ καμμιὰ γειτονικὴ πόλη τῆς Ἰωνίας ἢ κανένα πλησιόχωρο νησὶ καὶ ἴσως ἐκεῖνη τὴν ἐπεχῆ εἶταν στὴν Ἔ σπουδαστής.

(4) Ἀνέρωτο κρασί, μαῦρο, ἔπιναν οἱ ἀρχαῖοι μόνο ὅταν ἤθελαν μεθύσουν. Τίς περισσότερες φορὲς τὸ ἀνακάτωναν μὲ νερό, καὶ μάλ σὲ ἀναλογία τρία μέρη νερὸ κ' ἕνα κρασί.

Ἀπὸ ὅσα γράφουν οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΜΑΣ ΑΠΟ ΕΒΔΟΜΑΔΑ Σ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΡΘΡΑ

Ὁ ποιητής κ. Μιλτ. Μαλλακάσης γράφει στό «Ἐλεύθερο Βῆμα» (29—9) τίς ἀναμνήσεις του ἀπό τή γνωριμία του μέ τόν Ἀργύτη Ἐφταλιώτη, ποὺ τόν γνώρισε σ' ἕνα βιβλιό τήν ἄνοιξη τοῦ 1909, κατθώς ταξιδεύαν κι' οἱ δυό γιά τή Γαλλία. Περκράτιο ὁ κ. Μ. Μ. ἀσχολεῖται καί μέ τό ἔργο τοῦ Ἐφταλιώτη, γιά τό ὁποῖο γράφει: «... Ἀλλά ἔλα αὐτά καί ἄλλα ἑκατό ἀκόμα (Σημ.: Ἀγλαΐδη πράσεις ἐδῶ κι' ἐκεῖ στά διάφορα βιβλία τοῦ Ἔφτ. ποὺ ὁ κ. Μ. θαωρεῖ σάν νά προέρχονταν ἀπό ἄλλη γλῶσσα, ὄχι ἑλληνικές), τί εἶναι μπροστά τίς ἀθάνατες χαρές ποὺ δίνουν ἔφεχες σελίδες, γεμάτες πόνο, ποίηση· νοσταλγία, διάφορες ἐνθάδιστες ἄλλες κατασταστεις...»

— «Ἐπαλξεις» τιτλοφορεῖται τό Ἐπίκαιρο τοῦ κ. Πέτρου Χάρη στήν «Καθημερινή» τής 30—9. Σ' αὐτό ὁ κ. Π. Χ. μιλάει γιά τόν ἐρασιτεχνισμό τῶν Ἑλλήνων λογοτεχνῶν, πού, ἀντίθετα πρός τοὺς ξένους ἐπαγγελματίες λογοτέχνες, εἶναι ἀκαταχάνμενοι νά ἀγωνίζονται δυπλόν ἀγῶνα: τόν ἀγῶνα τής κάθεις δυκλαίας τους, ἀπ' τήν ὁποία ζοῦν, καί τόν ἀγῶνα τής λογοτεχνικής τους παραγωγής.

— Στό ἴδιο φύλλο ὁ κ. Νίκος Παππᾶς συνεχίζει τή μελέτη του: «Ἡ νέα ποζογραφία μας». Μιά χαρακτηριστική περικοπή ἀπό τή δεύτερη αὐτή συνέχεια τής μελέτης τοῦ κ. Ν. Π. εἶναι αὐτή: «... Ἀλ ἀπό μιά ἄποψη κοσμογονική ἐνῶ ἡ ποίηση ἔκαμε ἅλματα, ἔστω ἐξωφρενισμός, κατέλυε ἰσχυρές παλαιές ἀξίες, ἔθρισε ποιητικούς τρόπους μέ θαυμαστά χρώματα, ἀνέβασε καί βαθύτερα ἐλληνικότητα, ἡ νέα πεζογραφία ἐξακολούθεῖ νά κρατῆ τά σκήπτρα μέ τόν Παπαδιαμάντη...»

Ὁ κ. Μελής Νικολάζης στήν «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ» (φύλλο Σεπτεμβρίου), πλέγοντας ἀφορμή ἀπό τίς τελευταῖες συζητήσεις γιά τό ἄν ἡ Τέχνη πρέπει νά εἶναι ἐθνική ἤ παγκοσμιόθρωπη, ἀποστηρίζει ὅτι ἡ ἀξιολογία τήν ἄποψη πώς «ἡ τέχνη μας θά εἶναι πάντα ἑλληνική» καί κατατάγει: «Κι' ὅσο γιά τόν φυσικό κι' ἀπαιτιδοκιστό θέσεις ἐπηρεασμό τής τέχνης μας ἀπό τά μεγάλα ἐξωτερικά γεγονότα καί τίς ζωώσεις, ἔνας μονάχχ μπορεῖ καί πρέπει νά κλείσει τό ἐπηρεασμός τής ... νά κλείσει περισσότερες στίς θνικές ἀγγείες τής, νά πάρει θυθτερη συνείδηση τής Τέχνης τής, ν' ἀκροσθεῖ καί νά νοιώσει ἐντονώτερα τόν παλμό τής καρδιάς καί τής ζωῆς τοῦ Ἀποῦ τής...»

— Ὁ κ. Πλάτων Φλῶρος, στό ἴδιο φύλλο, γράφει ἕνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο, μέ τόν τίτλο «Ἐμπνεῦση καί δούλεψη», στό ὁποῖο ἐξετάζει μέ διάφορα παραδείγματα τή σχέση ἀνάμεσα στίς δυό αὐτές λειτουργίες, ὑποστηρίζοντας τήν ἄποψη πώς ... ἀπόσο περισσότερο δασκάλεσις τό θίωμά τά τά πράγματα. Θά τακτοποιηθεῖ ἡ δουλειά.

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος ἀσχολεῖται στήν «Πρωΐα» τής 30—9 μέ τά βιβλία: «Ἕνα κίνημα μεταξύ δύο πολέμων» τοῦ κ. Πέτρου Ἀρολογᾶ ἀπό τή Θεσσαλονίκη, «Ὁ Ζωγράφος Θεόφιλος στό Πήλιο» τοῦ κ. Κίτσου Μακρῆ καί «Σπυναλόγια» τοῦ κ. Α. Χατζιδάκη. Γιά τό πρῶτο ὁ κ. Ι. Μ. Π. γράφει: «... Ὁπό λιγοστάλιθο βιβλίο του—ὁ κ. Π. Ἀρ. θηλαδή — δέ λύνει βέβαια ὅλα τά προβλήματα τοῦ συρρεαλισμοῦ μά κατρθώνει νά κοιτάξη τήν αἰσθητική καί ἠθικολογική κτίση ἐπανανταστικοῦ ἀπό πολύ κοντά, νά τήν συνθέσῃ στά οὐσιωδεστά της στοιχεῖα καί νά τήν τοποθετήσῃ μέ πρωτοπαιτοχία ἀπαιτοῦσα ἀνάπαυσα στά παράλληλα καί τ' ἀντίρροπα φαινόμενα που τή συνοδεύουν...» Γιά τό δεύτερο: «... Δέν εἶναι οὔτε σωστή μονογραφία, οὔτε σοφή αἰσθητική μελέτη. Εἶναι μιά φωνή τής καρδιάς. Καί κάτι περισσότερο: ἕνα ντοκουμέντο...» Ὅσο, τέλος, γιά τό τρίτο, τή «Σπυναλόγια» (βράμμα) τοῦ κ. Ἀρη Χατζιδάκη γράφει: «... Ἡ ὑπόθεση ἄντεχε, βέβαια, σέ ἐφευνική διαχείριση. Μά ὁ κ. Χατζ. ἀρκέστηκε σ' ἕνα ἁπλό ἐγκυρφεγκτιά τμο, ποὺ δέν κατκλαβάνει πῶς θά μποροῦσε ν' ἀντικρύσει τά φῶτα τής σκηνῆς χωρίς νά δικλιοθεῖ σε λεπτότατα μόρια σκόνης... Ἀπό τή «Σπυναλόγια» λείπει

Ἡ κριτική τοῦ βιβλίου

ΓΕΩΡΓ. ΜΑΡΚΙΔΗ : «Στοχασμοί καὶ σημειώματα», Τόμος δεύτερος, γύρω ἀπὸ τὸ κράτος τῆς σιωπῆς, Λευκωσία — Κύπρου, 1940.

Ἂς πῶ, ἀρχίζοντας, καλοσήμαδη τὴν ἀρχὴ καὶ πὼς θὰ κάμω κ' ἐδῶ καλὰ τὸ ἔργο ποὺ μοῦ ἀνατέθηκε, ἀφοῦ τὸ πρῶτο βιβλίο ποὺ μοῦδοσαν τὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα» νὰ κρίνω, ἔτυχε νἄναι ὁ δεύτερος τόμος τῶν «Στοχασμῶν καὶ σημειωμάτων» τοῦ κ. Γ. Α. Μαρκίδη. Καὶ τὸ λέω αὐτό, γιατί μὲ τὸ νἄχω πεῖ ἄλλου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερο δεσμό μου καὶ τὴν ἀπόλυτη ἐχτίμησή μου πρὸς τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ προσωπικότητα τοῦ συγγραφέα, γνώμη κατὰ συνείδηση ἀρθῆ ἀλλὰ προφανῶς ἀνεπιθύμητη, γιὰ τὸν πρῶτο τόμο τῶν «Στοχασμῶν καὶ σημειωμάτων» αὐτῶν, στερήθηκα τὴν εὐχαρίστηση νὰ μοῦ στείλει ὁ συμπολίτης μου καὶ φίλος ἀγαπητός καὶ σεβαστὸς ἀπευθείας καὶ τὸν δεύτερο τόμο τῆς συγγραφῆς του,ὅπως μοῦ εἶχε στεῖλει τὸν πρῶτο. Ἀλλοίμονο ὅμως, ἂν τὰ λόγια αὐτὰ τά μὴ βαλτὰ καὶ ὀποβολιμαῖα καὶ τὰ μὴ ἀλεγχόμενα ποὺ μὲ πολλὴ περίσκεψη καὶ πολλὴ ἔννοια κατορθώνουμε σήμερα νὰ περάσουμε ἀπ' τὴ μιὰ καθαρευουσιανίκες ἐκφράσεις. Ὑπάρχει σ' ἐμᾶς ἀκόμη μιὰ γλῶσσα τυπικῆς ἀνεξέφυγα καθαρευουσιανικὴ καὶ μιὰ γλῶσσα ὀφῆς καθαρευουσιανίκης. Αὐτὴ τὴ γλῶσσα χρησιμοποιεῖ ἀκόμη καὶ ὁ κ. Μαρκίδης, χωρὶς ἡ ἀνανεύρρηση αἰσθητικὴ καλλιέργεια καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ μπορέσουν ὧς τὴν ὥρα νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῆς καὶ τοὺς κινδύνους της.

Δὲν ἔχει συνεπῶς ὅφος αἰσθητικό. Κι ἄμα ἡ ἔκφραση δὲν εἶναι ἀκέραια λογοτεχνική, γίνεται, ἀναγκαστικά, ἰδιότυπη καὶ διαρκῶς προσπελάζει τὴν καλολογικὴ δημοσιογραφική. Κι αὐτὸ ζημιώνει τὶς ἐνοιές, ὅπως ἡ δμίξλη τὶς φυσικὲς παραστάσεις. Δὲν εἶναι ἀνεχτὴ καὶ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὁλοκληρωτικὸν ὁποιοδήποτε ἀφοῦ ἡ ἔκφραση τῶν σοφῶν καὶ στοχαστῶν μας, πιὸ πολὺ τῶν λογοτεχνῶν μας, ποιητῶν καὶ πεζογράφων, ποὺ μὴ μπορῶντας νὰ χρησιμοποιήσουν ζωντανὰ, ἔντεχνα κι ἀποδοτικὰ τὴ γνῆσια λογοτεχνικὴ μας γλῶσσα, καταφεύγουν κατὰ τὴν κρισιμότατην ὥρα τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ μετουσίωση τῶν ἰδεῶν, τῶν διανομάτων καὶ τῶν συναισθημάτων στὴν καθαρευουσιανικὴ ὑφή τοῦ λόγου καὶ γίνονται αἰχμάλωτοί της.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτό. Καὶ στὸ δεύτερο τοῦτο μέρος τῶν «Στοχασμῶν καὶ σημειωμάτων» ἡ ἔκφραση μένει ὑπερβαστική, ἄρα ἔκθεσιμη. Μοιάζει σὰ νὰ θλέπει τὶς εἰκόνες, σὰ ν' ἀγγίζει τὰ πράματα στὴ φευγαλέα προώθησή τους ἀπὸ τὰ ἔλθη τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια τῆς διάνοιας, χωὶς νὰ τὰ σταματᾶ, χωρὶς νὰ τὰ σταθιλίζει καὶ προπάντων χωρὶς νὰ φαίνεται πὼς τὰ κατανοεῖ ἀναργῶς, πὼς τὰ συναισθάνεται· στὴν ὀργανικὴ γένεσή τους, στὸν ἐνυποστατικό παλμό τους, στὴν πάγια ἀναρροή τους πρὸς τὸ ἐξομαλυντικὸ καὶ διευθετητικὸ φῶς τοῦ λόγου. Κ' ἔτσι οἱ πολλοὶ καὶ ποικίλοι στοχασμοί, μοιάζουν σάν ἄπληροι. Τὰ ἀφθονα συναισθήματα σάν ἀκούσια καὶ παραπλανητικά. Τὸ ἁπλωμα ἀποκλείει τὴ συγκέντρωση. Ἡ ἀνάλυση τὴν ἐρρεση. Ὁ πληθορισμὸς τὸ κάτοπτρο. Ὁ σωρὸς τέλος τὴ συγκομιδή. Συνεπῶς, ὁ ἀπαιτητικὸς ἀναγνώστης παρόμοιων θιέλλων σοφῶν καὶ στοχαστῶν τῆς περιωπῆς τοῦ κ. Μαρκίδη, ζητᾶ νὰ θρεῖ σ' αὐτὰ ὄχι τὶς ρίζες καὶ τὸν κορμό, μήτε τὰ φύλλα, μήτε κἀν τὸν ἄνθο, ἀλλὰ ζητᾶ κυρίως καὶ προπάντων τὸν καρπό, γιὰ νὰ τὸν γευτεῖ, τὸν καρπὸ γιὰ νὰ τὸν χαρεῖ, γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἔσχατος καὶ ὅπατος σκοπὸς τοῦ δέντρου τῆς γνώσης, ἀφοῦ αὐτὸς κα' ἀποκλειστικὰ κλείνει μέσα του τὸν ζωοποιὸ σπόρο γιὰ νέες καρποφορίες στὸ ἤθος καὶ στὴ σκέψη τῶν ἄλλων.

Καὶ σημειώνω καταληχτικά, πὼς ὁ καταπληχτικὸς αὐτὸς γνωστικὸς πλοῦτος, ποὺ λέω ὅτι θὲν θἄναι ἴσως ἄλλος Ἕλληνας νὰ τὸν ἔχει ἀφθονότερο, ἡ πληθωρική αὐτὴ ἐμπειρία, ἡ ἀχανὴς αὐτὴ μνήμη ἰδεῶν καὶ συναισθημάτων καὶ γεγονότων, γίνονται στὸ κείμενο ἀνελέητος συμφορμός, ἐξοντωτικὴ σύγχιση. Πάνω ἀπὸ τὸν συναγερμὸ αὐτὸν καὶ τὴ χλαλοὴ καὶ τὸ ἀνομολόγητο συμπλίημα δὲν ὑπάρχει ὀρίζοντας διαυγής. Δὲν ὑπάρχει ἀτμόσφαιρα διοματική, δὲν ὑπάρχει καθάριο στερέωμα. Ποῦ νὰ προθάλει λοιπὸν τὸ ὑψηλὸ λαμπροθόλημα τῆς σοβαρῆς αὐτῆς ψυχῆς; Ποῦ νὰ διαχυθεῖ σταθερὰ καὶ μόνιμα ἡ ἀνταύγεια τῆς καλλιεργημένης, τῆς μεστωμένης αὐτῆς διάνοιας; Καὶ προπάντων πῶς νὰ ἀψωθεῖ ἐπάνω ἀπὸ τὸν κυκλῶνα αὐτὸν ἐνιαῖο καὶ ἀποκαλυπτικὸ τὸ δραμα τῆς πλούσιας πνευματικῆς καὶ συναισθηματικῆς αὐτῆς ζωῆς;

Καὶ καταπονεῖσαι ἀκριθῶς γι' αὐτὸ καὶ θαυμάζοντας ἀπορεῖς...

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Ἕνα γράμμα „Μᾶς ἀγνοοῦν στὴν Εὐρώπη;"

ΤΟΥ ΚΛ. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

Ἀγαπητέ μου «Ν. Γράμματα»

Ὁ κ. Ξενόπουλος, σχολιάζοντας στὰ «Ἀθηναϊκὰ Νέα» (29 Σεπτ.) τὸ ἄρ·ρο μου «Μᾶς ἀγνοοῦν στὴν Εὐρώπη» («Ν. Γράμματα» 21 Σεπτ.) καὶ ἄλλο ἄρθρο σχετικὸ (ποὺ δὲν τὸ εἶχα ὀν' ὄψιν μου) τοῦ κ. Γ. Ζώρα, κάνει μερικὲς παρατηρήσεις, σὲ δυὸ τρεῖς ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἤθελα ν' ἀπαντήσω. Καὶ πρῶτα πρῶτα ὁ κ. Ξενόπουλος, ἀφοῦ δὲ διάδασε μάλιστα τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Ζώρα, δὲν ἔχει δίκαιο ν' ἀπορεῖ ποῦ... κακομεταχειρίζομαι τὸν κ. Ζώρα, γιατὶ ἀπλοῦστατα ἀφορμὴ γιὰ τὸ ἄρθρο μου δὲν μοῦ ἔδωσε ὁ κ. Ζώρας καὶ οὔτε στιγμὴ εἶχα αὐτὸν ὀπ' ὄψιν μου, ἀλλὰ τὸν συγγραφέα μιᾶς ἐκτενέστατης μελέτης ὁπου θίγεται καὶ τὸ ἐπίμαχο ζήτημα, δημοσιευμένης σὲ δυὸ ἀπὸ τὰ πρόσφατα τεύχη τῆς «Νέας Ἑστίας». Δεύτερον: Τὸ ὅτι μερικοὶ νεοέλληνες ποιητὲς καὶ διηγηματογράφοι δὲν εἶτε κατώτεροι ἀπὸ πολλοὺς ξένους ποὺ ἔγιναν παγκοσμίως γνωστοί, προπάντων ἀφότου πῆραν τὸ Νόμπελ, ἔχει μόνο δύσκολα θὰ τὸ παραδεχόμουν, ὅπως μὲ ψέγει ὁ κ. Ξενόπουλος, ἀλλ' ἴσα ἴσα ρητὰ καὶ κατηγορηματικὰ ἔγραψα στὸ «Μᾶς ἀγνοοῦν στὴν Εὐρώπη» καὶ συνεκριμένα γιὰ τὸν Σολωμό, τὸν Καβάφη καὶ τὸν Παπαδιαμάντη (θὰ μποροῦσα νὰ προσθέσω καὶ ἄλλους) ὅτι οἰοσδήποτε τόπος, καὶ ὁ πιὸ μακρυνός. Θὰ εἶχε συμφέρον καὶ ὄφελος νὰ τοὺς γνωρίσει. Τρίτον: Τὸ ὅτι σήμερα στὴν Εὐρώπη ὄχι μόνο οἱ νεοελληνιστὲς ἀλλὰ καὶ ἄλλοι γνωρίζουν ὅτι ἡ μικρὴ Ἑλλάδα ἔχει μιὰ ἀξιόλογη νέα λογοτεχνία, δὲν τὸ ἀρνήθηκα, τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι ποιοῦς ἀκριβῶς περιλαθαίνει αὐτὸ τὸ «καὶ ἄλλοι». Αὐτοὶ οἱ «ἄλλοι» εἶνε τὸ «μενγάλο κοινό» ἢ μήπως οἱ ἰδιοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ποὺ γράφουν ἕνα σωρὸ βιθλία καὶ «ἐκτενέστατες» ἱστορίες τῆς νεοελλην.λογοτεχνίας καὶ «ἐκτενέστατα ἄρθρα γι' αὐτὴν σ' ὅλες σχεδὸν τὶς μεγάλες Ἐγκυκλοπαίδειες», τὴ διδάσκουν στὰ ξένα πανεπιστήμια, στέλνουν γράμματα στὸν κ. Ξενόπουλο, ζητοῦν τὴ γνώμη του γιὰ ἔρευνες ποὺ κάνουν ξένα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες καὶ πληροφορίες γιὰ σύντομες βιογραφίες σὲ παγκόσμιμ λεξικὰ καὶ ρητὰ γιὰ λευκώματα, δηλαδὴ οἱ νεοελληνιστὲς καὶ μερικοὶ ἀκόμη πολὺ λίγοι, ἀναγνῶστες καὶ μελετητὲς τῆς λογοτεχνίας μας; Κατὰ τὸν κ. Ξενόπουλο «δὲ μποροῦμε νὰ λέμε πὼς μᾶς ἀγνοεῖ ἡ Εὐρώπη. Μᾶς γνωρίζει ὅσο χρειάζεται κι' ὅσο γιὰ τὴν ὥρα μᾶς εἶναι ἀρκετό». Σύμφωνοι. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ρωτῶ: Ποιοὶ μᾶς γνωρίζουν στὴν Εὐρώπη; Τὸ μεγάλο κοινό; Ὄχι. Ἀφοῦ καὶ ὁ κ. Ξενόπουλος στὸ τέλος τοῦ ἄρθρου του λέει ὅτι ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἔργα καὶ στὴ λογοτεχνία μας ποὺ ἂν μεταφράζονταν λογοτεχνικὰ καὶ ὄχι βασκαλικά, σὲ μιὰ εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα, θὰ κατακτοῦσαν καὶ τὸ μεγάλο κοινὸ τῆς Εὐρώπης. Σωστότατο. Μολονότι δυὸ τρεῖς τέτοιες μεταφράσεις ἔγιναν κι ὡστόσο τὰ μεταφρασμένα ἔργα δὲν κατάκτησαν τὸ μεγάλο τῆς Εὐρώπης κοινὸ καὶ μολονότι τὰ κυριότερα τουλάχιστον αἴτια γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν μεταφράζονται ἄξια νάγνωστα ἑλληνικὰ ἔργα σὲ ξένες γλῶσσες, δὲν εἶναι οὔτε ὁ φθόνος ὅπως νομίζει ὁ κ. Ξενόπουλος, τὸ εἰδημόνων ποὺ συσταίνουν γιὰ μετάφραση ἀσήμαντα ἔργα ἢ δὲ συσταίνουν κανένα, οὔτε ἡ μετριοφροσύνη τῶν καλῶν μας συγγραφέων ποὺ ἀντὶς νὰ συστήσουν ἔργα τους, συσταίνουν ἔργα ἄλλων, ἐν γνώσει πὼς εἶναι καὶ τώτρατο. Τὸ κυριότερο αἴτιο, κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι ὅτι οἱ ξένοι ἐκδότες δύσκολα ἐκδίδουν ἔργα ἀπὸ ξυ μάλιστα γνωστὲς καὶ μεγάλες φιλολογίες ποὺ δὲν προσφέρουν κάτι καινούριο. στὸ ὅλο κόσμο κοινούριο. Τέτοιοι, ὅμως, ἔργα, τὸ ξαναλέω, θὰ εὕρισκαν στὴν ἑλληνικὴ λογοτεχνία ἐξόνι ἐκδότες, καὶ ἀνάμεσα στὰ παλιὰ καὶ ἀνάμεσα στὰ νεώτερα.

Μὲ τὴ φιλία μου

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

"ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ"

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἕξη μῆνες » 100

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 5

Ὑπεύθυνος Διευθυντής
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμάρα 6.

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
ΣΩΤ. ΚΑΛΜΑΚΟΣ
(Πραξέζης 96)

Γιὰ τὰ κειμενικὰ τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἐμβάσμα πρὸς τὸ περιοδικὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

Ἡ ΦΑΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΝΟΕ„

Μερικὲς γνῶμες γιὰ τὸ νέο θιβλίο τοῦ

Χρήστου Λεβάντα

«...Τὰ διηγήματα τῆς «Φαμιλίας τοῦ Νόε» ἰσορροπημένα ἀνάμεσα στὴν ἠθογραφία καὶ τὴν ψυχογραφία, παρουσιάζουν τέσσερις τύποις δσες καὶ ψυχές, ψυχὲς-ἰδιαίτερες, ψυχὲς ποὺ μέσα τους ξεχωρίζει ἡ ἀνθρώπινη ἐκείνη εὐαισθησία, χαρακτηριστικὴ τῆς πιὰ λεπτῆς παρατήρησης. Ζωγραφίζετε στὶς σελίδες σας τὴ δράση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ τὸ πιο βαθὶ τοῦ Ἐγὼ καὶ μᾶς δίνετ' ἔτσι μιὰ δοκιμὴ καὶ ζωντρὴ συγκίνηση, δεῖγμα ἀξιόλογης φιλοσοφικῆς ἀντίληψης. Στοὺς δικοὺς μου σπάνιους ἐνθουσιασμοὺς ποτέτε πὼς ἤρετε πάρει μιὰ σταθερὴ θέση;...»

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

«...Στὸ βάθος ὑπάρχει μιὰ ἀνθρωπιὰ καὶ μιὰ ἀπέραντη καλωσύνη. Καὶ στὸ τέλος μιὰ γλώσσα τρυφερὴ, καθαρὴ, ἀφογη. Ἀπὸ μιὰ γενικότερη θεώρηση, βρίσκω πὼς στὰ βιθμματά σου — γιατὶ ἀναμφιβολήτατα στὰ διηγήματα τῆς «Φαμιλίας τοῦ Νόε» ὑπάρχει πολὺ θίωμα — βρίσκεται παράλληλα κι' ἕνας στοχασμὸς καὶ μιὰ ἐμβάθυνση μᾶλλον πὼς τοὺς δίνει περιεχόμενο καὶ νόημα».

Γ. ΔΕΛΤΟΣ

«...Μοῦ χαρίσατε μερικὲς εὐχάριστες στιγμὲς αἰσθητικῆς συγκίνησης. Ἀπ' τὸ 1923 σᾶς παρακολουθῶ κι' ἔχω ἐξτιμηση στὸ ταλέντο σας. Τὰ νέα σας διηγήματα θαυμάσια, θυματά...»

Ι. ΚΟΡΔΑΤΟΣ

«...Τὰ διηγήματα τοῦ κ. Λεβάντα εἶναι ὅλα ἀνθρώπινα, ζωντανὰ καὶ ἀποκτένα μὲ τέχνη. Ἡ γλῶσσα πολὺ ἐπιλεγμένη, ἀρμόδια, γνήσια δημοτική, τὸ ὅρος στρωτό, μουσικὸ καὶ ἀστοῦ μιὰ διάφανη, μιὰ λεπτότητα στὴν ἐκλογὴ καὶ διάταξη τῶν στοιχείων...»

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ

«...Ὁ κ. Λεβάντας, συνοδοιπόρος αἰθαντικὸς καὶ νοητικὸς τοῦ συγχρονεμένου κόσμου. Ἱστορίες ἀφηγεῖται ἀπ' ὁ αἰώνιος ἀνθρώπινο πάθος. Δίνει γοργὲς κι' ἀκαλύπτες παρατάσεις ποὺ ἀν ἐστελοῦν μὲ τὴν φιλοδοξία πὼς ἔχει τὸ πλατυστοχὸ ξεμάκρωμα ἀπ' τὴ πραγματικότητα εἶναι φυχογραφία ἢ λαμπροφόρα ἀξιοθαυμάστο μέταφυσικοτάτου τοῦ κόσμου καὶ πεφεγκικὸ λόγου».

Α. ΠΑΓΑΙΔΗΣ

«...Μὲ τὸ βιθλίο τοῦ κ. Λεβάντα συγχίζεται ἄξια καὶ τιμητικὰ ἡ φιλοφυγικὴ παράδοση τοῦ Πειραιώς...»

Μ. ΡΟΔΑΣ

«...Ὑπάρχουνε ἀπόψεις τῆς ζωῆς, ὅπου ἀπὸ ἕναν ἀξιόλογο κατὰ ἀφοῦ ἀφαίλεται στὴ σχέδιο «γυμνάσιο» ἐθαυσιθησία σας».

ΤΑΤΙΑΝΑ ΕΤΑΣΓΟΥ

«...Βέρα νὰ διηγεῖται. Ἔχει γνῆσιο ταλέντο. Κι' οἱ ἱστορίες του μοῦ ἔδοσαν χῶμα. δηλαδὴ πραγματικότητα.»

Ν. ΧΑΤΖΑΡΑΣ

ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ ΔΡΑΧ. 40

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

—Βασιλικὸ Θέατρο

Ὁ θίασος τοῦ Β. Θεάτρου παίζει στὸ Θέατρο Ἥρώδη τοῦ Ἀττικοῦ τὸν «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλῆ, σὲ μετάφραση τοῦ κ. Ι. Ρρυπάρη, μουσικὴ τοῦ κ. Γ. Πεντρίδη, σκηνοθεσία Τ. Μοῦχντίη, σκηνογραφία κ. Κλ. Κλεῖνη, ἐνδυμασίες τοῦ κ. Ἀντ. Φωκᾶ, ἐκχόρευση χορεύτ κ. Α. Κωτσοπόβ κι καὶ διεύθυνση ὀρχήστρας τοῦ κ. Γ. Λυκούδη.

—Θέατρο Κατερίνας Ἀνδρεάδη

Ὁ θίασος τῆς κ. Κατερίνας Ἀνδρεάδη παίζει, μὲ τὴν ἴδια πάντα ἐπιτυχία, στὸ κινηματοθέατρο «Βρεττανία» τὸ ἔργο τοῦ Τζέημς Μπάρρι, «Αὐτὸ ποὺ ἤξερε κάθε γυναίκα».

Ὁ θίασος Ἀνδρεάδη θὰ ἐγκαταστασθεῖ, ἀπὸ τὸν ἐρχόμενο μῆνα, στὸ θέατρο «Κυριακὸ» ποὺ ἀνακαινίστεται ριζικά, γιὰ ἐλὴ τὴ χειμερινὴ περίοδο. Ἔναρξη τῶν παραστάσεών τους στὸ θέατρο αὐτό, ὁ θίασος θὰ κάνει μὲ τὸν «Κύπρο καὶ τὴν Κλεοπάτρα» τοῦ Μπέρναρ Σῶ.

—Θέατρο Μαρίκας Κοτοπούλη

Ὁ θίασος τῆς κ. Μαρίκας Κοτοπούλη παίζει μ' ἐπιτυχία στὸ «Ρέξ» τὸ ἔργο τοῦ Ἀνούγ "Ἕνας φυλακισμένος".

—Νέα Βιθλία

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΝΤΙΝΟΥ ΚΟΡΤΣΟΓΗΣ : «Ἡ προσευχὴ τῶν μυγῶν», παζογραφήματα, σχ. 80, σελ. 32, Γ. Δ. 5.

ΔΙΑΦΟΡΑ

ΝΙΚΗΣ GRECZYNKA: «Βιθλιογραφικὰ στὸν Ξηρκαδίτσα», σγ. 4ο, Ἀθῆνα, 1940.

—Μιὰ παράλειψη

Τὸ ὡραῖο διήγημα «Τὸ μυστικὸ τῆς Ἀνυέζως» τοῦ κ. Ν. Πετιμεζᾶ — Λούρα, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ περασμένο φύλλο, ἔφυγε ἀφιερωμένο στὸν ἐκλεκτὸ συνεργάτη μας κ. Κ. Καρβάτο. Ἀπὸ τυπογραφικὴ ἀβελφία ἡ ἀφιέρωση αὐτὴ παραλείφθηκε.

—Μιὰ διόρθωση

Στὴν κριτικὴ γιὰ τὸ βιθλίο τῆς διδας Μ. Φλαγγᾶ. στὸ περασμένο φύλλο, ὁ πρῶτος στίχος τῆς πέμπτης παραγράφου («Αὐτὰ ὅμως θέθαια εἶναι λεπτομέρειες...» κλπ.) ἔχει ἀναφέρεται στὴν προηγούμενη παράγραφο, καί, ὅπως ἔχει τὸ κείμενο, θέθαια νὰ παραλειφθεῖ.

— Ἀλληλογραφία

Λ. ΛΑΜΠΡΗΝ. Τὸν «Ἐξαγνισμό» σας θὰ τὸν θέλαμε πιὸ δεμένον στὴ φράση καὶ ἀκόμα ἀπαλλαγμένον ἀπὸ τὰ σοιχεῖα τοῦ κλασσικισμοῦ, ποὺ πάντα ζημιώνουν τὴν αὐθορμητιὰ ἑνὸς ἐχμιστοῦ χτίστου. Ἀφοῦ ἀκολουθεῖτε τὴν παράδοση στὸ στίχο σας, ἀκολουθῆστε τὴν σὲ ὅλα καὶ ὄχι μόνο στὴν κανονικότητα τοῦ μέτρου. Χρειάζεται νὰ εἶμαστε σὲ ὅλα μας ὅσο γίνεται πιὸ ἀλοκλήρωμένοι.

Β. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Τὸ ποίημά σας ἔχει ἄρτια σκηματικὴ, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενό του δὲ συγκινεῖ. "Ὅσα λέτε ἐκεῖ μέσα θὲν εἶναι κοιτασμένα μὲ ἀθεμελίωτο γοῦδι, δὲν ὑποδηλώνουν μιὰ ἰδιοσυγκρασία ποσσωπιᾶς. Καθετὶ ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ κανεὶς τὸν ἴδιο παρίπου τρόπο κι' ἕνας ἄλλος, δὲν ἔχει σημασία γιὰ τὴν τέχνη, τὴν αὐστηρὴ τέχνη ἐννοῶμαι.

ΣΤ. ΑΓΡΙΤΗΝ. Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ μᾶς στέλνετε θυμίζει δυνατὰ, τόσο στὴν ἐκγυστρεία ὅσο καὶ στὶς ἰδέες, τὴν ποίηση τοῦ Πελλᾶ. Δὲ θὰ μπορέσουμε λοιπὸν νὰ σᾶς εὐχαριστήσουμε σ' ἐκεῖνο ποὺ ζητᾶτε.

Π. ΧΑΤΖΗΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ. Ἀπὸ τὰ σημερινά σας καλύτερη εἶνε ἡ «Χίμαιρα» μ' ὅλο ποὺ ἔχει μέσα της πολὺ Χατζηστοῦ. Γράφετε «γήινοιαν» τὸν δένδρων τὰ κλαδιά», μὰ τὴν ἔννοια τὸ γιγνώθηκαν. Προσέχετε περισσότερο στὸ ἔξῆς τὴ γλωσσικὴ διατύπωση καὶ προσπαθῆστε νὰ βάλετε πιὸ πρωτοπικὸ τόνο στὰ ἐχτυφόδια σας.

Ν. ΑΝΕΜΗΝ. Βρίσκομαι πολὺ συμπαγτικὰ καὶ τὸ «Τραγουδάκι» σας καὶ τὸ ἄλλο. Θὰ κρατήσουμε ἕνα τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ γιὰ δημοσίευση, ἀλλὰ ἐσεῖς μπορεῖτε νὰ μᾶς στείλετε ἀρχέτερα κάτι τὸ ἀπόλυτα ἀξιόλογο. Σᾶς συνιστοῦμε μόνο ν' ἀμπορεψεῖτε τὶς κοινοτοπίες. "Βιτιδιώνετε πάντα τὴν κατινόρτιαν, τὴν ἀριστερίστικη ἔκφραση.

Μ. ΦΟΖΙΔΗ. Πολὺ μᾶς εὐχαρίστησε τὸ τέσο ἐνδιαφέρον γράμμα σας. Νὰ σᾶς ποῦμε τώρα λίγα λόγια καὶ γιὰ τὰ ποιήματά σας; Τὸ «Κάτω ἀπὸ τὸ πεῦκο» παρέχει αἰσθέλγα ἀκόμα τὴν ἐπιθυμητὴ ἔκφραση τοῦ. Γιατί δὲ φυλάτε τὴ ρίμα κεὶ στοὺς τέσσερους στίχους; Ἡ συνοχὴ, ἐξάλλου, εἶνε ζημιωτὸ πρότερμα. Καὶ στὰ σημερινά σας νοιμίζουμε πὼς θὲν τὴν ἐκτιμᾶτε ἕνα πρέπει. Ὑπουδήποτε μὴ μᾶς ἐνάτε.

Ε. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΝ. Ἀπὸ τὰ δυὸ σονέτα σας κρατοῦμε τὴ «Ραψῆνη». Ἔδω ἐκεῖ ὅμως ἔχει ἀνορθογραφίες. Πῶς νὰ τὸ ἐξηγήσουμε αὐτό;

ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΝ. Οἱ γνῶμες ποὺ διατυπώνατε στὸ ἄρθρο σας «Ἡ ἐγκυκλική κι' ἐμεῖς». ὁμολογοῦμε πὼς μᾶς δείσκουν σύμφωνους. "Ἔχασε ὅμως πιὰ τὴν ἐπικαιρότητά του καὶ θὰ μᾶς ἐπιτρέψετε νὰ μὴν ἐπανέλθουμε σ' αὐτό.

Θ. ΑΒΑΡΙΚΙΩΤΗΝ. Τὰ ποιήματά σας ἔχουν ἀρκετὸ λαϊκὸ χρῶμα, μὰ δὲ στέκουν σ' ἐπίπεδο τέχνης ὑψηλό. Τὶς ἐμπνεύσεις αὐτὲς πρέπει νὰ τὶς ἀνεβάσει κανεὶς σὲ τεχνοφρίξι ἐξελιγμένη, ἐλλιῶς ἀνάπτυξο. Ἀπειλὴ δὲ μεταχειρίζεστε μὲ δεξιοτεχνία, ὀποιθέτουμε. τὸν ἐλεύθερο στίχο. Κάθε λεχτικὸς τρόπος ἔχει τὶς ἀρχές κατ' τὴν πεῖρα του.

Μ. ΛΑΒΙΑΝ. Δὲς εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ τὸ γράμμα σας. Ἡ ἀτάπη τῶν ἀκαγνωστῶν ἀποτελεῖ γιὰ μᾶς τὴ θετικότερη ὑποστήριξη στὸ δύσκολο ἀγῶνα μας. Τὸ ποίημά σας θεμελιωνεῖ τεχνοφρικὰ ἀχράριου ἀκόμα. Χρειάζεται πολὺς κόπος γιὰ νὰ πετύχει κανεὶς στὴν ποιηση. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζεστε, ἀφοῦ δὲν εἶστε παρὰ μόνο ἑπτὰ χρονῶν. Ἀν αὐτὴ τὴν ἡλικία ἀρχίσαμε ἐλοι.

ΜΠΥΡΑΝ. Κρατοῦμε τὸ "Ἐμεῖς οἱ δυνατοί», μ' ὅλο ποὺ θὰ τὸ προτιμοῦσαμε πιὸ σύντομο.

Ν. ΧΙΟΝΙΑΗΝ. Κάτι θέλατε βέθαια νὰ πεῖτε, ὀστόσο ὅμως ἀκόμα στὴ μορφη. Ἀν' τὰ ποιήματά σας καλύτερα εἶναι τὸ «Πέτεινα». Γιατί ὀστόσο μεταχειρίζεστε λέξεις ἀν τὸ "χαμοθόρι»; Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τόσο ἀνθρωπίνη ὥστε δὲ χρειάζεται νὰ ἀναζητοῦμε κιὰ γραφτὰ μὲς ἀνθρωπόκτα στοιχεῖα. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο, καθόλου δὲ μᾶς ἀνυχλεῖ νὰ μᾶς στέλνετε ταχτικὰ συνεργασία σας. Ὄχι, κανένας ἀπ' τοὺς ἀνεγνώστες μας δὲν πρέπει νὰ τὸ φτιάξεται ποτό.

Π. ΓΡΑΒΑΡΗΝ. Ἡ «Ἀπορία» ποὺ μᾶς στέλνατε κοθθὲς τὴν πρωτοτάφτατα, θὰ μποροῦσε μὲ κάποια προσπάθεια ἀκόμα νὰ γίνει ἀξιόλογο κομμάτι. Ἐπὶ πρώτα τετράστιχο ἔχετε τὴ λέξη «παριθέλλου», ποὺ δὲν ταιριάζει κοθθόλου σὲ ποίημα. "Ἔπειτα ἔχετε καὶ ἀνορθογραφίες ποὺ πρέπει ὀποιοδήποτε νὰ μὴν ὑπάρχουν σὲ νεώτερα γραφτὰ σας. Δὲν τὸ νομίζετε κι' ἐσεῖς;

Σ ΤΗΙΟΝ. Δὲν ἀρέσει ἄνχμα ποὺ γράφετε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἡλικία, γιὰ τὴν ὥρα ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἔχετε ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὰ γραφόμενά σας. Οἱ «Σκυθρωλὲς τῆς νεφέλας» παρουσιάζουν τὶς ἀδεξιότητες τοῦ πιεσίκοῦ γραφήματος καὶ μὲ λίγ ἀρτιγνοὺς καὶ διαφανεῖ κάποια ἐλπίδα γιὰ τὸ μέλλον. "Ἕνα παιδὶ δεκαεφτὰ χρονῶν ἔχει ἄλον τὸν καιρὸ νὰ μελετήσει λογοτεχνίες καὶ νὰ ἀσκηθεῖ στὶς δυσκολίες τῆς τέχνης ποὺ θὲ εἶναι καὶ λίγες.

Κ. ΣΑΚΑΑΡΗΝ. Γράφετε κάποιο «Ἐμ» θέλαμε κανένα τρίφυ νὰ νοιμίζαμε πὼς κανένα φοβερὸ τ' ἀστ' τὴ χρόνη λοιπὸν ὑπάρχουν τέσσερα λάθη, ποὺ σᾶς ἀφήνουμε νὰ τὰ βρεῖτε μονχὸς σας.

Β. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ. Τὸ «Ἔλα» ἔχει μιὰ αἰσθηματολογία ποὺ τὴν καταπνίγουν σχεδὸν οἱ κοινοτοπίες. Καὶ ὅμως ἔσεῖς εἶστε σὲ θέση νὰ γράφετε καλύτερα.

ΣΟΡ-ΡΙΦ. Τὸ ἐξάστιχό σας ὡραῖο σὰν ἴ

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 201

Γράμματα ένός μεγαλοφυῆ «χαρτοπαίχτη»

Ο ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ ΣΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟΥ ΑΝΝΑ

Μετάφραση Ν. Α.

Χόμπουργκ, Κυριακή, 19 τοῦ Μάη 1867. Στίς 10 τὸ πρωΐ.

Καλημέρα, ἄγγελέ μου ἀγαπημένε καὶ λατρεμένε. Πρῶτα-πρῶτα ἂς μιλήσουμε γιὰ τίς ἐπιχειρήσεις μου. Ἡ χτεσινὴ ἡμέρα εἶταν ἀπὸ τίς πιὸ ἄσχημες. Ἔχασα πολλὰ (σχετικῶς). Τί νὰ κάμω; Δὲν πρέπει κανένας νὰ παίζει χαρτιά, ἂν ἔχει νεῦρα σὰν τὰ δικά μου. Ἔπαιξα σχεδὸν δέκα ὧρες καὶ στὸ τέλος ἔχασα. Εἶχα στιγμὲς πολὺ ὀδυνηρὲς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας. Κάποτε κέρδιζα. Ἀλλὰ ἡ τύχη ἄλλαξε. Θὰ στὰ πῶ ὅλα, ὅταν ἔρθω. Τώρα θέλω νὰ δοκιμάσω γιὰ τελευταία φορὰ μὲ ὅ,τι μοῦ ἀπομένει (πολὺ λίγα, σχεδὸν τίποτε). Ἡ σημερινὴ μέρα θ' ἀποφασίσει γιὰ ὅλα, ἂν δηλαδὴ θὰ φύγω αὔριο, γιὰ νὰ γυρίσω κοντά σου, ἢ ἂν θὰ μείνω ἐδῶ. Ὁπωσδήποτε, αὔριο θὰ μάθεις. Δὲν ἤθελα νὰ βάλω ἐνέχυρο τὸ ρολόϊ μου. Ἡ κατάστασή μου εἶναι παραπολὺ ἄσχημη. Ἂς γίνει ὅμως ὅ,τι θέλει! Θὰ κάμω ὅ,τι μπορέσω. Βλέπεις: κερδίζω ὅταν κρατῶ τὴν ψυχραιμία μου καὶ ἐπιμένω ν' ἀκολουθῶ τὸ σύστημά μου. Μόλις ὅμως ἡ τύχη ἀρχίζει νὰ μοῦ χαμογελᾶ, ἀρχίζω νὰ παίζω ριψοκίνδυνα. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνει τίποτε μὲ μένα. Ἀλλὰ τί τέλος θἄχει ἡ τελευταία προσπάθεια; Φτάνει μόνο νὰ τελειώσει γρήγορα.

Ἄγγελέ μου, χτὲς τὸ μεσημέρι πῆγα στὸ ταχυδρομεῖο, γιὰ νὰ στείλω τὸ δεύτερο γράμμα μου κι' ὁ ὑπάλληλος μοῦδωσε τὸ δικό σου. Ἀγαπημένη μου, σ' εὐχαριστῶ. Τὸ διάβασα ἐπὶ τόπου, κι' εὐχαριστήθηκα τόσο ποὺ τὸ εἶδα νὰ εἶναι γραμμένο μὲ μολύβι. Θυμήθηκα ξανὰ ὅλο μας τὸ παρελθόν. Μὴ στενοχωριέσαι, ἀγαπημένη μου, μὴ στενοχωριέσαι, ἄγγελέ μου! Καθὼς μοῦ ἱστοροῦσες πῶς πέρασες τὴ μέρα σου, παραλίγο νὰ κλάψω. Τί σκληρὴ κατάσταση ποὺ εἶν' ἡ δική μας! Θὰ μποροῦσε κανένας ἀπ' τοὺς δικούς μας, στὴν Ἅγια Πετρούπολη, νὰ σκεφτεῖ πὼς εἴμαστε χωρισμένοι, καὶ γιατί; Ὁρισμένως ἡ κατάστασή μας εἶναι φριχτή! Φτάνει μόνο νὰ τελειώσει τὸ ταχύτερο καὶ νὰ μάθω τὸ ἀποτέλεσμα, ὅποιο καὶ νἆναι! Πίστεψέ με, ἄγγελέ μου: στενοχωριέμαι φοβερὰ ἐδῶ, τὸ παιγνίδι μοῦ φέρνει πλήξη. Θέλω νὰ πῶ πὼς εἶμαι φριχτὰ κουρασμένος: τὰ νεῦρα μου ἔχουνε σπάσει. Ὅσο πάω, γίνομαι καὶ πιὸ πολὺ ἀνυπόμονος. Τρέχω γρήγορά, γρήγορα, γιὰ νὰ πετύχω κάτι — κι' ἀπ' αὐτὸ προέρχεται ἡ ἀποτυχία.

Παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ ὑγεία μου εἶναι καλή. Τὰ νεῦρα μου εἶναι τεντωμένα, καὶ κουράζουμαι (ἀκόμα καὶ καθισμένος). Ὡστόσο εἶμαι πολὺ καλά. Ἡ κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκουμαι εἶναι κατάσταση ὑπερδιέγερσης, ἀνησυχίας, ἀλλὰ ἡ φύση μου τὴν ζητᾶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό. Τί εὐχάριστη μέρα ἡ χτεσινή! Περπάτησα λιγάκι στὸ πάρκο. Πρέπει ν' ἀναγνωρίσω πὼς τὸ τοπίο δωπέρα εἶναι ὑπέροχο. Τὸ πάρκο εἶναι μεγαλόπρεπο, τὸ ἴδιο κι' ὁ σταθμός, ἡ μουσικὴ γοητευτική, καλύτερη παρὰ στὴ Δρέσδη. Ἂν δὲν εἶταν αὐτὴ ἡ καταραμένη ρουλέττα, θἄταν πολὺ ὡραῖο νὰ ζήσει κανεὶς ἐδῶ λιγάκι!

Καλὴν ἀντάμωση, ἄγγελέ μου. Γλυκέ μου ἄγγελε, τρυφερὲ καὶ καλέ, ἀγάπα με! Αὐτὴ τὴ στιγμὴ σκέφτουμαι πὼς ἂν μποροῦσα νὰ σὲ δῶ, ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμούλα, πόσα θὰ μποροῦσαμε νὰ ποῦμε! Πόσες ἐντυπώσεις θἄλεγε ὁ ἕνας στὸν ἄλλονε! Δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γραφοῦν ὅλ' αὐτὰ σ' ἕνα γράμμα. Στᾶπα πάλι καὶ πρὶν ἀπὸ λίγον καιρό: δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ γράφω γράμματα. Ἀλλὰ μόλις ἀρχίζω νὰ γράφω λίγες γραμμές, νοιώθω τὸν ἑαυτό μου καλύτερα. Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, φρόντισε τὴν ὑγεία σου. Προσπάθησε νὰ διασκεδάζεις, ὅπως μπορεῖς. Μὴν ξεχνᾶς τίς παρακλήσεις μου: ἂν σοῦ συμβεῖ τίποτε, στεῖλε ἀμέσως νὰ φωναξεῖς τὸ γιατρό, καὶ γράψε μου ἀμέσως. Καὶ τώρα, ἀντίο, χαρά μου. Εὔχου μου καλὴ τύχη. Ἡ σημερινὴ μέρα θὰ εἶν' ἀποφασιστική. Φτάνει μόνο νὰ τελειώσουν ὅλα γρήγορα. Ἀλλὰ σὺ μὴ νοιάζεσαι καὶ μὴν ἀνησυχεῖς. Σὲ φιλῶ.

Πάντα κι' ὁλότελα δικός σου.

Ὑστερόγραφο.— Δὲ σοῦ γράφω λεπτομέρειες γιὰ τὰ κέρδη καὶ τὶς χασοῦρες μου. Θὰ στὰ πῶ ὅλα ὅταν ἰδωθοῦμε. Ὁπωσδήποτε, πρὸς τὸ παρὸν τὰ πράγματα πᾶνε ἄσχημα.

Χόμπουργκ, τὴ Δευτέρα στίς 20 τοῦ Μάη, 1867. Στὶς δέκα τὸ πρωΐ.

Καλημέρα, ἀγαπημένη μου, ἀνεκτίμητη, μοναδική μου φίλη, θησαυρέ μου, χαρὰ μου. Ἀγαπημένη μου φίλη, ἡ χτεσινὴ μέρα, οὔτε κι' αὐτὴ εἶχε κανένα ἀποφασιστικὸ ἀποτέλεσμα. Βρίσκουμαι πάντα στὸ ἴδιο σημεῖο. Συγκρατιέμαι ὁπωσδήποτε κι' ἀφοῦ δὲν πέτυχα ἀκόμα κανένα ἀποτέλεσμα, δὲ φεύγω ἀκόμα. Τί θὰ μᾶς φέρει ἡ σημερινή; Μπορεῖ νὰ γίνει κατιτὶ ὁριστικό. Ὁπωσδήποτε, θὰ πάρεις αὔριο γράμμα μου καὶ θὰ μάθεις ἂν φεύγω ἢ ἂν μένω.

Ἄγγελέ μου, δὲ θὰ πιστέψεις τὴ μεγάλη χαρὰ κι' εὐτυχία ποὺ ἔνοιωσα διαβάζοντας τὰ μικρά σου γράμματα στὰ δυὸ μικρά σου φύλλα τοῦ χαρτιοῦ! Τὰ φίλησα, κι' ἤμουνα τόσο εὐτυχισμένος, τόσο εὐτυχισμένος ἀπ' τὸν ἔρωτά σου! Ὁ ἔρωτάς σου φαίνεται σὲ κάθε φράση σου. Πόσο εἶν' ὡραῖα τὰ γράμματά σου! Ποτὲ δὲ θὰ μπορέσω νὰ γράψω ἔτσι, καὶ νὰ ἐκφράσω μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν καρδιά μου καὶ τὰ αἰσθήματά μου. Ἀκόμα κι' ὅταν ζοῦμε μαζί, δὲν εἶμαι ἀνοιχτόκαρδος, ἀλλὰ γκρινιάρης καὶ κατσούφης, καὶ δὲν ἔχω κανέναν τρόπο, κανένα δῶρο γιὰ νὰ ἐκφραστῶ ὁλόκληρος. Δὲν ξέρω νὰ βρῶ τὰ σχήματα καὶ τὶς κινήσεις. Ὁ μακαρίτης ὁ Μίσα, ὁ ἀδερφός μου, πάντα του μὲ κατηγοροῦσε γιὰ τὸ κατσούφικο ὕφος μου. Μικρό μου, θὰ μοῦ συχωρέσεις καμμιὰ μέρα γιατὶ σ' ἔκαμα τόσο ὑποφέρεις τόσο, γιατὶ σ' ἐγκατάλειψα, γιατὶ δὲν ξαναγύρισα; Στὸ σημεῖο αὐτό, τὸ γράμμα σου μ' ἔκαμε χτὲς ν' ἀνησυχήσω πολύ, ἂν κι' ἐσὺ δὲν μὲ κατηγορεῖς γιὰ τίποτε, δὲ γράφεις οὔτε μιὰ λέξη, οὔτε ἕνα ὑπονοούμενο, ἀλλὰ ἀντίθετα μ' ἐνθαρρύνεις καὶ μὲ παρηγορᾶς. Ἔχω ὅμως σαφὴ ἀντίληψη γιὰ ὅ,τι συμβαίνει. Πρῶτα-πρῶτα, παίρνοντας τὴν ἀπόφαση νὰ ρθῶ ἐδῶ, δὲν ὑπολόγιζα ὅλες τὶς δυσκολίες καὶ τὰ βάσανα ποὺ μὲ περίμεναν. Εἴμουνα ἀπόλυτα βέβαιος πὼς ἔφευγα γιὰ τέσσερες μέρες μόνο, καὶ δὲ σκεφτόμουνα καθόλου τὸ τί θ' ἀπογινόμαστε, ἂν τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ μᾶς, μὲ κρατοῦσαν ἐδῶ. Ὅταν βρισκόμουνα κοντά σου, πλάϊ σου, δὲν ἤξερα πόσο σ' ἀγαπῶ καὶ πόσο θὰ μὲ λυποῦσε ὁ χωρισμός μας. Φίλη μου, ἀρχίζουμε κιόλας νὰ πλησιάζουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, καὶ νομίζω, εἴμαστε πιὰ στενὰ ἑνωμένοι, τόσο ἑνωμένοι, ποὺ δὲν τὄχαμε νοιώσει—ἐγὼ τουλάχιστο! Δὲ μπορεῖς νὰ φανταστεῖς, λογουχάρη, πόσο ποθοῦσα χτὲς νἆμαι κοντά σου. Μὲ δάκρυα στὰ μάτια, δίχως νἄχω τὴ δύναμη νὰ κρατηθῶ, προσευχήθηκα γιὰ σένα. Ἡ χτεσινὴ ἡμέρα εἶταν ὀδυνηρὴ καὶ κακή. Καὶ τὸ πιὸ χειρότερο εἶναι ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορία εἶναι τόσο ἠλίθια, κουτὴ καὶ χυδαία. Ὡστόσο, δὲ μπορῶ νὰ διωξω τὴν ἰδέα μου, δηλαδὴ δὲ μπορῶ νὰ ἐγκαταλείψω τὴν παρτίδα, ὅπως εἶναι τώρα, καὶ νἄρθω κοντά σου. Ναί, τώρα εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο. Τί θὰ μᾶς φέρει ἡ αὔριο;

Θὰ μὲ πιστέψεις; Χτὲς τἄχασα ὅλα γιὰ ὅλα, ὡς τὸ τελευταῖο καπίκι, ὡς τὸ τελευταῖο φιορίνι, καὶ γι' αὐτὸ ἀποφάσισα νὰ σοῦ γράψω τὸ ταχύτερο, γιὰ νὰ μοῦ στείλεις χρήματα γιὰ νὰ γυρίσω πίσω. Θυμήθηκα ὅμως τὸ ρολόϊ μου καὶ πῆγα στὸ ρολογᾶ γιὰ νὰ τὸ πουλήσω ἢ νὰ τὸ βάλω ἐνέχυρο. Στὴν πόλη αὐτὴ τοῦ παιγνιδιοῦ, τέτοια πράγματα γίνονται πολὺ συχνά. Εἶναι δωπέρα μαγαζιὰ ποὺ κάνουν μόνο αὐτὸ τὸ ἐμπόριο. Σκέψου τὴν ἀτιμία αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων: ὁ ἕνας ἀγόρασε τὸ ρολόϊ μου μὲ τὴν ἀλυσίδα (μοῦ στοίχισε τουλάχιστον 150 ρούβλια) γιὰ 65 φιορίνια μονάχα, δηλαδὴ γιὰ 43 τάλληρα. Μ' ἄλλα λόγια, μοῦδωσε μονάχα τὰ δυὸ πέμπτα τῆς πραγματικῆς του ἀξίας. Ἀλλὰ τοῦ πούλησα τὸ ρολόϊ μου μὲ τὸν ὅρο νὰ μοῦ τὸ ξαναδώσει, ἂν ἐγώ, μέσα σὲ μιὰ βδομάδα, τοῦ ἐπιστρέψω τὰ χρήματα (ἀφοῦ βέβαια κρατήσει τὸν τόκο του). Καὶ σκέψου, ξαναπάω νὰ πάρω πίσω τὸ ρολόϊ μου. Θὰ μοῦ μείνουνε δεκάξη χρυσᾶ φρειδερίκεια. Κέρδισα αὐτὸ τὸ ποσό, μά, κάνοντας μιὰ μεγάλη ποσπάθεια νὰ κυριαρχήσω στὸν ἑαυτό μου, δὲν ἀφέθηκα νὰ παρασυρθῶ. Αὐτὸ μοῦ δίνει κάποια ἐλπίδα. Ἀλλὰ φοβᾶμαι, φοβᾶμαι. Τί θὰ δείξει ἡ σημερινὴ ἡμέρα; Μὲ δυὸ λόγια, αὔριο θἄχω νὰ σοῦ πῶ τίποτα ὁριστικό. Καὶ τότε, θὰ μὲ συχωρέσεις γιὰ ὅλ' αὐτά;

Ὤ!... Ἄνια, ἂς ὑποφέρουμε αὐτὴ τὴν περίοδο, αὔριο μπορεῖ ὅλα νὰ πᾶνε καλύτερα. Μὴν πονᾶς γιὰ μένα, μὴ στενοχωριέσαι. Προπάντων, μὴ στενοχωριέσαι καὶ κρατήσου καλά: Ὁπωσδήποτε, θὰ γυρίσω γρήγορα. Κι' ὕστερα θὰ ζήσουμε αἰώνια μαζί. Μάλιστα, ὁ πρόσκαιρος αὐτὸς χωρισμὸς εἶν' ὠφέλιμος γιὰ τὴν εὐτυχία μας. Μ' ἔκαμε πολύ, παραπολὺ νὰ σκεφτῶ. Γράψε μου πιὸ πολλὲς λεπτομέρειες δικές σου, χωρὶς νὰ παραλείπεις τίποτε. Ἂν ὑποφέρεις, μὴ μοῦ τὸ κρύβεις, καὶ πές μου ὅλη τὴν ἀλήθεια. Σήμερα κάνει ἐπίσης καλὸν καιρό. Χτὲς εἶτανε Κυριακὴ καὶ ὅλοι οἱ Χομπουργκέζοι ἤρθανε στὴ ρουλέττα μὲ τὶς γυναῖκες τους. Συνήθως παίζουν οἱ ξένοι καὶ παρατηρεῖται συνωστισμός, ἀλλὰ χτὲς εἴχαμε πολὺν κόσμο καὶ συνωστισμό, καὶ ἀνθρώπους χοντρόπρεπους. Ἄ, αὐτοὶ οἱ σιχαμένοι οἱ Χομπουργκέζοι.

Ἀντίο, Ἄνια μου, ἀντίο χαρά μου. Νὰ εἶσαι εὔθυμη κι' εὐτυχισμένη. Ἀγάπα με! Αὔριο πάλι! Σὲ φιλῶ πολὺ δυνατά, πολὺ δυνατά. Σ' ἀγαπῶ ἀπέραντα. Δικός σου ὡς τὴν τελευταία σταγόνα τοῦ αἵματός μου.

Ὑστερόγραφο: Γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μὴ μοῦ στέλνεις κανένα ἀπ' τὰ γράμματα ποὺ ἔρχονται αὐτοῦ γιὰ μένα. Δὲν περιμένω τίποτε ἐπείγον, προπάντων ἀπ' τὴ Μόσχα. Τὰ γράμματα μποροῦν νὰ περιμένουν νὰ γυρίσω. Κάθε μέρα μπορεῖ νὰ φύγω ἀπὸ δῶ κι' ἔτσι τὸ ταχυδρομεῖο μου νὰ μὴ μὲ προλάβει.

Χόμπουργκ, αὐτὴ τὴν Τρίτη, στὶς 27 τοῦ Μάη, 1867. Στὶς δέκα τὸ πρωΐ.

Ἀγαπημένε μου ἄγγελε, χτὲς δοκίμασα μιὰ φοβερὴ λύπη. Μόλις τέλειωσα τὸ γράμμα μου σὲ σένα, πῆγα ἀμέσως στὸ ταχυδρομεῖο κι' ἐκεῖ μοῦ ἀπάντησαν πὼς δὲν ὑπῆρχε γράμμα ἀπὸ μέρους σου. Τὰ πόδια μου λύγισαν καὶ μοῦ φάνηκε πὼς θἀπεφτα. Μόνο ὁ Θεὸς ξέρει τὶς σκέψεις ποὺ μοῦ πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλό. Σ' ὀρκίζουμαι πὼς ποτέ μου δὲν ἔνοιωσα παρόμοιο φόβο. Δὲν μποροῦσα ν' ἀπαλλαχτῶ ἀπὸ τὴ σκέψη πὼς ἤσουνα ἄρρωστη καὶ πὼς μποροῦσε νὰ πεθάνεις. Ἀνατριχιάζοντας, περπάτησα μιὰν ὥρα ὁλόκληρη στὸν κῆπο. Τέλος πῆγα στὴν αἴθουσα τοῦ παιγνιδιοῦ, ὅπου καὶ τἄχασα ὅλα. Τὰ χέρια μου ἔτρεμαν, οἱ σκέψεις μοῦ ξέφευγαν κ' ἤμουνα εὐτυχισμένος ποὺ ἔχανα τὸ χρῆμα μου. Σκεφτόμουνα: «καλά!.. καλά!..» Στὸ τέλος, ἀφοῦ τἄχασα ὅλα, (τώρα δὲν παραξενεύουμαι καθόλου γι' αὐτό), περπάτησα δυὸ ὧρες στὸ πάρκο κι' ἔφτασα, ὁ Θεὸς ξέρει ποῦ! Καταλάβαινα τὴν κατάπτωση ποὺ βρισκόμουνα καὶ πῆρα τὴν ἀπόφαση νὰ φύγω γιὰ νἄρθω κοντά σου, ἀμέσως, ἂν δὲν ἔπαιρνα γράμμα σου τὴν ἄλλη μέρα δηλαδὴ σήμερα. Ἀλλὰ πῶς νὰ φύγω; Μὲ τί; Τότε, ξαναγύρισα γιὰ νὰ βάλω ἐνέχυρο τὸ ρολόϊ μου (τὸ εἶχα ξαναπάρει τὸ ἴδιο πρωΐ πηγαίνοντας στὸ ταχυδρομεῖο). Τ' ἀκούμπησα στὸν ἴδιον ἔμπορα, ποὺ τὸ εἶχα δώσει καὶ προχτές.

Ξαφνικά, μιὰ σκέψη ξεφύτρωσε στὸ κεφάλι μου, λέγοντάς μου πὼς δὲ μπόρεσες νὰ μοῦ γράψεις, ἢ καλύτερα πὼς τὸ γράμμα σου δὲν μποροῦσε νἄχε ρθεῖ τὴ Δευτέρα. Τὸ Σάββατο πῆρες τὸ πρῶτο μου γράμμα· μ' ἀπάντησες ἀμέσως στὸ ταχυδρομεῖο κ' ὕστερα δὲ μοῦ γραψες πιὰ τὸ Σάββατο, γιατί θὰ μοῦ ἀπαντοῦσες τὴν Κυριακὴ τὸ πρωΐ στὸ ταχυδρομεῖο. Γιατὶ τὸ δὲν πῆρα γράμμα σου τὴν Κυριακὴ· καὶ Κυριακὴ εἶτανε σὰν πῆρες τὸ δεύτερό μου γράμμα. Δὲν ἀπάντησες τὴν ἴδια μέρα, ἀλλὰ δὲν μποροῦσες νὰ μοῦ στείλεις τὸ γράμμα σου παρὰ τὴ Δευτέρα. Λοιπόν, ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ τὸ δῶ πρὶν ἀπὸ τὴν Τρίτη (δηλαδὴ σήμερα).

Τελοσπάντων, ὅλα φωτίστηκαν μέσα μου καί, μὲ πιστεύεις, μὲ ἀπιστεύεις; Αὐτὴ τὴ στιγμὴ εἶμαι ἥσυχος· νἄχω ἀναστηθεῖ. Σοῦ γράφω κι' τρέμω σύγκορμος... Λοιπόν, κάνω λάθος; Ἂν καὶ σήμερα ἀκόμα δὲν πάρω γράμμα σου; Τί θ' ἀπογίνω τότε; Ὁ Θεὸς ἂς μὲ φυλάξει! Βιάζουμαι τώρα νὰ πάω στὸ ταχυδρομεῖο. Ἄνια, ἀγαπημένη μου, πές μου τί εἶσ' ἐσὺ γιὰ μένα· γιὰ νὰ ταράζουμαι τόσο!.. Ποτὲ μὰ ποτέ, δὲν ὑπόφερα καὶ δὲ φοβήθηκα ὅπως χτές, ὅπως αὐτὴ τὴ τραγικὴν ὥρα! Ὄχι, Ἄνια, πρέπει ὁ ἔρωτας νὰ εἶναι πολὺ δυνατός, γιὰ νὰ δίνει τέτοιες συγκινήσεις! Θεέ μου, ἂν σήμερα δὲν πάρω γράμμα σου!.. Βιάζουμαι νὰ τελειώσω τὸ δικό μου γιὰ νὰ τρέξω στὸ ταχυδρομεῖο. Τί θὰ γίνω, ἂν δὲν ἔρθει γράμμα σου; Πρέπει νὰ φύγω, μὰ δὲν ἔχω χρήματα. Τἄχασα σχεδὸν ὅλα ὅσα ἔφερα ἀπ' τὸ ρολόϊ μου· δὲ μοῦ μένουν παρὰ 25 φιορίνια καὶ πρέπει μ' αὐτὰ νὰ πληρώσω τὸ ξενοδοχεῖο μου καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ μου. Θεέ μου!.. νὰ ποὺ ἀρχίζουνε νὰ ξαναζωντανεύουν οἱ φόβοι μου φόβοι.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

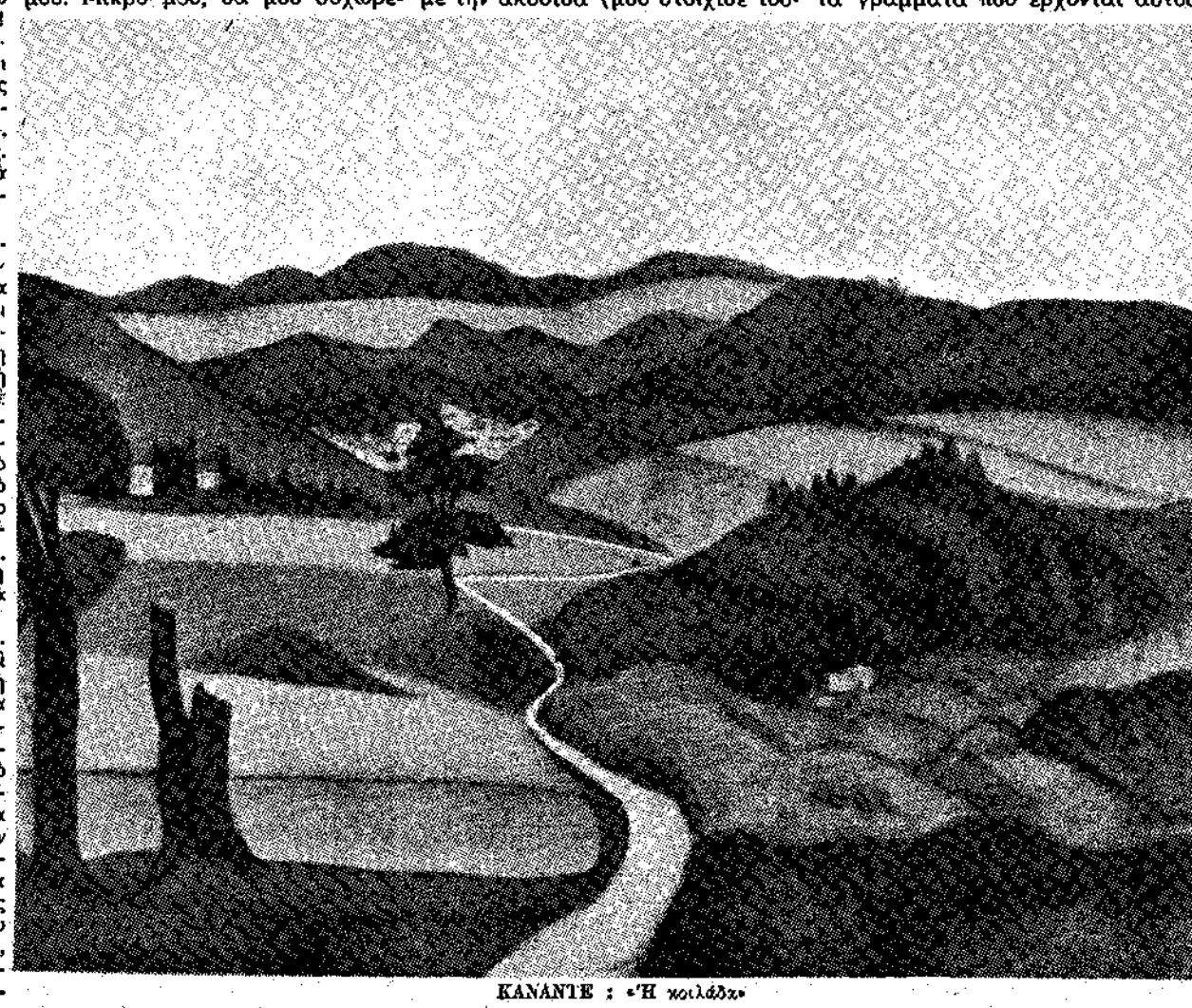

ΚΑΝΑΝΤΕ: «Ἡ κοιλάδα»